

**Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговине**

Predmet broj: S1 1 K 018441 16 Kri

**Datum: objavljivanja 05. juli 2021. godine
pismenog otpravka 15. septembar 2021. godine**

**Pred pretresnim vijećem u sastavu: sudija Davorin Jukić, predsjednik vijeća
sudija Lejla Konjić Dragović, član vijeća
sudija Tatjana Kosović, član vijeća
u predmetu**

**TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE
protiv**

**Božidara Perišića
Vinka Zoranovića**

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Ivan Matešić

Branilac optuženog Božidara Perišića:

Dejan Bogdanović, advokat iz Bijeljine

Branilac optuženog Vinka Zoranovića:

Zorana Čarkić, advokat iz Rogatice

SADRŽAJ

PRESUDA.....	1
I. TOK KRIVIČNOG POSTUPKA.....	9
A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES.....	9
B. DOKAZNI POSTUPAK.....	10
C. ZAVRŠNE RIJEČI	11
1. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine	12
2. Odbrana optuženog Božidara Perišića.....	14
3. Odbrana optuženog Vinka Zoranovića.....	15
D. PROCESNE ODLUKE	17
1. Odluka o proteku roka od 30 (trideset) dana i izmjena sastava sudećeg vjeća	17
2. Odluka o isključenju javnosti sa djela glavnog pretresa.....	18
3. Odluka o ukidanju mjera zabrane svjedoku određene u fazi istrage.....	20
4. Odluke o mjerama zaštite za svjedoke	20
5. Izmjena redosljeda izvođenja dokaza.....	21
6. Odbijanje pojedinih dokaznih predloga odbrane	22
7. Izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza.....	24
8. Odluka o prihvatanju utvrđenih činjenica.....	27
II. STANDARDI DOKAZIVANJA I OCJENA DOKAZA	28
III. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA	31
IV. NALAZI VIJEĆA	33
A. OPĆI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI.....	33
B. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE U OSNOVI ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI.....	58
C. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST.....	78
1. Individualna krivična odgovornost (član 180. stav 1. KZ BiH)	78
D. ODMJERAVANJE KAZNE	79
V. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE.....	81
1. Tačka II. 1. oslobađajućeg djela presude (tačka I.2. optužnice).....	81
2. Tačka II.2. oslobađajućeg djela presude (tačka I.3. optužnice).....	89
3. Tačka II.3. oslobađajućeg djela presude (tačka II.1. optužnice).....	91
4. Tačka II.4. oslobađajućeg djela presude (tačka II.2. optužnice).....	96
VI. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA.....	105
VII. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA	105
VIII. ANEKS I.....	107
A. ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA	107
B. ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI OPTUŽENOG BOŽIDARA PERIŠIĆA	111
C. ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI OPTUŽENOG VINKA ZORANOVIĆA.....	112
D. ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI SUDA BIH	112
IX. ANEKS II.....	113
A. RJEŠENJE O PRIHVATANJU UTVRĐENIH ČINJENICA.....	113

U IME BOSNE I HERCEGOVINE

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine Krivičnog odjeljenja, u vijeću sastavljenom od sudije Davorina Jukića kao predsjednika vijeća, te sudija Lejle Konjić Dragović i Tatjane Kosović kao članova vijeća, uz učešće stručnog saradnika Theodore Koroman, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Božidara Perišića i drugih, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a), e), g) i k), u vezi sa članom 173. stav 1. tačka a), a sve u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), povodom optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0000784 06 od 07.01.2016. godine, koja je potvrđena dana 15.01.2016. godine, nakon održanog javnog glavnog pretresa, na kojem je dijelom bila isključena javnost, u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, te branioca optuženog Božidara Perišića, advokata Dejana Bogdanovića, u odsustvu optuženih i branioca optuženog Vinka Zoranovića, donio je i dana 05.07.2021. godine, javno objavio:

P R E S U D U

I

OPTUŽENI Božidar Perišić, zvan „Boban“, sin Borisava Perišića, i majke Dragice Delić, rođen 07.01.1962. godine u Rogatici, sa prebivalištem u ..., JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., nezaposlen, pismen, po zanimanju metalostrugar, oženjen, otac jednog punoljetnog djeteta, služio vojsku 1984. godine u Kardeljevu, Republika Hrvatska, nema čin rezervnog starješine, ne vodi se u vojnoj evidenciji, neodlikovan, prema vlastitoj izjavi ranije nije osuđivan, lošeg imovnog stanja, protiv njega se ne vodi drugi krivični postupak,

K R I V J E

što je:

za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, tokom rasprostranjenog i sistematičnog napada jedinica vojske i policije Srpske Republike BiH, a potom Republike Srpske (VRS), usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na području općine Rogatica, koji napad je trajao od mjeseca svibnja 1992. godine najdalje do kraja 1992. godine, znajući za taj napad i svjestan da njegove radnje čine dio tog napada, Božidar Perišić zv. Boban kao pripadnik Prve podrinske lake pješadijske brigade VRS (Rogatička brigada VRS), vršio progon civilnog bošnjačkog stanovništva na nacionalnoj, vjerskoj i etničkoj osnovi, i to učešćem u ubistvima, tako što je:

1. Božidar Perišić zv. Boban, dana 19. lipnja 1992. godine u popodnevnim satima, za vrijeme unaprijed planiranog i organiziranog napada jedinice Rogatičke brigade VRS i pripadnika SJB Rogatica na nebranjena gradska Rogatička naselja Gračanicu i Rudo, naseljena pretežno bošnjačkim civilnim stanovništvom, a koji napad je izveden iz više pravaca, te nakon što je civilno bošnjačko stanovništvo navedenih naselja putem megafona od strane komandanta Rogatičke brigade VRS Rajka Kušića pozivano na predaju, sudjelujući u napadu iz pravca naselja Ptičijak, zajedno sa drugim pripadnicima Rogatičke brigade VRS, došao pred kuću Adema Živojevića u naselju Gračanica, općina Rogatica, u kojoj se nalazio veći broj civila bošnjačke nacionalnosti, a među njima Salim i Mustafa Sijerčić, Šehsena Sijerčić, S.R., Muniba Sijerčić, Fatima Sijerčić, Dženana Nalbantić, Rasema Kukavica, Hamdo Šetić, dvije nepokretne starice Hata Salan i Latifa Čaušević i drugi civili bošnjačke nacionalnosti, nakon što su pozvani da izađu vani, prvi na vrata kuće izašli muškarci Salim i Mustafa Sijerčić iste lišio života pucajući u njih iz automatskog naoružanja, čija su tijela naknadno zapalili nepoznati pripadnici VRS pred kućom Adema Živojevića, i do danas nisu pronađena, dok su dvije nepokretne starice Hata Salan i Latifa Čaušević ostale u kući i tad su zadnji put viđene žive kao i Hamdo Šetić, čije tijelo je zapaljeno od strane nepoznatih pripadnika VRS zajedno sa tijelima Salima i Mustafe Sijerčića i čiji su skeletni ostaci pronađeni i identificirani dok tijela dvije nepokretne starice do danas nisu pronađena, a ostalim ženama iz kuće Adema Živojevića naređeno da idu u Crkveni dom, gdje su se nalazili zatvoreni bošnjački civili zarobljeni ranije tog dana, gdje ostaju najviše četiri dana kada bivaju na unaprijed organiziran način autobusima prebačeni na teritoriju pod kontrolom Armije BiH,

čime je počinio:

Krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) progon, u vezi sa tačkom a) lišenje druge osobe života (ubistvo) radnjama opisanim pod tačkom l.1. izreke presude, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH).

Stoga ga vijeće Suda BiH primjenom člana 285. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH) i primjenom članova 39., 42. stavovi 1. i 2. i 48. stav 1. KZ BiH,

OSUĐUJE NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 10 (DESET) GODINA

Na osnovu člana 56. stav 1. KZ BiH, vrijeme koje je optuženi Božidar Perišić proveo u pritvoru, u periodu od 03.03.2015. godine do 29.04.2015. godine, ima se uračunati u izrečenu kaznu zatvora.

II

Na osnovu odredbe člana 284. tačka c) ZKP BiH,

Optuženi Božidar Perišić i

Optuženi Vinko Zoranović, zvan „Joja“, sin Rajka Zoranovića, i majke Rajke Lošić, rođen 05.11.1965. godine u Rogatici, sa prebivalištem u ..., JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., ekonomista, pismen, sa završenom Višom ekonomskom školom, oženjen, otac dvoje djece, služio vojsku u Osijeku, Republika Hrvatska 1984. godine, nema čin vojnog starješine, ne zna da li se vodi u vojnoj evidenciji, neodlikovan, srednjeg imovnog stanja, prema vlastitoj izjavi ranije nije osuđivan, zaposlen, zaposlen u „Šumarstvu“ Rogatica, protiv njega se ne vodi drugi krivični postupak.

OSLOBAĐAJU SE OD OPTUŽBE

da su:

za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, tokom rasprostranjenog i sistematičnog napada jedinica, vojske i policije Srpske Republike BiH, a potom Republike Srpske (VRS), usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na području općine Rogatica, koji napad je trajao od mjeseca svibnja 1992. godine do kraja 1993. godine, znajući za taj napad i svjesni da njihove radnje čine dio tog napada, Božidar Perišić zv. Boban kao pripadnik Prve podrinjske lake pješadijske brigade VRS (Rogatička brigada VRS), a Vinko Zoranović zv. Joja kao pripadnik Stanice javne bezbjednosti (SJB) Rogatica, vršili progon civilnog bošnjačkog stanovništva na nacionalnoj, vjerskoj i etničkoj osnovi, i to učešćem u ubojstvima, silovanjima, teškim oduzimanjima slobode i drugim nečovječnim djelima tako što su:

Božidar Perišić:

1. Istog dana (19.06.1992. godine) u popodnevnim satima, osumnjičeni Božidar Perišić, zajedno sa drugim pripadnicima Rogatičke brigade VRS, došao pred kuću Murisa Garagića, u naselju Gračanica, općina Rogatica, u kojoj se nalazio veći broj bošnjačkih civila, muškaraca, žena i djece među njima Muris Garagić i njegova supruga Hidajeta, Vehba Škaljić sa sinom Hazimom, njegovom ženom Aidom i njihovo dvoje maloljetne djece, Alić Ramiz sa svoje tri sestre Rasemom, Ramizom i Fikretom, Azra Huremović sa dvoje maloljetne djece, svekrom Hajrom Huremović i svekrvom Sejdom Huremović i njenim bratom Ramizom Šatrovićem, Mensudija Cuplov sa suprugom Elvedinom Cuplov i njihovim maloljetnim sinom Seminom, Semiz Krašić sa suprugom Safijom Krašić, svjedok „R8“, Suada Teskeredžić, maloljetni Elvedin Teskeredžić, Faik Čavalić, Mehmedalija Kahvedžić i drugi bošnjački civili iz naselja Gračanica, da bi nakon što je neko od pripadnika Rogatičke brigade VRS u kuću ubacio dimnu napravu iz iste su počeli izlaziti vani na ulicu ispred kuće Murisa Garagića i Hajre Huremovića civili bošnjačke nacionalnosti, kojom prilikom je osumnjičeni Božidar Perišić zajedno sa drugim pripadnicima Rogatičke brigade razdvojio muškarce od žena i djece, naredivši muškarcima da se postroje uz ogradu kuće Hajre i Sejde Huremović i to Murisu Garagić, Hazimu Škaljiću, Elvedinu Cuplovu, Šatrović Ramizu, Faiku Čavaliću, Hajri Huremović, Arifu Aliću, Mehmedaliji Kahvedžiću, Semizu Krašiću kao i Arifu Ajanoviću i Smailu Sačiću koji su zarobljeni i dovedeni iz kuće Smaila Sačića, da bi nakon toga jedan od pripadnika Rogatičke brigade VRS rekao ženama i djeci da krenu prema crkvi što su oni i poslušali,

krenuli niz ulicu zvanu Tekija, udaljujući se od muškaraca koji su ostali stajati uz ogradu kuće Hajre Huremovića, da bi zatim osumnjičeni izdvojio Ramiza Alića, pitao ga „gdje ti je pištolj majku ti balijsku“ te ga počeo udarati kundakom puške i nogama, usljed kojih udaraca je Ramiz Alić ležao sav u krvi na sred ulice, da bi nakon toga osumnjičeni izvadio svoj pištolj i pucao u Ramiza Alića lišivši ga života, a nedugo potom Sejda Huremović koja je zajedno sa ostalim ženama i djecom krenula prema crkvi, se vratila nazad i krenula u pravcu gdje su bili postrojeni navedeni muškarci među kojima i njen suprug i brat, gdje je bila zaustavljena od strane osumnjičenog na način da joj se isti obratio riječima „gdje ćeš balijska kurvo“, da bi je potom pucajući iz automatske puške lišio života, a zatim se osumnjičeni okrenuo prema muškarcima koji su bili postrojeni jedan uz drugog uz ogradu kuće Hajre Huremovića te u njih rafalno pucao iz automatske puške lišivši ih života, a čija tijela su naknadno zapaljena i do danas nisu pronađena kao ni tijela Ramiza Alića i Sejde Huremović.

2. Dana 21.11.1993. godine, u jutarnjim satima, osumnjičeni Božidar Perišić zajedno sa drugim pripadnicima Rogatičke brigade VRS došao u nebranjeno naselje Šatorovići, općina Rogatica, i to pred kuću u vlasništvu Adila Durmiševića, koji se nalazio zajedno sa sinom Asimom i drugim komšijama bošnjačke nacionalnosti pred svojom kućom, da bi nakon toga sa dvojicom njemu poznatih vojnika Rogatičke brigade u podrum kuće uveo oštećenog Adila Durmiševića gdje su ga naizmjenično udarali sva trojica, najviše u predjelu stomaka, leđa i glave, od kojih udaraca je pao na pod da bi ga na podu nastavili udarati nogama po glavi i cijelom tijelu, usljed kojih udaraca se nakratko onesvijestio, nakon čega su prestali sa udaranjem, da bi potom u podrum kuće uveli njegovog sina Asima, kojom prilikom je osumnjičeni prvo Asima pitao za njegovo naoružanje, a kada je Asim odgovorio da nema naoružanje, osumnjičeni ga je počeo udarati, u prisustvu njegovog oca, nogama obuvenim u vojničke čizme, kao i šakama, najviše u predjelu stomaka i glave, od kojih udaraca je pao na zemlju, da bi ga nastavio tući nogama u predjelu stomaka, leđa i bubrega, usljed čega je Asim Durmišević izgubio zrak, nanoseći mu tako ozbiljne fizičke i psihičke povrede.

Vinko Zoranović:

3. U noći sa 20. lipnja na 21. lipnja 1992. godine, Vinko Zoranović, kao pripadnik Stanice javne bezbjednosti Rogatica, došao u pomoćne prostorije u dvorištu Crkvenog doma kod pravoslavne crkve u gradu Rogatica, općina Rogatica, u kome su bili prisilno zatvoreni bošnjački civili, žene i djeca, pozvao S.R. koja je tu bila zatvorena zajedno sa svojom

majkom, te je odveo u susjednu stambenu zgradu koja se nalazila preko puta Crkvenog doma, u jedan od napuštenih stanova na prvom katu, kojom prilikom je psovao i vrijeđao, da bi je potom prvo ošamario, uhvatio za ramena te gurnuo na trosjed koji se nalazio u jednoj od prostorija pomenutog stana, zatim je oštećenju na silu strgao odjeću a sebi raskopčao hlače te je zatim prisilio na spolni odnos, usljed čega je oštećena R.S. pretrpila snažnu fizičku i psihičku bol, da bi nakon tog čina oštećenju rekao „idi tamo odakle si došla“, što je oštećena i učinila te se po naredbi osumnjičenog vratila u Crkveni dom, u pomoćnu prostoriju gdje je bila zatvorena zajedno sa svojom majkom.

4. U noći, otprilike oko 20. lipnja 1992. godine, u Srednjoškolskom centru u Rogatici gdje su bili zatočeni bošnjački civili, žene i djeca, u prostoriju u kojoj se nalazila svjedok „R1“, sa upaljenom baterijskom lampom ušao je nepoznati vojni policajac i prozvao je njeno prezime, na što se iz prostorije ustao svjedok „R2“ koji je izašao u hodnik da bi se brzo nakon toga vratio i tiho pozvao svjedoka „R1“ imenom i rekao „Hajde zovu te na ispitivanje“, nakon čega je „R1“ izašla u hodnik, da bi je dvojica nepoznatih vojnika držeći je čvrsto za ruke svaki sa svoje strane odveli niz stepenice u podrum, i otvorili prva vrata prostorije u podrumu, ostavili je u toj prostoriji i zatvorili vrata a u prostoriji je za katedrom sjedio osumnjičeni koji joj je rekao da sjedne preko puta njega, nakon čega je zapalio cigaretu i svjedoku „R1“ ponudio cigaretu koju je prihvatila da bi osumnjičeni u jednom momentu ustao, prišao svjedoku „R1“ i viknuo „diži se“, što je „R1“ i učinila, da bi osumnjičeni s nje strgao košulju i hlače, bacio je na stol i tu je prisilio na spolni odnos, usljed čega je „R1“ pretrpila snažnu fizičku i psihičku bol,

čime bi počinili:

optuženi Božidar Perišić radnjama opisanim u tački I.2. optužnice krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) progon, u vezi sa tačkom a) lišenje druge osobe života (ubistvo) i tačkom a) člana 173. stav 1. napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedine civilne osobe ili osobe onesposobljene za borbu, a taj je napad posljedovao smrću, teškom tjelesnom ozljedom ili teškim narušenjem zdravlja, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, te radnjama opisanim u tački I.3. optužnice krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) progon, u vezi sa tačkom k) druga nečovječna djela i tačkom a) člana 173. stav 1. napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedine civilne osobe ili osobe onesposobljene za borbu, a taj je napad posljedovao smrću, teškom

tjelesnom ozljedom ili teškim narušenjem zdravlja, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH,

optuženi Vinko Zoranović radnjama opisanim u tačkama II.1. i II.2. optužnice krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) progon, u vezi sa tačkom g) prisiljavanje druge osobe uporabom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili sa njom izjednačenu seksualnu radnju (silovanje), a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

III

Optuženi Božidar Perišić se u smislu odredbe člana 188. stav 4. ZKP BiH, a optuženi Vinko Zoranović u smislu odredbe člana 189. stav 1. ZKP BiH, oslobađaju dužnosti naknade troškova krivičnog postupka koji u cijelini padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

IV

Na osnovu člana 198. stavovi 2. i 3. ZKP BiH oštećeni se sa eventualnim imovinskopравnim zahtjevom upućuju na parnicu.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. TOK KRIVIČNOG POSTUPKA

A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES

1. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine (Tužilaštvo) je optužnicom broj: T20 0 KTRZ 0000784 06 od 07.01.2016. godine, koja je potvrđena dana 15.01.2016. godine, optužilo Božidara Perišića za počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a), e) i k) KZ BiH, u vezi sa članom 173. stav 1. tačka a), a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, te optuženog Vinka Zoranovića za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkom g) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. istog zakona.

2. Na ročištu za izjašnjenje o krivnji koje je održano dana 15.02.2016. godine, optuženi su se izjasnili da nisu krivi za djela koja im se stavljaju na teret, a glavni pretres je počeo dana 25.03.2016. godine čitanjem optužnice i izlaganjem uvodnih riječi Tužilaštva.

B. DOKAZNI POSTUPAK

DOKAZI TUŽILAŠTVA

3. U toku dokaznog postupka, Tužilaštvo je izvelo dokaze saslušanjem svjedoka: Hamida Mehmedovića, Ibrahima Sućeske, Muhidina Delije, Elvira Bahte, Bisere Dragaš, Nermina Teskeredžića, Nedima Teskeredžića, Elvedina Teskeredžića, Hasije Osmanović, Samire Zukić, Safije Krašić, Azre Huremović, Suade Teskeredžić, Siniše Stojančević, Slaviše Vukašinović, Rade Jovanović, Slaviše Ikonić, Dragana Nerića, Zorana Jankovića, Miroslava Kozića, Zorana Karišika, Novaka Džide, Dragomira Konjokrada, Dragomira Petrovića, Milorada Bojata, Slobodana Neškovića, Slavka Lubarde, Mitra Koranjića, Zorana Zečevića, Osmana Bajića, Muniba Šetića, Safete Pleho, Đehve Šatrović, Almira Šabanića, Asima Durmiševića, Hašima Šabanića, Hajrulaha Šišića, Dženane Nalbantić, Hatidže Sačić, Mensudije Cuplov, Hidajete Hadžimusić, Vljajka Perišića, R.S., te svjedoka "R7", "R4" i "R1", kojima su dodijeljene mjere zaštite, zatim saslušanjem stalnog sudskog vještaka medicinske struke, specijaliste neuropsihijatrije, prim. dr Omera Ćemalovića.

4. Na glavnom pretresu su pročitani i iskazi svjedoka koji su umrli, i to svjedoka: Raseme Kukavice, Zorana Perovića, Munibe Sijerčić, Fatime Sijerčić, Naile Šatrović i Adila Durmiševića. Na glavnom pretresu je pročitani i iskaz svjedoka "R2" iz razloga što je dolazak svjedoka pred Sud bio otežan iz zdravstvenih razloga, a što će detaljno biti obrazloženo u dijelu presude u kojem je dato obrazloženje procesnih odluka. Takođe, na glavnom pretresu je, a zbog činjenice da je utvrđeno da su svjedoci procesno nesposobni, pročitani i iskazi svjedoka Šehsene Sijerčić i Silvije Brusin.

5. Spisak materijalnih dokaza koje je tužilac prezentirao i uveo u spis dati su u Aneksu I.A. presude i čine njen sastavni dio.

DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG BOŽIDARA PERIŠIĆA

6. U toku dokaznog postupka odbrana je izvela dokaze saslušanjem svjedoka: Milorada Sokolovića, Milovana Jankovića, Radenka Vidakovića, Mirka Bojovića, Dragomira Jakšića, „P2“, „P3“, „P4“, „P5“, Jovana Proroka, „P1“, te optuženog Božidara Perišića u svojstvu svjedoka.

7. Na glavnom pretresu odbrana optuženog Perišića je pročitala i iskaz preminulog svjedoka, Fatime Sijerčić.

8. Spisak materijalnih dokaza koje je odbrana optuženog Perišića prezentirala i uvela u spis dati su u prilogu Aneksu I.B. presude i čine njen sastavni dio.

DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG VINKA ZORANOVIĆA

9. U toku dokaznog postupka odbrana je izvela dokaze saslušanjem svjedoka: Ljubiše Raca, Novaka Nedića, „P6“, „P7“, Milorada Despotovića, te optuženog Vinka Zoranovića u svojstvu svjedoka.

10. Odbrana optuženog Vinka Zoranovića je svjedoka odbrane prvooptuženog Milorada Solakovića saslušala i kao svog svjedoka.

11. Spisak materijalnih dokaza koje je odbrana optuženog Zoranovića prezentirala i uvela u spis dati su u Aneksu I.C. presude i čine njen sastavni dio.

DOKAZI SUDA

12. U toku dokaznog postupka, kao dokaz Suda, saslušana je svjedokinja Safija Krašić.

C. ZAVRŠNE RIJEČI

1. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine

13. U završnoj riječi Tužilaštvo Bosne i Hercegovine (Tužilaštvo/Tužilaštvo BiH) je istaklo stav da je u toku glavnog pretresa van svake razumne sumnje dokazalo da su optuženi Božidar Perišić i Vinko Zoranović počinili krivično djelo koje im se optužnicom stavlja na teret.

14. Na prvom mjestu iskazano je uvjerenje da je Tužilaštvo uspjelo dokazati postojanje širokog i sistematičnog napada usmjerenog protiv bošnjačkog stanovništva na području općine Rogatica, koje je izvršeno od strane vojnih, paravojnih i policijskih grupa, na osnovu izvedenih subjektivnih i objektivnih dokaza, te sadržajem prihvaćenih činjenica utvrđenih pravomoćnim presudama MKSJ- a, čime je ispunjen prvi opći element krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH.

15. Tužilac je naveo i da je nesporno dokazano da je objekt napada bilo nesrpsko civilno stanovništvo općine Rogatica.

16. Prema izvedenim dokazima, kako tužilac tvrdi, obrazac ovih napada je potpuno isti, zatečeni muškarci civili u tim selima su ili ubijani ili odvođeni u unaprijed pripremljene logore, a žene i djeca su deportovane na teritoriju pod kontrolom Armije Bosne i Hercegovine (Armije BiH). Ovakav obrazac djelovanja pripadnika VRS i policijskih snaga je, prema navodima Tužilaštva BiH, posebno upečatljiv u napadu na gradska naselja Gračanicu, Tekiju, Holuč i Rudo u kojima su živjeli u velikoj većini stanovnici muslimani/bošnjačke nacionalnosti, a koji se dogodio 19.06.1992. godine. U ranije planiranom i organiziranom napadu na pomenuta gradska naselja za jedan dan je ubijeno između 60 i 90 osoba, civila, među kojima je bilo i žena, a svo preostalo bošnjačko stanovništvo iz tih naselja je zatvoreno u prostorije pored pravoslavne crkve (Crkveni dom i pomoćne prostorije) i u Srednjoškolski centar „Veljko Vlahović“ gdje su se nastavila zlostavljanja muškaraca i žena, civila bošnjačke nacionalnosti, da bi u idućem periodu kontinuirano, unaprijed planirano i organizirano autobusima i kamionima bili prognani sa teritorija općine Rogatica na teritorij pod kontrolom Armije BiH.

17. Kada je u pitanju svijest optuženih, imajući u vidu u kojem vremenskom intervalu su se dešavale navedene radnje, te njihovu raznolikost i surovost sa kojom su

počinjene, a na koje činjenice je ukazano iskazima saslušanih svjedoka, kao i konstantno prisustvo optuženih u njihovom izvršavanju, Tužilaštvo je iznijelo stav da je potpuno jasno da su optuženi Božidar Perišić i Vinko Zoranović htjeli i pristali na njihovo izvršenje. Tužilaštvo svoju tezu zasniva i na činjenici da su upravo VRS, čiji je pripadnik bio Perišić i Stanica javne bezbjednosti Rogatica, čiji je pripadnik bio Zoranović, a što je dokazano kroz jedinstvene matične kartone iz vojnih evidencija, učestvovali u napadu na civilno stanovništvo općine Rogatica.

18. U pogledu pojedinačnih inkriminacija optuženih, tužilac se u toku svog izlaganja osvrnuo na iskaze ključnih svjedoka optužbe i materijalne dokaze. S tim u vezi, tužilac je istakao da su saslušani svjedoci optužbe, kao i svjedoci čiji su iskazi pročitani na glavnom pretresu, potvrdili niz činjenica na kojima Tužilaštvo temelji optužnicu, osvrćući se na relevantne dijelove izjava saslušanih svjedoka, opisujući njihova svjedočenja kao uvjerljiva, vjerodostojna, životna i međusobno saglasna, zbog čega je za Tužilaštvo nesporno da su optuženi počinili djela opisana u činjeničnom sadržaju optužnice.

19. Kada je u pitanju tačka I.1. optužnice, tužilac je istakao da je teško u praksi naći bolji primjer takvog oduzimanja slobode od činjenica koje su utvrđene u ovom slučaju. U pogledu tačke I.2. optužnice, tužilac se posebno osvrnuo na iskaz svjedokinje Mensudije Cuplov, koji je prema opisu Tužilaštva, na posebno detaljan način, sa mnoštvom detalja i jasnih interpretiranih sjećanja, opisala predmetni događaj, kao i svoje prepoznavanje optuženog Perišića, gdje ne ostavlja nikakvu dilemu da ga je dobro znala. Iskazi i drugih svjedoka u sebi, prema navodima Tužilaštva, sadrže opise velikog broja detalja koji su vezani za izvršenje konkretnog djela, autentičnost i potpunu saglasnost, te u cijelosti opisuju događaj onako kako je to opisano u predmetnoj tački optužnice. U pogledu tačke I.3. optužnice, Tužilaštvo je ukazalo na uvjerljive iskaze samih oštećenih, koji su u potpunosti potkrijepljeni iskazima ostalih svjedoka.

20. Kada je u pitanju tačka II.1. optužnice, Tužilac se posebno osvrnuo na svjedočenje oštećene R.S., koja se obratila optuženom u toku davanja iskaza sa riječima „*odlično te znam, 25. godina te sarjam*“, ističući da nije bilo nikakvih dilema u pogledu identiteta optuženog, kao i to da su drugi svjedoci potkrijepili dijelove svjedočenja oštećene. U pogledu druge tačke koja tereti optuženog Tužilaštvo se osvrnulo na uvjerljivi iskaz oštećene „R1“, uz navode kako su uspjeli sa dvije hrabre žene dovesti optuženog pred lice pravde.

21. Tužilaštvo u svojim završnim riječima podsjeća Sud kako u slučaju postojanja određenih nepodudarnosti, mora imati poseban senzibilitet da ocjeni iskrenost i vjerodostojnost svjedoka, da potpuno shvati psihologiju svjedoka i njegove reakcije na pitanja i ponašanje ispitivača.

22. Konačno, Tužilaštvo smatra da niti jedan svjedok odbrane nije na uvjerljiv, argumentiran i povjerljiv način pružio bilo kakva relevantna saznanja koja bi mogla dovesti u sumnju Sud prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja drugačije od onoga kako je to sadržajno postavljeno u optužnici Tužilaštva. Tužilaštvo je stava da je u potpunosti dokazalo točke optužnice, te na temelju svega iznesenog predlaže da Sud, nakon izvršene savjesne ocjene dokaza, utvrdi da su optuženi počinili krivična djela za koja su i optuženi, oglasi ih krivim i kazni po zakonu adekvatnim zatvorskim kaznama, imajući u vidu brutalnost i upornost pri izvršenju inkriminiranih radnji.

2. Odbrana optuženog Božidara Perišića

23. Odbrana se u završnim riječima najprije osvrnula na pravnu kvalifikaciju, ukazujući kako tužilac smatra da je optuženi počinio dva krivična djela, prvo iz člana 172. Zločini protiv čovječnosti, a onda i djelo iz člana 173. Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, iako dispozitiv optužnice nigdje ne predviđa povredu međunarodnog humanitarnog prava, ne govori o Protokolima, Ženevskim konvencijama, kao blanketnom propisu koji je prema tvrdnji odbrane nužan da stoji u opisu, ili da bude dokazan tokom postupka, što nije učinjeno.

24. U odnosu na opšte elemente krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, odbrana je istakla da Tužilaštvo nije ponudilo dovoljno dokaza temeljem kojih bi se moglo van razumne sumnje dokazati da se na području naselja Gračanice i Rudog dogodio širok i sistematičan napad od strane VRS i SJB, da su radnje optuženog dio tog napada, te da je kod optuženog postojala svijest da njegove radnje predstavljaju dio tog napada.

25. Branilac se, nadalje, osvrnuo na svaku tačku optužnice, ukratko apostrofirajući sadržaje iskaza saslušanih svjedoka optužbe i odbrane, ukazujući prije svega na kontradiktornost izjava svjedoka optužbe i njihove oprečne navode.

26. Posebno je branilac ukazao na iskaz svjedoka Vlajka Perišića, osporavajući njegov kredibilitet, kao i okolnosti pod kojima je dobio status svjedoka. Nadalje, branilac je ukazao na neslaganja i razlike u izjavama svjedoka optužbe kada je u pitanju tačka I.1. iz optužnice, a u pogledu toga gdje su se isti nalazili u trenutku izvršenja krivičnog djela, u koji dio tijela je pucano žrtvama, iz kakvog oružja, kao i u pogledu izgleda optuženog Perišića, opisujući iskaze saslušanih svjedoka kao nestabilne, nesigurne i nevjerodostojne.

27. Branilac se prilikom iznošenja završne riječi osvrnuo na dokaze provedene na okolnosti iz tačke I.2. optužnice, te istakao da je odbrana našla saglasnim iskaze svjedoka samo u pogledu nespornih stvari. S tim u vezi, branilac je istakao da nije do kraja razjašnjen prvenstveno sam izgled lica mjesta u to vrijeme, s obzirom da postoje objektivne prepreke da pojedini svjedoci mogu vidjeti i čuti šta se u tom trenutku događalo. Zatim je naveo da nisu razjašnjene okolnosti u pogledu prisustva optuženog Perišića, posebno ukazujući na to da niko od saslušanih svjedoka nije bio očevidac događaja, kao i da su pojedini detalji u svjedočenjima stavili u sumnju dokazanost radnji koje se optuženom stavljaju na teret.

28. Nadalje, branilac je nastojao osporiti iskaz oštećene Mensudije Cuplov, navodeći da je kontradiktoran i suprotan ranijim opisima oštećene tragičnog događaja, kao i iskazima svjedoka Safije Krašić, Milorada Cvijetića, Mitra Koranjića i Hidajete Hadžimusić. Odbrana je našla posebno neuvjerljivim to što se svjedokinja sjetila optuženog Perišića tek 2014. godine, prvi put ga spominjući kao osobu koja je izvršila ubistvo, između ostalih i njenog supruga.

29. U nastavku završne riječi, vezano za tačku I.3. optužnice, odbrana je iznijela stav da ne postoji niti jedan vjerodostojan iskaz iz kojeg bi se moglo zaključiti da je optuženi Perišić počinio inkriminisane radnje, na koje okolnosti je i odbrana izvodila subjektivne dokaze.

30. Konačno, branilac je predložio da Sud oslobodi optuženog Božidara Perišića, jer se primjenom načela „*in dubio pro reo*“ i odredbi člana 304. stav 7. i 295. stav 2. ZKP BIH može doći do jedinog mogućeg zaključka, da sadržaj provedenih dokaza pruža valjanu osnovu za donošenje oslobađajuće presude.

3. Odbrana optuženog Vinka Zoranovića

31. Odbrana optuženog Vinka Zoranovića je na početku završnih riječi iznijela stav da Tužilaštvo BiH nije uspjelo dokazati nužne elemente krivičnih djela za koje terete optuženog, kao ni njegovu krivicu za tragične događaje koji su se dešavali tokom rata na području Rogatice. Odbrana je dalje ukazala na to da ključni svjedoci Tužilaštva BiH ne potvrđuju činjenični opis optužnice koji se odnosi na optuženog Zoranovića.

32. Kada je u pitanju tačka II.1. optužnice, odbrana je osporavala iskaz svjedokinje R.S., kojeg opisuje kao nekonzistentan, nelogičan i neuvjerljiv, osvrćući se u svojim završnim riječima na sporne dijelove iskaza oštećene. Kao spornu, odbrana je istakla činjenicu da je svjedokinja R.S. opisivala događaje u toku noći iz prostorije u kojoj je bila zatvorena, dok je ujedno prema njenim navodima bila odvedena u susjednu zgradu, uz tezu da o tim događajima ne bi mogla svjedočiti da je noć provela u prostoriji Crkvenog doma. Ukazano je i na kontradiktornosti i neslaganja sa predočenim izjavama koje je svjedokinja davala u fazi istrage, uz navode da niti jedna od brojnih izjava nije takve težine da se u njena kazivanja može povjerovati.

33. Odbrana se u završnim riječima posebno osvrnula na to da se oštećena nakon rata susrela sa optuženim u ugostiteljskom objektu zvani "Ruža" u Rogatici, koji susret je svjedok odbrane Ljubiša Rac koji je bio prisutan, opisao kao prijateljski. Pored ovog, odbrana se u završnim riječima osvrnula i na iskaze svjedoka Novaka Nedića, Dženane Nalbantić, „P6“, kojim se nastojao pobiti i osporiti kredibilitet i istinitost iskaza oštećene R.S., uz navode da niko od ostalih saslušanih svjedoka nije spomenuo da je vidio optuženog u bilo kojoj ulozi ili funkciji tih ključnih dana.

34. U daljem nastavku završnih riječi, odbrana optuženog je u kontekstu tačke II.2. optužnice detaljno analizirala iskaz oštećene „R1“, koji prema njihovom stavu ne podržava događaj na način kako je on opisan u optužnici. Odbrana se posebno fokusirala na to da je svjedokinja opisivajući predmetni događaj i izgled optuženog, opisala boju njegovih očiju kao izrazito svijetlo plavu, sa kojim se odbrana ne slaže kao tačnim. Odbrana je dalje ukazala na to da su izjave svjedoka „R1“ i „R2“ međusobno suprotstavljene, kontradiktorne i očigledno usmjerene na izbjegavanje istine, kao i to da oštećena u svojim ranijim izjava nije spomenula optuženog kao počinioca radnji koje mu se stavljaju na teret, niti je njen iskaz potkrijepljen drugim dokazima tužilaštva. Branilac je nadalje istakla da je, sa druge

strane, svjedok odbrane „P6“ tokom svjedočenja istakao da je optuženi strastveni nepušač, te da nakon ratnih dešavanja nikada nije čuo nikakvu lošu priču o optuženom, jednako kao i svjedok odbrane „P7“ i Novak Nedić.

35. Odbrana je u nastavku iznošenja završnih riječi istakla da tokom postupka nije saslušan niti jedan svjedok koji bi potvrdio da je lično vidio da je optuženi izveo neku od djevojaka i da su one govorile o optuženom.

36. Konačno, odbrana se osvrnula i na svjedočenje optuženog Zoranovića, koji je izjavio da dana 19.06.1992. godine u vrijeme počinjenja inkriminiranih radnji nije bio u Rogatici, već da je boravio u Milićima kod djevojke, koji odlazak mu je odobren od strane načelnika policije, opisivši susrete sa oštećenom R.S. nakon ratnih dešavanja sa kojom je, kako navodi, imao normalnu komunikaciju, kao i da je svjedoka „R1“ prvi put vidio u sudnici, osporavajući navode u iskazima pojedinih svjedoka.

D. PROCESNE ODLUKE

1. Odluka o proteku roka od 30 (trideset) dana i izmjena sastava sudećeg vijeća

37. Tokom glavnog pretresa, između ročišta održanih 15.04.2016. i 09.09.2016. godine, 07.06.2017. i 30.08.2017. godine, 13.12.2017. i 21.03.2018. godine, 18.04.2018. i 30.05.2018. godine, 30.05.2018. i 05.09.2018. godine, 12.09.2018. i 20.11.2018. godine, 03.12.2018. i 06.02.2019. godine, 20.02.2019. i 15.05.2019. godine, 15.05.2019. i 26.06.2019. godine, 17.07.2019. i 04.09.2019. godine, 11.09.2019. i 16.10.2019. godine, 13.11.2019. i 18.12.2019. godine, 18.12.2019. i 29.01.2020. godine, 12.02.2020. i 22.06.2020. godine, 22.06.2020. i 30.09.2020. godine, te 14.10.2020. i 11.05.2021. godine, protekao je vremenski period duži od 30 (trideset) dana.

38. Odredba člana 251. stav 2. ZKP BiH propisuje da: *“Glavni pretres kcji je odgođen mora ponovo početi ako se izmjenio sastav v.jeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca, v.jeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste*

iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju”.

39. Postupajući u skladu sa citiranom odredbom, vijeće je, na pretresima održanim na dane 09.09.2016. godine, 30.08.2017. godine, 21.03.2018. godine, 30.05.2018. godine, 05.09.2018. godine, 20.11.2018. godine, 06.02.2019. godine, 15.05.2019. godine, 26.06.2019. godine, 04.09.2019. godine, 16.10.2019. godine, 18.12.2019. godine, 29.01.2020. godine, 22.06.2020. godine, 30.09.2020. godine i 11.05.2021. godine donijelo odluku da glavni pretres počinje iznova. S obzirom da su se stranke i branilac optuženog saglasili da se do tada provedeni dokazi ne provode iznova, vijeće je odlučilo da se do tada saslušani svjedoci neće ponovo pozivati i saslušavati, nego će se koristiti iskazi koje su prethodno dali u ovom postupku, s tim što je vijeće prije nastavka glavnog pretresa izvršilo uvid u sve do tada provedene dokaze.

40. Tokom glavnog pretresa, u dva navrata se izmijenio i sastav sudećeg vijeća i to prvi put dana 09.09.2016. godine kada su dotadašnje članove sudećeg vijeća, sudiju Jasminu Kosović i sudiju Darka Samardžića, zamijenile sudije Lejla Konjić Dragović i sudija Sead Đikić, te dana 19.02.2018. godine kada je sudiju Seada Đikića kao člana sudećeg vijeća, zbog dužeg bolovanja i neizvjesnog povratka na posao, zamijenila sudija Tatjana Kosović.

41. Stranke i branioci nisu imali primjedbi na izmijenjeni sastav sudećeg vijeća koje su činili sudije Davorin Jukić kao predsjednik vijeća i sudije Lejla Konjić Dragović i Tatjana Kosović kao članovi vijeća, te su, nakon što su detaljno upoznati sa kompletnim predmetom, dali svoju saglasnost da se svjedoci ne saslušavaju ponovo, već da se koriste iskazi ovih svjedoka dati na ranijim glavnim pretresima, kao i da se ponovo ne izvode ranije izvedeni materijalni dokazi, te je glavni pretres počeo teći iznova na gore pomenuti način.

2. Odluka o isključenju javnosti sa dijela glavnog pretresa

42. Vijeće je temeljem člana 237. ZKP BiH, u više navrata, po službenoj dužnosti, a nakon izjašnjenja strana u postupku, te na prijedlog odbrane drugooptuženog, isključilo javnost sa pojedinih dijelova glavnog pretresa.

43. Isključenje javnosti opravdavali su razlozi zaštite interesa svjedoka, kako

zahtjeva član 235. ZKP BiH, a uslijedilo je na nastavcima glavnog pretresa održanim 23.09.2016. godine, 25.01.2017. godine, 08.02.2017. godine, 11.09.2019. godine, 16.10.2019. godine, 13.11.2019. godine, 12.02.2020. godine i 30.09.2020. godine.

44. Odluku o isključenju javnosti, vijeće je donijelo radi raspravljanja i odlučivanja o načinu zaštite integriteta i intimnog života svjedoka koji do tog trenutka nisu saslušani na glavnom pretresu, radi raspravljanja i odlučivanja o prijedlogu svjedoka "R3" za ukidanje mjera zaštite, te radi raspravljanja i odlučivanja o prijedlozima za dodjeljivanje mjera zaštite za svjedoke "P1", "P2", "P3", "P4", "P5", "P6" i "P7", i konačno, u vezi ponovnog raspravljanja i odlučivanja o prijedlogu odbrane drugooptuženog za čitanje iskaza svjedoka "R2" datog u drugom predmetu, a nakon zaprimanja odgovora Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove (MMKS- a), sve u vezi sa zahtjevom branioca optuženog Zoranovića, advokata Zorane Čarkić, podnesenog u skladu sa pravilom 86 (F) Pravilnika o postupku i dokazima.

45. U konkretnim slučajevima, radilo se o kratkotrajnim isključenjima javnosti. Tokom navedenih isključenja javnosti tužilac je iznosio razloge zbog kojih je zatražio da se imena pojedinih svjedoka ne objavljuju u sredstvima javnog informisanja, a na koje okolnosti se izjašnjavala odbrana. Javnost je isključena i u dijelu glavnog pretresa kada je svjedok "R3" obrazlagao vlastiti prijedlog za ukidanje ranije dodijeljenih mjera zaštite. Takođe, tokom isključenja javnosti, odbrane i svjedoci su iznosili razloge zbog kojih su zatražili mjere zaštite, dok se Tužilaštvo izjašnjavalo u vezi sa tim. Javnost je isključena i u dijelu glavnog pretresa na kojem je u sudnici razmatran prijedlog odbrane drugooptuženog za čitanje iskaza svjedoka "R2", a nakon pristizanja odluke MMKS- a kojom se odbija zahtjev branioca optuženog Zoranovića za izmjenu zaštitnih mjera koje je svjedok "R2" imao pred MKSJ- om (iz razloga što svjedok nije pristao na zatraženu izmjenu zaštitnih mjera i ukazao brigu za privatnost i zaštitu).¹

46. U ovom slučaju, a imajući u vidu da nije uvijek moguće predvidjeti i potpuno kontrolisati dinamiku izjašnjenja o pravnim i činjeničnim pitanjima, čiji sadržaj bi dospijećem u javnost mogao izazvati štetne posljedice po prava i interese svjedoka i na taj

¹ Dokument uloženi pod oznakom D-1, Kopija ovjerenog prevoda odgovora Mehanizma za međunarodne krivične sudove (MMKS) od 14.09.2020. godine, u vezi molbe branioca optuženog Vinka Zoranovića, advokata Zorane Čarkić, od 28.07.2020. godine;

način imati negativnog uticaja na sam tok postupka, vijeće je odlučilo da isključi javnost sa dijelova glavnog pretresa prilikom rasprave o prethodno navedenim procesnim situacijama, a u skladu sa datim okolnostima.

47. Vijeće napominje da je, nakon svakog pojedinačnog isključivanja, temeljem člana 237. stav 2. ZKP BiH javnost upoznalo sa razlozima isključenja i donesenim odlukama.

3. Odluka o ukidanju mjera zabrane svjedoku određene u fazi istrage

48. Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 08.02.2017. godine, Sud je prihvatio prijedlog svjedoka Slavka Lubarda (ranije "R3"), te donio odluku da se prema svjedoku ukinu sve mjere zaštite određene rješenjem ovog suda broj: S1 1 K 018441 15 Krn 9 od 09.12.2015. godine, imajući pri tome u vidu činjenicu da se mjere zaštite primjenjuju samo iz saglasnost svjedoka, a što u konkretnom slučaju nije postojalo (naprotiv, svjedok je zatražio ukidanje mjera zaštite).

4. Odluke o mjerama zaštite za svjedoke

49. Sud je tokom glavnog pretresa donio rješenja o određivanju jednakih mjera zaštite u odnosu na pojedine svjedoke odbrana optuženih, a po prijedlozima istih, i to mjere zaštite pseudonima, te određivanja da lični podaci svjedoka ostaju povjerljivi i da se neće objavljivati u javnosti. Sastavni dio ove mjere je i zaštita lika svjedoka, odnosno zabrana objavljivanja lika svjedoka u javnosti.

50. Tako je u odnosu na svjedoke "P2" i "P3" ovo rješenje doneseno dana 11.09.2019. godine, u odnosu na svjedoke "P4" i "P5" dana 16.10.2019. godine, svjedoku "P1" mjere su dodijeljene dana 13.11.2019. godine, a svjedocima "P6" i "P7" dana 12.02.2020. godine.

51. Sastavni dio ove mjere je i zaštita lika svjedoka, odnosno zabrana objavljivanja lika svjedoka u javnosti, a u odnosu na svjedoke "P1", "P2" i "P3" i zabrana objavljivanja sadržaja njihovih iskaza u javnosti, putem medija ili bilo kojih drugih sredstava javnog informisanja.

52. Vijeće je u konkretnom slučaju ocijenilo osnovanim razloge koje su svjedoci iznijeli i detaljno obrazložili, te je utvrdilo da se radi o svjedocima pod prijetnjom, s obzirom da oni smatraju da postoji razumna osnova za bojazan da bi opasnost zbog učešća u postupku vjerovatno proistekla kao posljedica njihovog svjedočenja (kako je to predviđeno odredbom člana 3. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka).

53. Konačno, na prijedlog tužioca, uz saglasnost odbrane i uz izjašnjenje oštećene R.S., vijeće je tokom glavnog pretresa dana 19.04.2017. godine uvažilo prijedlog tužioca da oštećena svjedoči u prisustvu javnosti, ali bez objavljivanja punog imena i prezimena, te da se u javnosti koriste inicijali svjedoka. Prilikom donošenja ovakve odluke, vijeće je imalo u vidu potrebu zaštite intimnog života svjedoka i njenih interesa.

5. Izmjena redoslijeda izvođenja dokaza

54. Odredbom člana 240. ZKP BiH propisano je da „glavni pretres teče redom koji je određen u ovom zakonu, ali sudija, odnosno predsjednik vijeća može odrediti da se odstupi od redovnog toka raspravljanja zbog posebnih okolnosti...”

55. U skladu sa citiranom zakonskom odredbom, vijeće je izmijenilo redoslijed izvođenja dokaza, odnosno odlučilo da odbrane započnu sa izvođenjem svojih dokaza prije nego što je Tužilaštvo pročitalo iskaz svjedoka „R2”.

56. Ovakvu odluku vijeće je donijelo iz razloga održavanja kontinuiteta glavnog pretresa, budući da je Tužilaštvo tokom izvođenja dokaza nastojalo organizovati i osigurati neposredno saslušanje svjedoka “R2”, te je ostavljeno dodatno vrijeme na raspolaganje Tužilaštvu u svrhu osiguranja svjedočenja navedenog svjedoka. Međutim, Tužilaštvo je u konačnici na nastavku glavnog pretresa održanom 17.07.2019. godine odustalo od prijedloga za njegovo saslušanje, te u fazi izvođenja dokaza odbrane, na nastavku glavnog pretresa održanom 22.06.2020. godine, pročitale iskaze nedostupnog svjedoka “R2”.

57. Pored navedenog, na ročištu održanom dana 30.09.2020. godine, u toku izvođenja dokaza odbrane drugooptuženog, saslušana je svjedokinja Safija Krašić, kao svjedok

Suda. Naime, odbrana prvooptuženog je u toku postupka predložila da se kao materijalni dokaz u spis predmeta uloži izjava navedene svjedokinje data u toku istrage. Svjedokinja je prethodno saslušana na glavnom pretresu u vrijeme kada je optuženog zastupao drugi branilac, gdje je prema stavu odbrane došlo do propusta prilikom ispitivanja iste, te je branilac postavio i alternativni prijedlog da se svjedok ponovo pozove na glavni pretres, kako bi potvrdila svoje potpise na zapisniku iz faze istrage, a kojem prijedlogu se Tužilaštvo načelno protivilo. Uslijed nemogućnosti da se postigne dogovor između Tužilaštva BiH i odbrane prvooptuženog u pogledu ovog svjedoka, Sud je donio odluku da se svjedokinja Krašić sasluša kao svjedok Suda, a sve u svrhu osiguranja prava na pravično suđenje i u interesu pravde.

6. Odbijanje pojedinih dokaznih prijedloga odbrane

58. Na nastavku glavnog pretresa koji je održan dana 30.09.2020. godine, Sud je djelimično odbio dopunski prijedlog odbrane drugooptuženog za izvođenje dokaza, sadržan u podnesku braniteljice od 23.09.2020. godine, a koji se odnosi na uvid i čitanje stranice iz izdate i objavljenje knjige "Srebrenica svjedoči i optužuje", autora Nasera Orića, haška oznaka 0291-9218 do 9489 sa ovjerom od 18.06.2020. godine, na okolnosti vezane za svjedočenje svjedokinje R.S., kao i saslušanje u svojstvu svjedoka autora knjige, te ulaganje Uvjerenja Boračke organizacije općine Rogatica za lica iz Rogatice i pripadnike VRS čija imena se nalaze na predmetnoj stranici knjige, i to: Feđa Planinčić, Danko Nerić, Dragomir Lalović, Dragan Lubarda, Slavko Lubarda, Tomo Anđelić, Milan Lošić i Vlado Marković.

59. Vijeće je, prije svega, odbilo prijedlog odbrane da se čitaju dijelovi knjige, autora Nasera Orića, i saslušanje autora u svojstvu svjedoka, s obzirom da predmeti odnosno materijali kao što su knjige, novinski članci i slično, mogu odražavati lična stajališta autora istih o nekim temama, koja mogu a i ne moraju biti zasnovana na provjerenim ili provjerljivim informacijama ili dokazima. Činjenice na koje je odbrana pokušala ukazati ulaganjem predmetne knjige, bile su predmet rasprave i dokazivanja tokom postupka drugim izvedenim dokazima, te je vijeće našlo da je nepotrebno, odnosno irelevantno ulaganje predmetne knjige u konkretnom slučaju. Pri tome, vijeće je posebno imalo u vidu da je svjedokinja R.S. neposredno svjedočila i dala svoj iskaz na glavnom pretresu.

60. Nadalje, vijeće je odbilo prijedlog odbrane optuženog Zoranovića da se u sudski spis kao dokaz odbrane uloži Uvjerenje Boračke organizacije općine Rogatica za lica iz Rogatice i pripadnike VRS čija imena se nalaze na predmetnoj stranici knjige, našavši da je isti nepotreban i suvišan i da ne bi bio od značaja za predmet. Prema stavu vijeća, ovakvi prijedlozi odbrane drugooptuženog bi nepotrebno doveli do odugovlačenja krivičnog postupka, a ne bi doprinijeli razrješenju konkretnih činjenica.

61. Postupajući na ovaj način, vijeće se rukovalo i članom 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Konvencija), koji ne daje stranci neograničeno pravo da saslušava svjedoke pred sudom i predlaže izvođenje svih materijalnih dokaza², nalazeći da je diskreciono pravo Suda da ocijeni da li bi izvođenje predloženih dokaza (u konkretnom slučaju knjige) bilo relevantno za odlučivanje u konkretnom slučaju³. Dakle, Sud nalazi da pravo na pravično suđenje nije povrijeđeno u slučaju kada redovni sudovi, na temelju svojih dispozicija, odluče da nije svrsishodno izvođenje pojedinih dokaza u postupku na prijedlog optuženog i njegovog branioca i u obrazloženju o takvoj odluci daju valjane razloge pri čemu nema drugih naznaka da je postupak bio nepravičan⁴, što je u konkretnom predmetu i slučaj.

62. Konačno, i članom 263. stav 2. ZKP BiH propisano je *“Ako sudija, odnosno predsjednik vijeća zaključi da okolnosti koje stranka i branitelj želi da dokaže nemaju značaj za predmet ili da je ponuđeni dokaz nepotreban, odbit će izvođenje takvog dokaza”*.

63. Vijeće napominje da će detaljnije obrazloženje i ocjenu iskaza svjedokinje R.S. dati u dijelu činjeničnih utvrđenja.

² Ustavni Sud Bosne i Hercegovine Odluka o meritumu broj AP 2345/05 od 14. marta 2006. godine, stav 32., objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 66/06.

³ U pogledu iskaza svjedoka i drugih provedenih dokaza, član 6. Konvencije ne predviđa mogućnost da sud ispituje sve navode, argumente i dokaze koje su strane izložile i predložile u toku postupka, nego samo one koje sud smatra relevantnim i potrebnim za zakonsko odlučivanje. Ova diskrecija, koju ima svaki sud u jednom kontradiktornom postupku, postoji radi efikasnosti vođenja postupka. (Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP-74/05 od 23. februara 2006. godine, stav 37., objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 37/06).

⁴ Ustavni Sud Bosne i Hercegovine Odluka o meritumu broj AP-1076/04 od 13. septembra 2005. godine, stav 29., objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 22/06; Odluka o meritumu broj AP-215/05 od 12. aprila 2006. godine, stav 98., objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 68/06

7. Izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza

64. Odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH, koja se odnosi na izuzetke od neposrednog izvođenja dokaza propisano je da „zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudije odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih razloga.“

65. Temeljem citirane zakonske odredbe, vijeće je prihvatio prijedloge Tužilaštva BiH da se kao dokaz, umjesto neposrednog saslušanja svjedoka, pročitaju iskazi svjedoka koji su u međuvremenu preminuli.

66. Pa je tako, na ročištu održanom dana 07.06.2017. godine pročitani iskazi svjedokinja **Raseme Kukavice**, sastavljeni dana 16.01.2007. godine u Centru za istraživanje ratnih zločina, Državna agencija za istrage i zaštitu, Ministarstvo sigurnosti Bosna i Hercegovina, broj: 17-04/2-04-2-65/07 (dokaz T-4), dana 20.09.2017. godine iskazi svjedoka **Adila Durmiševića** dat 25.01.2007. godine u prostorijama Državne agencije za istrage i zaštitu, broj: 17-04/2-04-2-126/07 (dokaz T-6), dana 15.11.2017. godine iskazi svjedoka **Zorana Perovića** koji je saslušan u prostorijama Tužilaštva BiH dana 03.11.2015. godine, broj: T20 0 KTRZ 0000784 06 (dokaz T-8), dana 03.12.2018. godine svjedokinja **Fatime Sijerčić** dat u Centru za istraživanje ratnih zločina dana 13.20.2006. godine, zapisnik broj: 17-04/2-04-2-589/06, (dokaz T-16), dana 05.09.2018. godine svjedokinja **Munibe Sijerčić** dat Centru za istraživanje ratnih zločina dana 13.10.2006. godine, zapisnik broj: 17-04/2-04-2-590/06, od 13.10.2006. godine (dokaz T-13), te dana 06.02.2019. godine iskazi svjedokinja **Naile Šatrović** koja je saslušana u prostorijama Državne agencije za istrage i zaštitu dana 24.10.2011. godine, zapisnik broj: broj: 16-13/3-1-234/11 od 24.10.2011. godine (dokaz T-19).

67. Uz to, branilac prvooptuženog je kao dokaz odbrane O1-7 uložio izjavu svjedokinja **Fatime Sijerčić** koja je data u Centru službi bezbjednosti Sarajevo, Sektor SDB 22.06.1992. godine (Ern od 6612001938 do 6612001941), a koja je pročitana na ročištu održanom dana 22.06.2020. godine.

68. U svrhu dokazivanja činjenice da su pomenuti svjedoci umrli, Tužilaštvo je uložilo

izvode iz matične knjige umrlih za svako od navedenih lica⁵, a za svjedoka Adila Durmiševića i izvod iz matične knjige rođenih u koju je upisana činjenica smrti.⁶

69. Pored toga, Tužilaštvo je predložilo i da se pročitaju iskazi svjedoka „R2“ dati u prostorijama Državne agencije za istrage i zaštitu dana 20.10.2014. godine, broj zapisnika 16-16/3-255/14 i u prostorijama Tužilaštva BiH dana 22.10.2015. godine, broj zapisnika: 20 0 KTRZ 0000784 06, a sve iz razloga nedostupnosti svjedoka, jer su se, prema mišljenju tužioca, ispunile procesne pretpostavke koje opravdavaju ovakav izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza.

70. Naime, tužilac je tokom cijelog postupka nastojao stupiti u kontakt sa svjedokom, te organizovati njegovo saslušanje putem video- linka imajući u vidu da se isti nalazi u R. Njemačkoj. Na ročištima održanim 20.02.2019. godine, 17.04.2019. godine i 15.05.2019. godine tužilac je informisao Sud o zdravstvenom stanju svjedoka, te naveo da je Medicinska dokumentacija koja se odnosi na ovog svjedoka uložena je i u spis predmeta.⁷ U konačnici, na ročištu održanom dana 17.07.2019. godine, tužilac je odustao od saslušanja ovog svjedoka, te predložio čitanje njegovih iskaza datih u istrazi. Vodeći se naprijed navedenim okolnostima, te činjenicom da su se odbrane saglasile sa predmetnim prijedlogom Tužilaštva, Sud je isti uvažio, te su iskazi svjedoka uloženi kao materijalni dokazi Tužilaštva brojevi T-83 i T-84.

71. Takođe, u skladu sa citiranom zakonskom odredbom, vijeće je prihvatilo prijedlog tužioca da kao dokaz, umjesto neposrednog saslušanja svjedoka, pročita iskaze svjedoka **Šahsene Sijerčić** (na nastavku glavnog pretresa održanom dana 03.12.2018. godine) i **Silvije Brusin** (na nastavku glavnog pretresa održanom dana 06.02.2019. godine), a iz razloga lošeg zdravstvenog stanja ovih svjedoka i njihove procesne nesposobnosti.

72. Da bi zadovoljilo uslov čitanja iskaza umjesto neposrednog saslušanja svjedoka, Tužilaštvo je izdalo naredbu za njihovo vještačenje od strane stalnog sudskog vještaka medicinske struke, neuropsihijatra prim. dr Omera Ćemalovića, a u cilju utvrđivanja sposobnosti svjedoka da, s obzirom na fizičko i psihičko zdravlje, pristupe u Sud BiH i

⁵ Dokazi Tužilaštva: T-4a, T-7, T-9, T-12, T-16b, T-18.

⁶ Dokaz Tužilaštva T-5.

svjedoče u predmetnom postupku, te da li bi njegovo eventualno saslušanje u prisustvu optuženih na glavnom pretresu, imalo negativan uticaj na njihovo zdravstveno stanje.

73. Postupajući po naredbi Tužilaštva, vještak Ćemalović je sačinio nalaz i mišljenje⁸ koje je usmeno iznio na glavnom pretresu 12.09.2018. godine, te istakao da je svjedokinja **Silvija Brusin** apsolutno nesposobna da učestvuje u sudskom postupku u svojstvu svjedoka, s obzirom da je ista Na prijedlog odbrane prvooptuženog, Sud je 12.09.2018. godine izdao vještaku naredbu za dopunsko vještačenje zdravstvenog stanja svjedokinje Silvije Brusin, kako bi na osnovu uvida u medicinsku dokumentaciju i neposrednim pregledom iste, te primjenom drugih stručnih metoda, odgovorio na pitanje da li je svjedokinja bila procesno sposobna u vrijeme davanja izjave u fazi istrage. Vještak je na glavnom pretresu 20.11.2018. godine usmeno obrazložio nalaz i mišljenje od 25.09.2018. godine, te istakao da je svjedokinja bila procesno sposobna u vrijeme davanja izjave, kao i da lijekovi koje koristi nisu mogli dovesti do kognitivnih deficita u vrijeme davanje iste.

74. Postupajući po naredbi Tužilaštva, vještak Ćemalović je sačinio i na glavnom pretresu održanom 20.11.2018. godine usmeno iznio nalaz i mišljenje⁹ da **Šahsena Sijerčić**, iako u dubokoj starosti, nema značajnog mentalnog propadanja, te da je sa psihijatrijskog aspekta sposobna da učestvuje u sudskom postupku, uz potrebu da joj se obezbijedi pratnja i prevoz do zgrade Suda, te ograniči trajanje njenog ispitivanja na maksimalno 40 minuta, nakon čega bi trebala uslijediti pauza u trajanju od 20 minuta, koji ciklus se može ponoviti još jednom istog dana, kao i da je potrebno izbjeći direktni vizuelni i verbalni kontakt sa optuženim, što bi je sasvim sigurno značajno uznemirilo. Sud je nakon prijedloga Tužilaštva da se, uprkos nalazu i mišljenju od 23.05.2018. godine (prethodno navedenom), pročita iskaz svjedokinje Šahsene Sijerčić, kojem prijedlogu se odbrana protivila, izdao 20.11.2018. godine vještaku naredbu za dopunsko vještačenje zdravstvenog stanja svjedokinje, kako bi na osnovu uvida u medicinsku dokumentaciju i neposrednim pregledom iste, te primjenom drugih stručnih metoda odgovorio na pitanje da

⁷ Medicinsku dokumentaciju svjedoka „R2“ na njemačkom jeziku, zajedno sa ovjerenim prevodom, Tužilaštvo je u sudski spis uložilo na statusnoj konferenciji od 17.04.2019. godine;

⁸ Nalaz i mišljenje vještaka Omera Ćemalovića od 07.09.2018. godine za svjedoka Silviju Brusin (nalaz po naredbi Tužilaštva).

⁹ Nalaz i mišljenje vještaka Omera Ćemalovića od 23.05.2018. godine za svjedoka Šahsenu Sijerčić (nalaz po naredbi Tužilaštva).

li je od sačinjavanja nalaza i mišljenja od 23.05.2018. godine došlo do promjene zdravstvenog stanja svjedokinje. Vještak je na glavnom pretresu 03.12.2018. godine, ostao kod dopune nalaza i mišljenja od 29.11.2018. godine, iz kojeg proizlazi da je nakon neposrednog pregleda svjedokinje, utvrdio prisutno značajno odstupanje na planu tjelesnog i duševnog zdravlja, u odnosu na prethodni nalaz, te da su jasno prisutni znaci i simptomi koji ukazuju ..., kao i da su prisutne promjene i na tjelesnom planu sa ..., iz kojih razloga je mišljenja da je svjedokinja procesno nesposobna. Vještak je dodatno istakao da je „okidač“ za takvo stanje svjedokinje vjerovatno ..., te da je konstatovano i ..., dok se na

75. Vijeće je u cijelosti prihvatilo nalaze i mišljenja vještaka prim. dr Omera Ćemalovića, a koje je vještak i usmeno obrazložio na nastavcima glavnog pretresa od 12.09., 20.11. i 03.12.2018. godine, cijeneći da su isti dati na najbolji mogući način, u skladu sa vještinom i pravilima struke, te da nisu osporavani od strane odbrane.

76. S obzirom na iznesene nalaze i mišljenja vještaka, vijeće je cijeneći da u konkretnoj situaciji nije opravdano, niti humano svjedoke izlagati riziku od pogoršanja njihovog inače ozbiljno narušenog zdravlja, našlo da je dolazak ovih svjedoka pred Sud otežan iz važnih, naprijed opisanih uzroka te je, postupajući u skladu sa odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH, odlučilo da se iskazi koji su svjedoci dali u istrazi pročitaju na glavnom pretresu, te isti ulože kao materijali dokazi Tužilaštva pod brojevima: T-14, T-15 i T-17.

8. Odluka o prihvatanju utvrđenih činjenica

77. Odluka Suda o prijedlogu Tužilaštva broj: T20 0 KTRZ 000784 06 od 04.03.2016. godine za prihvatanje utvrđenih činjenica iz presuda MKSJ, kojom se u određenom obimu prihvataju činjenice utvrđene u pravomoćnim presudama MKSJ, i to u presudama Tužilac protiv Duška Tadića broj: IT-94-1-T (presuda pretresnog vijeća od 07. maja 1997. godine), Tužilac protiv Momčila Krajišnika broj: IT-00-39-T (presuda pretresnog vijeća od 27. septembra 2006. godine) i Tužilac protiv Mitra Vasiljevića broj: IT-98-32-T (presuda pretresnog vijeća od 27. novembra 2002. godine), a koja odluka je donesena na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH, data je u prilogu presude i čini njen sastavni dio (Anex II A. Presude).

II. STANDARDI DOKAZIVANJA I OCJENA DOKAZA

78. Osnovna obaveza vijeća u pogledu svih dokaza propisana je članom 281. stav 2. ZKP-a BiH u kojem se navodi: "*Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.*"

79. Sudska praksa je za osuđujuću presudu definisala standard "*dokaza van razumne sumnje.*" Prema opšteprihvaćenom stanovištu, dokazi van razumne sumnje su dokazi na osnovu kojih se pouzdano može zaključiti da postoji veći stepen vjerovatnoće da je optuženi počinio krivično djelo.

80. Sud je razmatrao i cijenio sve izvedene dokaze, ali će se u presudi osvrtni samo na one dokaze koji su relevantni za donošenje odluke, te obrazlagati i iznositi zaključke samo o činjenicama koje su od suštinske važnosti za odluku.

81. Sud podsjeća da član 15. ZKP BiH predviđa princip slobodne ocjene dokaza, koga ograničava jedino princip zakonitosti dokaza, što znači da je ocjena dokaza oslobođena formalnih pravnih pravila koja bi *a priori* određivala vrijednost pojedinih dokaza. Uspostavljajući ovaj princip, zakonodavac je dao neophodnu slobodu sudskoj vlasti i pokazao povjerenje u prosudbenu moć sudija.

82. Osim što iskaz svjedoka treba biti dat iskreno, neophodno je i da je iskaz pouzdan. Imajući to na umu, vijeće je tokom cijelog postupka bilo svjesno da je u iskazima o činjenicama koje su se dogodile puno godina ranije, prisutna nesigurnost usljed nestalnosti ljudske percepcije u odnosu na traumatične događaje i sjećanja na te događaje. Prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u predmetnom postupku, vijeće je posebno cijenilo njihovo držanje, ponašanje i karakter, razmotrivši u odnosu na njih i druge dokaze i okolnosti u vezi sa ovim predmetom.

83. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da sudsko vijeće koje postupa razložno to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzđano.¹⁰ Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući uticaj trećih lica, nepodudarnosti ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski mogućnost da se vijeće osloni na takav iskaz. Međutim, trebalo bi da prilikom ocjenjivanja i odmjeravanja težine dokaza pretresno vijeće vodi računa i takve faktore uzme u obzir.¹¹

84. Vezano za posredne dokaze (dokaze iz druge ruke), vijeće ističe da su u praksi ovog suda takvi dokazi prihvatljivi. Naravno, dokazna vrijednost takvih dokaza zavisi od konteksta i karaktera predmetnog iskaza, kao i od toga da li je taj iskaz potkrijepljen i drugim dokazima. Osim toga, vijeće podsjeća da je Sud slobodan u ocjeni dokaza (u skladu sa članom 15. ZKP BiH).

85. Vijeće je imalo u vidu i praksu Evropskog Suda za ljudska prava¹² prema kojoj se Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku.

86. Ne postoji zakonska obaveza da se u presudi izlože svi pojedini dokazi. Zakonska obaveza je razmatranje svih iznesenih dokaza prilikom donošenja odluke. Bilo bi nesvrishodno nametati bilo kojem sudećem vijeću obavezu da svaki pojedinačni dokaz, dakle, svako svjedočenje i svaki materijalni dokaz koji su izneseni tokom glavnog pretresa, pojedinačno obrazlaže u presudi.

87. Žalbeno vijeće MKSJ u predmetu *Kvočka* podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koji su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrtnati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu.¹³

¹⁰ Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Čelebić*, par.485 i 496 – 498.

¹¹ Presuda žalbenog vijeća MKSJ, *Kupreškić i dr.*, strana 12, par 31;

¹² Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Garcia Ruiz v. Spain*, No. 30544/96, 21.01.1999. godine;

¹³ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 23-25;

88. Isti stav je iznesen od strane Žalbenog vijeća MKSJ i u predmetu *Mucić i dr.:* „*Pretno vijeće nije dužno da u svjcj presudi iznosi i opravdava svcje nalaze u vezi sa svime što je izneseno tokom suđenja*“.¹⁴

89. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima puno diskreciono pravo da odmjeri koju će težinu i vjerodostojnost pripisati iskazu nekog svjedoka.¹⁵ Pritom, pretresno vijeće mora uzimati u obzir relevantne faktore u zavisnosti od konkretnog slučaja, uključujući i ponašanje svjedoka u sudnici, njegovu ulogu u datim događajima, uvjerljivost i jasnoću njegovog iskaza, pitanja da li ima protivrječnosti ili nedosljednosti u njegovim uzastopnim izjavama ili između njegovog svjedočenja i drugih dokaza, ranije primjere lažnog svjedočenja, motivaciju za davanje lažnog iskaza, te odgovore tog svjedoka tokom unakrsnog ispitivanja.¹⁶

90. U ovome predmetu, Sud je cijenio dokaze u skladu sa odredbama ZKP BiH, prevashodno primjenjujući pretpostavku nevinosti iz člana 3. ZKP BiH, koja otjelovljuje opći princip prava prema kojem je na Tužilaštvu teret dokazivanja krivice optuženog, koje to mora uraditi van razumne sumnje.

91. Vijeće je u skladu sa iznesenim stavovima i zakonskom regulativom, presudu zasnovalo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu, savjesno ocjenjujući svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene dokaza izvelo je zaključak da je optuženi Božidar Perišić počinio djela opisana u tački I.1 izreke presude.

92. Nasuprot tome, vijeće, slijedom navedenog, nije moglo izvesti zaključak da je optuženi Božidar Perišić počinio krivična djela opisana u tačkama I.2 i I.3. optužnice, odnosno tačkama II.1. i II.2. oslobađajućeg dijela presude, niti je moglo izvesti zaključak da je optuženi Vinko Zoranović počinio krivična djela opisana u tačkama II.1 i II.2 optužnice, odnosno tačkama II.3. i II.4. oslobađajućeg dijela presude.

¹⁴ Mucić i dr., Presuda Žalbenog vijeća, 20. februara 2001. godine, par. 498;

¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par.194, Međunarodni krivični sud za Ruandu;

¹⁶ *Ibid*, par 194;

III. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

93. Vijeće je na samom početku razmotrilo pitanje primjene materijalnog prava na konkretan slučaj. Naime, iz optužnice Tužilaštva proizilazi da su inkriminisana djela počinjena u periodu od maja 1992. godine do kraja 1993. godine, kada je na snazi bio KZ SFRJ.

94. Iako KZ SFRJ sadrži poglavlje pod nazivom „Zločini protiv čovječnosti i međunarodno pravo“, nije sadržavao odredbe koje bi se odnosile direktno na zločine protiv čovječnosti.

95. Pravna kvalifikacija krivičnih djela u optužnici, a analogno tome i u presudi, data je u skladu sa KZ BiH iz 2003. godine, dakle, krivičnim zakonom koji je stupio na snagu nakon inkriminisanog perioda. U članu 4. ovog Zakona, propisano je vremensko važenje krivičnog zakona što podrazumijeva da se na učinitelja krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela, osim u slučajevima kada se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, jer se tada na učinitelja primjenjuje blaži zakon.

96. Član 3. KZ BiH propisuje načelo legaliteta, odnosno da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*).

97. Međutim, članovi 3. i 4. ovog Zakona ne sprječavaju suđenje ili kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu s općim načelima međunarodnog prava (član 4a. KZ BiH).

98. Na isti način pitanje principa legaliteta i izuzeci od istog, propisani su i odredbama Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, čiji član 7. glasi:

„(1) Niko se ne može smatrati krivim za krivično djelo nastalo činjenjem ili nečinjenjem koje nije predstavljalo krivično djelo u vrijeme izvršenja, prema nacionalnom ili međunarodnom pravu. Isto tako, izrečena kazna neće biti teža od one koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela.“

(2) Ovaj član ne uječe na suđer,je ili kařr,javar,je bilo kcje osobe kcja je kriva za ĉir,er,je ili neĉin,er,je, ako je to cjelo u vrijeme izvrřer,ja predstav,jalo kriviĉno djelo prema općim pravnim naĉelima priznatim kod civiliziranih naroda."

99. Prema izriĉitoj odredbi člana II (2) Ustava BiH, prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

100. Analizirajući konkretnu situaciju, jasnim se nameće zaključak da su Zloĉini protiv ĉovjeĉnosti nesumnjivo i u inkriminisanom periodu predstavljali kriviĉno djelo prema „općtim pravnim naĉelima priznatim kod civiliziranih naroda“, odnosno „općtim naĉelima međunarodnog prava“. Prema tome, iako u kriviĉnom zakonu koji je važio u vrijeme poĉinjenja kriviĉnih djela koja su predmet optuŹnice, Zloĉini protiv ĉovjeĉnosti nisu bili izriĉito propisani kao kriviĉno djelo, ipak je postojala obaveza njihovog procesuiranja.

101. Vijeće je, u tom smislu, imalo u vidu presudu Ustavnog suda BiH broj AP-1785-06 (*A. Maktouf*), kojom je jasno utvrđeno da su ratni zloĉini „zloĉini po međunarodnom pravu“ te osuda za takva djela, prema zakonu koji je naknadno propisao i utvrdio određena djela kao kriviĉna i propisao posebnu kriviĉnu sankciju, ne bi bila suprotna članu 7. stav 1. Konvencije, a analogno tome i Ustavu BiH.

102. Teška krřenja međunarodnog humanitarnog prava koja spadaju u nadleŹnost Suda BiH mogu se podijeliti u dvije kategorije. Neki zloĉini, konkretno zloĉini protiv ĉovjeĉnosti, su u domaći zakon uvedeni 2003. godine. Sud BiH i entitetski sudovi stoga nemaju nikakve druge mogućnosti nego da primjenjuju Kriviĉni zakon iz 2003. godine u takvim predmetima.¹⁷

103. Nadalje, vijeće je imalo u vidu i da KZ SFRJ nije predviđao postojanje dugotrajnog niti doŹivotnog zatvora, nego je za najteŹa kriviĉna djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15 godina zatvora. Ukidanjem

¹⁷ S tim u vezi, Sud naglašava da se u predmetu *ESLJP- Šimšić protiv Bosne i Hercegovine* (dec.), br. 51552/10, 10. april 2012, aplikant Źalio na osuđujuću presudu iz 2007. godine za zloĉine protiv ĉovjeĉnosti, a u odnosu na djela koja su se dogodila 1992. godine. Sud je ispitao taj predmet, između ostalog, i prema članu 7. Konvencije proglasio ga oĉigledno neutemeljenim. Sud je smatrao irelevantnom ĉinjenicu da zloĉini protiv ĉovjeĉnosti nisu predstavljali kriviĉno djelo prema domaćem zakonu tokom rata 1992-95. obzirom da su ta djela u to vrijeme predstavljala kriviĉno djelo prema međunarodnom pravu. Suprotno tome, ratni zloĉini koje su poĉinili aplikanti u ovom predmetu su predstavljali su kriviĉna djela prema domaćem zakonu u vrijeme kada su poĉinjeni. Ovaj predmet, stoga, pokreće potpuno razliĉita pitanja od onih u predmetu *Šimšić*. (*Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine* (Aplikacije br. 2312/08 i 34179/08), strana 23. par. 55.

smrtne kazne, cjelokupan sistem kažnjavanja KZ SFRJ je postao neprimjenjiv, jer kako ranije pomenuta odluka Ustavnog suda BiH naglašava „*ne može se odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cijela kcji se želio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona*“.¹⁸

104. Iz svega naprijed navedenog, vijeće zaključuje da je u konkretnom slučaju bilo potrebno i opravdano primjeniti Krivični zakon Bosne i Hercegovine.

IV. NALAZI VIJEĆA

105. Vijeće je na temelju svih provedenih dokaza, njihovom pojedinačnom ocjenom, te posmatranjem u međusobnoj vezi, došlo do nesumnjivog zaključka, da je optuženi Božidar Perišić, radnjama pobliže opisanim pod tačkom l.1. izreke presude, ostvario sva bitna obilježja bića krivičnog djela iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom a), a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, pri čemu će se u daljnjem obrazloženju presude analizirati ispunjenost općih elemenata predmetnog krivičnog djela, kao i pojedinačne inkriminacije koje se u osnovi optuženom stavlja na teret.

A. OPĆI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI

106. Prema članu 172. KZ BiH, krivično djelo Zločini protiv čovječnosti čini onaj “*Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog bilo protiv kcjeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini kcje od ovih cjela:*

a) lišenje druge osobe života (ubistvo);

h) progon bilo kcje grupe ljudi ili kolektiva na političkcj, rasncj, nacionalncj, etničkkcj, kulturnkcj, vjerskcj, spolncj ili drugcj osnovi kcja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu, u vezi s bilo kcjim krivičnim djelom iz ovog stava ovog člana, bilo kcjim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonom ili bilo kcjim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine;

¹⁸ Odluka Ustavnog suda broj AP-1785-06 (A. Maktouf), od 30.03.2007. godine, par. 68.

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora”.

107. Slijedom citirane zakonske odredbe, pored elemenata konkretnih krivičnih djela, Tužilaštvo mora primarno dokazati opće elemente ovog djela:

- i. da je postojao širok (rasprostranjen) i/ili sistematičan napad;
- ii. da je napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva;
- iii. da je optuženi znao za postojanje takvog napada i da njegova djela predstavljaju ili bi mogla predstavljati dio tog napada, tačnije da postoji *nexus* između napada i radnji optuženog;

108. U tom smislu, vijeće je, nakon ocjene dokaza pojedinačno i u međusobnoj vezi, utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo ove okolnosti, odnosno da su dokazani opći elementi krivičnog djela iz odredbe člana 172. KZ BiH.

➤ **Širok (rasprostranjen) i sistematičan napad**

109. Kako bi utvrdilo karakter napada na civilno stanovništvo, vijeće je imalo u vidu i stavove izražene u presudama MKSJ kojima su definisani faktori pri ocjenjivanju rasprostranjenosti ili sistematičnosti napada, pa tako u procjenjivanju šta napad čini rasprostranjenim ili sistematičnim sudsko vijeće mora prvo identifikovati stanovništvo koje je objekt napada, a zatim, u svjetlu metoda, sredstava resursa i rezultata napada na to stanovništvo, ustanoviti da li je napad doista bio rasprostranjen ili sistematski. Posljedice napada po ciljano stanovništvo, broj žrtava, priroda djela, eventualno sudjelovanje zvaničnika ili predstavnika vlasti ili bilo koji prepoznatljivi obrazac zločina mogu se uzeti u obzir kako bi se utvrdilo da li taj napad na civilno stanovništvo ispunjava jedan od uslova, odnosno da li je rasprostranjen ili sistematski ili pak ispunjava oba uslova.

110. U praksi MKSJ napad je opisan kao preduzimanje postupaka koji uključuju vršenje nasilnih radnji, odnosno djela nasilja. Ovaj uslov je takođe reflektovan u članu 172. stav 2. tačka a) KZ BiH koji inkorporira u definiciju pojma “napad” između ostalog ponašanje koje uključuje višestruko činjenje djela (iz člana 172. stav 1.) protiv bilo kojeg civilnog stanovništva.

111. Pojmovi napada i oružanog sukoba nisu identični. Prema međunarodnom

običajnom pravu, napad može prethoditi oružanom sukobu, može trajati duže od tog sukoba, ali ne mora nužno biti njegov dio. Nadalje, termin „napad“ u kontekstu zločina protiv čovječnosti ima nešto drugačije značenje od onog koje nosi u ratnom pravu. U kontekstu zločina protiv čovječnosti „napad“ nije ograničen na vođenje neprijateljstava. On može obuhvatiti situacije zlostavljanja osoba koje ne sudjeluju aktivno u neprijateljstvima, međutim oba termina zasnivaju se na sličnoj pretpostavci, a to je da se rat treba voditi između oružanih snaga i oružanih grupa, a da civilno stanovništvo ne može biti legitiman cilj.

112. Kako je već navedeno, napad nije definisan samo objektom (civilno stanovništvo) nego i jačinom - rasprostranjenosti napada ili njegovom sistematičnošću.

113. Pridjev „rasprostranjen“ podrazumijeva napad koji je po svojoj prirodi opsežan i za posljedicu ima veliki broj žrtava. Takođe, zločin može biti rasprostranjen ili počinjen u širokim razmjerama zbog kumulativnog efekta niza nečovječnih djela ili zbog jedinstvenog efekta jednog jedinog djela izuzetno velikih razmjera. Pridjev „sistematski“ ukazuje na organizovanu prirodu djela nasilja i na malu vjerovatnost da je do tih djela došlo nasumice.¹⁹ Dakle, kako je to zaključeno u presudi MKSJ u predmetu Kordić/Čerkez,²⁰ obrasci zločina - to jest redovito ponavljanje, koje nije slučajno, sličnog kriminalnog ponašanja - uobičajen su izraz takvog sistematičnog događanja.

114. Prije nego da analizu dokaza i pravnih zaključaka koja se odnose na rasprostranjen i sistematičan napad u inkriminisanom periodu (naime, u konkretnom slučaju je vijeće utvrdilo da je napad bio i rasprostranjen i sistematičan u periodu od maja 1992. godine pa najdalje do kraja 1992. godine), vijeće će dati osvrt na okolnosti i situacije koje su vladale na području općine Rogatica prije inkriminisanog perioda, a koje su bitne za kontekst postojanja rasprostranjenog i sistematičnog napada u inkriminisanom periodu. Pri tome, vijeće je imalo u vidu brojne utvrđene činjenice u postupcima pred MKSJ koje su prihvaćene u ovom postupku, kao i iskaze svjedoka saslušanih u toku glavnog pretresa, te materijalne dokaze uložene u sudski spis.

¹⁹ Presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Tadić*, paragraf 648, presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i dr.*, paragraf 94, presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Blaškić*, paragraf 206;

²⁰ *Tužilac protiv Kordića i Čerkeza*, IT-95-14/2-A, presuda žalbenog vijeća od 17.12.2004. godine, par. 94

115. Na prvom mjestu, kada je u pitanju nacionalna struktura stanovništva na području općine Rogatica i samog gradskog jezgra Rogatice prije rata, na ove okolnosti svjedočili su svjedoci optužbe Hajrulah Šišić i Slaviša Vukašinić. Tako je svjedok Hajrulah Šišić istakao kako je na teritoriji općine Rogatica 61 % bilo bošnjačko stanovništvo, oko 37 % srpsko stanovništvo, te manji broj Hrvata, dok je u samom gradskom naselju bilo većinsko bošnjačko stanovništvo.²¹ Svjedok Slaviša Vukašinić, istakao je kako je u samom gradu bilo 64 % prema 36 % u korist Bošnjaka, te da je slično bilo na području cijele općine Rogatica.²²

116. U aprilu 1991. nekoliko zajednica udružilo se u srpsku zajednicu općina. Takve strukture formirane su u područjima nastanjenim uglavnom bosanskim Srbima, i to uglavnom glasanjem pretežno srpskih lokalnih skupština... Međutim, ubrzo su se razvile nezavisne milicijske snage i odvojene skupštine...²³

117. U septembru 1991. godine objavljeno je proglašenje nekoliko srpskih autonomnih oblasti u Bosni i Hercegovini, između ostalih Krajina, Romanija i Stara Hercegovina, kojima je cilj bio odvajanje od republičkih državnih organa u Sarajevu i stvaranje Velike Srbije.²⁴

118. U Bosni i Hercegovini, Skupština je 15. oktobra 1991. objavila suverenost republike, nakon čega su srpski skupštinski delegati 24. oktobra 1991. proglasili zasebnu Skupštinu srpskog naroda."²⁵

119. Naime, na sjednici od 24. oktobra 1991. godine, poslanici Kluba Srpske demokratske stranke Bosne i Hercegovine (SDS) i kluba Srpskog pokreta obnove (SPO) donijeli su Odluku o osnivanju skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, koju su činili poslanici SDS-a, SPO-a u Skupštini BiH, te drugi poslanici Skupštine BiH srpske nacionalnosti, potpisivanjem izjave o pristupanju skupštini.²⁶

²¹ Transkript suđenja od 20.09.2017. godine, strana 5;

²² Transkript suđenja od 23.11.2016. godine, strane 4 i 5;

²³ Utvrđena činjenica broj 5;

²⁴ Utvrđena činjenica broj 6;

²⁵ Utvrđena činjenica broj 1;

²⁶ Dokaz Tužilaštva T-25;

120. Istog dana, na sjednici skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini donesena je odluka o ostajanju srpskog naroda Bosne i Hercegovine u zajedničkoj državi Jugoslaviji.²⁷

121. 21. novembra 1991. godine, novoformirana Skupština bosanskih Srba donijela je odluku o verifikaciji proglašenih srpskih autonomnih oblasti u u Bosni i Hercegovini, među kojima i Romanijsko - birčansku SAO koja je obuhvatala dijelove općine Rogatica sa većinskim srpskim narodom.²⁸

122. 26. decembra 1991. godine, Glavni odbor SDS-a je donio Uputstvo o organizovanju i djelovanju srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima (u daljnjem tekstu: Uputstvo).²⁹ Iz ovog Uputstva proizlaze mjere i aktivnosti na čijem provođenju se insistiralo, a koje su zavisile od nacionalne strukture stanovništva u pojedinim općinama. Mjere i aktivnosti koje su se odnosile na općine gdje je većinski srpski narod u Uputstvu su nazvane „Varijanta A“, a mjere i aktivnosti gdje je srpski narod bio manjinski u općinama tzv. „Varijanta B“.

123. Bosna i Hercegovina je u martu 1992. proglasila svoju nezavisnost nakon referenduma u februaru pod pokroviteljstvom bosanskih Muslimana i uz izvjesnu saradnju bosanskih Hrvata. Bosanski Srbi su se protivili održavanju referenduma i u velikoj većini su se uzdržali od glasanja...³⁰

124. U međuvremenu je, 9. januara 1992, proglašena Republika Srpskog naroda Bosne i Hercegovine, koja je trebala stupiti na snagu ako Bosna i Hercegovina bude međunarodno priznata. Kasnije je taj entitet postao Republika Srpska.³¹

125. U martu 1992. Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini proglasila je Ustav Srpske republike Bosne i Hercegovine i svoju republiku.³²

126. S obzirom da je Rogatica bila općina u kojoj su Srbi bili manjinski narod, „Varijanta B“ je, prema Uputstvu, bila primjenjena na tu općinu. Varijantom „B“, između ostalog, data

²⁷ Dokaz Tužilaštva T-21;

²⁸ Dokaz Tužilaštva T-21;

²⁹ Dokaz Tužilaštva T-23;

³⁰ Utvrđena činjenica broj 2;

³¹ Utvrđena činjenica broj 4;

³² Utvrđena činjenica broj 7;

je uputa da općinski odbori SDS- a odmah formiraju Krizni štab srpskog naroda, sazovu i proglaše skupštinu srpskog naroda u navedenim općinama, te izvrše pripremne radnje za formiranje općinskih državnih organa.³³

127. U Rogatici je formiran Krizni štab i određeno ko ulazi u isti³⁴, te je sazvana i proglašena skupština srpskog naroda (koju su činili odbornici iz reda srpskog naroda i predsjednici mjesnih odbora SDS-a).

128. Na navedene okolnosti je svjedočio svjedok odbrane optuženih Perišića i Zoranovića, Milorad Sokolović, predsjednik Kriznog štaba u to vrijeme, te naveo kako je nakon pregovora između predstavnika iz reda muslimanskog i srpskog naroda, došlo do podjele općine na način što je na redovnoj sjednici Skupštine općine usvojena odluka o formiranju dvije lokalne zajednice koje su se zvale Muslimanska općina Rogatica i Srpska općina Rogatica. Ovaj svjedok je istakao da je Skupština općine Rogatica imala svoju zgradu, u kojoj zgradi su u jednom dijelu bili predstavnici srpske općine Rogatica, a u drugoj predstavnici muslimanske općine.³⁵

129. Da je dogovor o podjeli općine Rogatica verifikovan na zajedničkoj sjednici Skupštine općine Rogatica od 02.05.1992. godine, te da odlukom nije bilo obuhvaćeno područje grada Rogatice, već je to ostalo da se izvrši kasnije, ali do toga nije došlo proizlazi iz Izvještaja o radu Kriznog štaba za period april - juni 1992. godine.³⁶

130. Svjedok Milorad Sokolović takođe je posvjedočio kako je nakon podjele općine „odmah u nastavku“ bila aktuelna podjela policije.³⁷

131. U martu 1992. godine, nakon napetih pregovora između Srba i Bošnjaka, policijske snage Rogatice su podijeljene na etničkoj osnovi o čemu su, između ostalih, sjedočili svjedoci Novak Džida, Dragomir Petrović, Dragomir Konjokrad i Slaviša Ikonić.

³³ Dokaz Tužilaštva T-23;

³⁴ Dokaz Tužilaštva T-48;

³⁵ Svjedok saslušan na glavnom pretresu, 26.06.2019. godine;

³⁶ Dokaz Tužilaštva T-48;

³⁷ Transkript suđenja od 26.06.2019. godine, strana 16;

132. Tako, svjedok Tužilaštva Novak Džida istakao je kako se početkom 1992. godine počelo pričati da će doći do podjele stanice i općine, te da je stanica podijeljena na bošnjačku i srpsku u martu mjesecu, na način da je srpska stanica dobila prostorije na spratu, odnosno kancelarije bivšeg Sekretarijata narodne odbrane, dok je bošnjačka stanica ostala u prostorijama stare stanice.³⁸ Navode svjedoka Džide, potvrdio je i svjedok Dragomir Petrović, pripadnik rezervnog sastava policije od 1991. godine, koji je istakao kako su u prvo vrijeme Bošnjaci i Srbi radili u istoj zgradi na različitim spratovima, da bi se nakon nekog vremena srpski ogranak policije preselio u jednu kuću u naselju Karanfil, u kojem je bilo većinsko srpsko stanovništvo,³⁹ koje navode je potvrdio i svjedok Dragomir Konjokrad, koji je u tom periodu bio aktivni policajac. Da je zategnuta situacija između Srba i Bošnjaka rezultirala podjelom SUP-a istakao je i svjedok Slaviša Ikonić,⁴⁰ koji je u to vrijeme bio u rezervnom sastavu policije.⁴¹

133. Svjedok Rade Jovanović je istakao kako su se između tadašnjih čelnika, političara muslimanske i srpske nacionalnosti vodili pregovori, te da su u jednom momentu obradovani viješću da je u Rogatici postignut dogovor u vezi podjele policijske stanice i nadležnosti policije, te se činilo da do rata neće doći.⁴²

134. U službenom listu Republike Bosne i Hercegovine dana 09.04.1992. godine objavljena je Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti.⁴³

135. Kao i u većini općina u BiH, i u općini Rogatica, nedugo nakon proglašenja neposredne ratne opasnosti, uočljiva je nacionalna netrpeljivost, zategnutost međusobnih odnosa između dvije etničke grupe, Srba i Bošnjaka, o čemu su svjedočili brojni svjedoci u ovom predmetu.

136. Opisujući situaciju u proljeće 1992. godine, svjedok Milorad Sokolović je istakao da je bila sve jasnija polarizacija na nacionalnoj osnovi, koja je bila protkana političkim radom stranaka koje su bile na vlasti.⁴⁴

³⁸ Transkript suđenja od 21.12.2016. godine, strana 38;

³⁹ Transkript suđenja od 11.01.2017. godine, strana 11;

⁴⁰ Transkript suđenja od 23.11.2016. godine, strana 17;

⁴¹ Da je došlo do podjele policije, posvjedočili su i svjedoci optužbe Elvir Bahto, Nedim Teskeredžić, Dragan Nerić i drugi;

⁴² Transkript suđenja od 23.11.2016. godine, strana 35;

⁴³ Dokaz Tužilaštva T-22;

⁴⁴ Transkript suđenja od 26.06.2019. godine, strana 10;

137. O napetosti političke i sigurnosne situacije u Rogatici 1992. godine govorio je i svjedok Nermin Teskeredžić, a isto su potvrdili i svjedoci Hamid Mehmedović, Samira Zukić, Siniša Stojančević, Slaviša Ikonić, Dragan Nešković i brojni drugi svjedoci. Svjedok optužbe Mitar Koranjić naveo da je već u aprilu grad bio podijeljen, da se znalo se gdje su srpske, a gdje muslimankse kafane.⁴⁵

138. Odlukom od 16.04.1992. godine formira se vojska Srpske republike Bosne i Hercegovine.⁴⁶

139. U Rogatici je u proljeće 1992. godine, komandant Rajko Kušić oformio vojnu jedinicu koja je brojala 30-ak ljudi, koju su činili srpski dobrovoljci, uključujući i neke pripadnike rezervnog sastava policije, a koja je formirana sa sjedištem u Borikama, selu sa većinskim srpskim stanovništvom.

140. Na navedenu okolnost svjedočio je svjedok Mitar Koranjić, koji je na glavnom pretresu posvjedočio kako je „*negdje u maju 1992. godine*“ stigla naredba komandanta Kušića kojom je formirana jedinica sa sjedištem u Borikama, kojoj jedinici je pripadao i svjedok. Istakao je da je jedinica služila kao svojevrsna rezerva, da je brojala između 20 i 30 ljudi, te da navedena jedinica nije bila prva koja je formirana, već da je Rajko prethodno oformio jednu manju jedinicu, koja je bila „*oko njega*“.⁴⁷ Da je Rajko Kušić formirao „*četničku jedinicu*“ na Borikama poznato je i svjedoku “R2” čiji su iskazi pročitani na glavnom pretresu⁴⁸. Svjedok optužbe Zoran Zečević istakao je da po povratku iz Han Pijeska u maju mjesecu 1992. godine boravio kući petnaestak dana, nakon čega je angažovan na Borikama. Svjedok Zečević je naveo da je na Borikama bilo „*tih nekih Rajkovih 30-ak, 35 nekad, kako kad i ova, ta neka, mi je nazvali kao interventna jedinica, ustvari to su bili neki dobrovoljci kcji su bili sa područja tog našeg, ovaj, jedni su bili kcji su živili u Srbiji pa su došli tu, i nas nekolicina...*“.⁴⁹ Svjedok optužbe Slavko Lubarda, u svjedočenju je naveo kako ne zna da je Kušić formirao bilo kakvu vojsku, ali da je čuo da je „*na Borici i sa nekim momcima*“.⁵⁰

⁴⁵ Transkript suđenja od 22.02.2017. godine, strana 4;

⁴⁶ Dokaz Tužilaštva T-24;

⁴⁷ Transkript suđenja od 22.02.2017. godine, strane 5. i 6;

⁴⁸ Dokaz Tužilaštva T-84;

⁴⁹ Transkript suđenja od 22.02.2017. godine, strana 40;

⁵⁰ Transkript suđenja od 08.02.2017. godine, strana 37;

141. Da je na sjednici glavnog odbora SDS-a 08.04.1992. godine obrazovan Krizni štab Srpske općine Rogatica, čiji su članovi, između ostalih, bili i Rajko Kušić, Sveto Veselinović i Mladen Vasiljević (načelnik SJB Rogatica)⁵¹, proizlazi iz izvještaja o radu Kriznog štaba Srpske općine Rogatica za period april-juni 1992. godine od 25.06.1992. godine, koji je u sudski spis uložen kao dokaz optužbe T-48.

142. Iz navedenog dokaza jasno se oslikava hronologija poteza koje su povlačili pripadnici srpskog naroda u općini Rogatica. Formiran je Krizni štab sa svim prerogativima vlasti što je značilo da Krizni štab rukovodi svim procesima, te da može donositi odluke umjesto organa izvršne i zakonodavne vlasti.⁵²

143. Krizni štab je donio veliki broj odluka, a između ostalih i Odluku o stavljanju van snage odluke o podjeli teritorije općine Rogatica na srpsku i muslimansku, Odluku o transformaciji teritorijalne obrane Srpske općine Rogatica u Vojsku Srpske Republike Bosne i Hercegovine i mnoge druge odluke koje su navedene u ovom materijalnom dokazu.⁵³

144. Da su navedene aktivnosti Kriznog štaba Srpske općine Rogatica inicirane sa političkog vrha tadašnjih predstavnika srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, proizlazi iz dokaza Tužilaštva T-48 u kojem se prilikom sumiranja aktivnosti Kriznog štaba Srpske općine Rogatica, između ostalog, govori o transformaciji teritorijalne odbrane Srpske općine Rogatica u Vojsku Srpske Republike Bosne i Hercegovine, te navodi da je do navedene transformacije došlo nakon Odluke Predsjedništva Srpske Republike Bosne i Hercegovine od 19.05.1992. godine i Odluke Kriznog štaba Srpske općine Rogatica od 24.05.1992. godine (koja je uslijedila nakon odluke Predsjedništva).

145. Da su se srpski vojnici počeli kretali u kolonama kroz Rogaticu, svjedočili su svjedoci Dženana Nalbantić i Nermin Teskeredžić. Svjedočkinja Dženana Nalbantić je istakla da su u junu Srbi prolazili kroz Rogaticu „kolone razne, počelo se pričati kako će rat

⁵¹ Dokaz Tužilaštva T-67;

⁵² Dokaz Tužilaštva T-49;

⁵³ Dokaz Tužilaštva T-48;

biti“.⁵⁴ Na navedenu okolnost, svjedok Nermin Teskeredžić posvjedočio je kako su u maju i junu 1992. godine čuli da su vojska JNA i paravojne formacije prolazili kroz Rogaticu i išli u pravcu Goražda i Višegrada.⁵⁵

146. Slijedom navedenog, vijeće zaključuje da je lokalno srpsko vodstvo počelo sa pripremama za ono što će u nastavku uslijediti.

147. Pripadnici srpske populacije otvoreno su počeli nositi naoružanje, što proizlazi iz iskaza svjedoka optužbe Hajrulaha Šišića, koji je posvjedočio kako je jedne prilike vidio grupu vojnika u šarenim uniformama koji su ušli u „Jasnu“, dok je pred njima je išao Bojović Mare, koji je radio u knjižari, koji je te prilike nosio automatsku pušku.⁵⁶

148. Nakon prethodno opisane situacije, postalo je sve evidentnije da će doći do sukoba. Srpsko stanovništvo Rogatice počelo je da napušta grad, a što su u svojim iskazima, između ostalih, potvrdili svjedoci Dragan Nerić i Novak Džida.

149. Tako je svjedok Dragan Nerić istakao da je do podjele grada došlo kada su Srbi izašli iz grada.⁵⁷ Svjedok Novak Džida istakao je kako su i Bošnjaci i Srbi počeli napuštati urbani dio grada, Srbi su otišla u svoja etnička naselja i prema Srbiji, Bošnjaci su išli prema Sarajevu.⁵⁸ Navode svjedoka potvrđuje i sadržaj utvrđenih činjenica.

150. Krajem marta 1992. godine, iz grada Rogatice je otišla većina stanovnika srpske nacionalnosti. Po njihovom odlasku, na grad je, radi provokacije, otvorena vatra iz pušaka i protivavionskih mitraljeza postavljenih u selima Plješevica i Krmčici...⁵⁹

151. Međunacionalne tenzije rezultirale su postavljanjem barikada na području Rogatice u proljeće 1992. godine. Na navedenu okolnost svjedočili su svjedoci optužbe, kao i sami optuženi, svjedočeći u svoju korist, kako će u nastavku biti detaljnije elaborirano.

⁵⁴ Transkript suđenja od 11.10.2017. godine, strana 14;

⁵⁵ Transkript suđenja od 23.09.2016. godine, strana 4;

⁵⁶ Transkript suđenja od 20.09.2017 godine, strana 6;

⁵⁷ Transkript suđenja od 14.12.2016. godine, strana 31;

⁵⁸ Transkript suđenja od 21.12.2016. godine, strana 41;

⁵⁹ Utvrđena činjenica broj 8.

152. Svjedokinja „R7“ je posvjedočila na glavnom pretresu da su u maju 1992. godine već bile postavljene barikade, što je čula od muža ali i lično vidjela.⁶⁰ I svjedokinja Đehva Šatrović je navela da su se u proljeće 1992. godine osjetile tenzije, Srbi su počeli postavljati barikade, a onda se počelo pucati po Rudom i po naselju u kojem je živjela, ulica Ragiba Džinde, kod autobuske stanice, mosta i crkve.⁶¹

153. Na glavnom pretresu pročitana je i iskaz svjedokinje Silvije Brusin, koja je vezano za postavljanje barikada istakla: „*Ja sam bila zaposlena u TPR-u u Rogatici, do početka maja 1992. godine, kada sam prestala ići na posao, pošto su u Rogatici tada bile postavljene barikade i nismo se mogli slobodno kretati po gradu*“.⁶² Iz iskaza svjedokinje, Fatime Sijerčić, koji je na glavnom pretresu pročitana, takođe proizlazi da su ubrzo nakon što je prestala ići na posao, Srbi postavili barikade u naselju Donje Polje, Karanfil mahala i drugim naseljima nastanjenim srpskim stanovništvom.⁶³

154. Da su barikade postavljali i Srbi i Bošnjaci istakao je optuženi Božidar Perišić, prilikom ispitivanja u svojstvu svjedoka. Tako je naveo kako su krajem aprila postavljene barikade i više se nije moglo nigdje ići, te da je jedna barikada bila u ulici Karanfil, tu su barikadu držali Srbi, druga je bila na ulazu iz pravca Goražda, prema Sarajevu, koju su držali Muslimani, dok je treća barikada bila u pravcu Rogatica – Borike, na izlazu kod trafo-stanice i tu su držali Muslimani. Čuo je da je barikada bila i na Stijenicama i u Kovanju, ali nije vidio.⁶⁴

155. Optuženi Vinko Zoranović, svjedočeći u svojstvu svjedoka, istakao je kako su postavljene barikade na obje strane.⁶⁵

156. Da su početkom maja i tokom narednih mjeseci, Kušić i njegovi vojnici počeli sa prisilnim razoružavanjem bošnjačkog stanovništva u Rogatici, uz prijetnju da će oni koji ne predaju oružje biti ubijeni, te da je istovremeno bošnjačko stanovništvo pozivano preko megafona da se preda, da napusti svoje domove i da se smjesti u prostorije Srednjoškolskog centra (SŠC) „Veljko Vlahović“ proizlazi iz sadržaja utvrđenih činjenica, te

⁶⁰ Transkript suđenja od 15.03.2017. godine, strana 4;

⁶¹ Transkript suđenja od 30.08.2017. godine, strana 6;

⁶² Dokaz Tužilaštva T-17;

⁶³ Dokaz Tužilaštva T-16;

⁶⁴ Transkript suđenja od 15.05.2019. godine, strana 10;

iskaza svjedoka saslušanih na glavnom pretresu i iskaza koji su na glavnom pretresu pročitani, kako će nadalje biti obrazloženo.

157. ...Vojnici u uniformama JNA, među kojima je bio i jedan rezervni kapetan JNA, tražili su od muslimanskog stanovništva da potpišu izjavu o lojalnosti, predaju se i presele u srednju školu "Veljko Vlahović", prijeteci da će ih ubiti ako to ne učine...⁶⁵ Navedenu utvrđenu činjenicu potvrdili su svojim iskazima svjedoci Nedim Teskeredžić, Nermin Teskeredžić, Hasija Osmanović, kao i svjedok „R2“, čiji iskazi su pročitani na glavnom pretresu, kao i optuženi Božidar Perišić, svjedočeći u svojstvu svjedoka.

158. Iz iskaza svjedoka „R2“, koji je pročitao na glavnom pretresu,⁶⁷ jasno proizlazi način na koji je teklo pozivanje muslimanskog življa da predaju oružje i predaju se u SŠC. Tako iz iskaza svjedoka proizlazi kako se jedan dan „*čulo kroz megafon obavještenje da svi Muslimani iz Rogatice dođu na trg ili kod Štracine kuće da predaju oružje i da se predaju*“, te kako je nakon tog poziva uslijedio poziv iste vrste gdje je rečeno da će pauza u granatiranju trajati dva sata, za vrijeme koje pauze je narod pozvan na predaju oružja, a potom da se zaputi u SŠC Veljko Vlahović. Tada je svjedok otišao na trg gdje su iz pravca Karanfil mahale došla dva transportera iz kojih je izašao Živojin Novaković zv. Žika i još 10 uniformisanih vojnika koje nije poznao. Rekao je Žiki da nema oružje, na što je on odgovorio da će svi skupa, a bilo je tada na trgu između 2 i 3 hiljade žena i djece, biti zatvoreni u srednjoškolski centar Veljko Vlahović, „**dok se Rogatica ne očisti od muslimanskog stanovništva**“. Iz iskaza svjedoka „R2“ dalje slijedi kako su stanovnici muslimanske nacionalnosti Žiki tada rekli da pristaju na sve, da Rogatica bude općina Republike Srpske, samo da ne bude žrtava. Žika je obavio razgovor sa komandom, prenio prijedloge stanovništva, ali da je komanda imala jasnu naredbu da Muslimani predaju oružje i prijave se u SŠC Veljko Vlahović. Za par dana je uslijedio i treći poziv, nakon čega se svjedok sa porodicom sklonio u podrumске prostorije jedne zgrade, gdje su ostali 10-ak dana, kada je uslijedio i četvrti poziv, poslije kojeg je svjedok sa porodicom otišao u navedenu školu.

159. I optuženi Božidar Perišić, svjedočeći u svoju korist, istakao je kako je na dan-dva prije 19.06.1992. godine i dešavanja u Gračanici, lično čuo kako tadašnji lokalni

⁶⁵ Transkript suđenja 29.01.2020. godine, strana 5;

⁶⁶ Utvrđena činjenica broj 9;

komandant pozivao putem megafona *“muslimanski zavedeni narod”* da se preda i da preda oružje ko ima, a ko nema da izađe slobodno, te da im se garantuje bezbjednost i život.⁶⁸

160. O pozivanju Bošnjaka putem megafona da predaju oružje i da se predaju u srednju školu govorili su, između ostalih i svjedoci Hasija Osmanović, Nedim i Nermin Teskeredžić.

161. Tako je svjedok Nedim Teskeredžić istakao kako se 1992. godine osjećala napetost i neizvjesnost, te da je bilo svakodnevno pozivanje Bošnjaka da predaju oružje i da se predaju u srednju školu,⁶⁹ što je potvrdio i svjedok Nermin Teskeredžić. Svjedokinja Hasija Osmanović, svjedočeci na iste okolnosti, istakla je kako su ujutru 19.06.1992. godine ali i na nekoliko dana prije, putem megafona pozivani ljudi da se predaju, garantujući da ih neće dirati ako se predaju i da će ih proslijediti u neke mirnije krajeve.⁷⁰

162. Da je planski vršeno razoružavanje muslimanskih sela na području Rogatice proizlazi i iz naredbe komadanta Rajka Kušića svim jedinicama TO Rogatica za razoružavanje muslimanskih sela, u kojoj je 17.05.1992. godine naveden kao datum planiranog završetka akcije.⁷¹

163. Vojska na čijem je čelu bio Kušić, do tada je već postala srpska Teritorijalna odbrana (TO) Rogatice, a Kušić je postavljen za komadanta TO. Srpska TO Rogatice kasnije je integrirana u VRS kao jedinica Sarajevsko - romanijskog korpusa.⁷²

164. Da je napad bio rasprostranjen, vijeće je zaključilo na temelju iskaza svjedoka: Osmana Bajića, Hajrulaha Šišića, „R4“ i Muhidina Delije, a koji su svjedočili su o napadima na sela u općini Rogatica, među kojima i sela Bjelogorci, Pašić Kula, Kukavice, Čađevinu i Šljedoviće.

⁶⁷ Dokaz Tužilaštva T-83;

⁶⁸ Transkript suđenja od 15.05.2019. godine, strana 15;

⁶⁹ Transkript suđenja od 23.09.2016. godine, strana 12;

⁷⁰ Transkript suđenja od 07.10.2016. godine, strane 5. i 6;

⁷¹ Dokaz Tužilaštva T-57;

⁷² Dokaz Tužilaštva T-48;

165. O napadu na Pašić Kulu i Bjelogorce svjedočio je svjedok Osman Bajić. Iz iskaza svjedoka proizlazi kako su napadu na Pašić Kulu prethodile provokacije i sporadične pucnjave iz pravca Drobnića, te da su prije napada poginuli Devla Bajić, koja je stradala od granate i Abid Čavić, koji je jedan dan krenuo da namiri stoku, da bi ga ujutru pronašli mrtvog kod srpskog groblja na Pašić Kuli. Svjedok Osman Bajić opisao je kako su prije napada, iz bezbjedonosnih razloga, nekoliko puta izlazili iz sela 'jer nisu znali šta nosi noć, šta nosi dan', nakon čega bi se opet vraćali, da bi 02.06.1992. godine Pašić Kula bila napadnuta iz svih pravaca. Istakao je da se dejtvovalo iz PAM-a i PAT-a iz pravca Drobnića, kao i pješadijskom paljbom. Najprije je napadnuta kuća koja je bila do kuće Abida Čavića koji je poginuo. Opisao je svjedok Bajić kako je ubrzo ugledao vojsku na udaljenosti od "jedno 200 m", nakon čega je zapaljena kuća Rahmana Otajagića. Ostale kuće su gorile redom kako je PAM pucao, što je svjedok lično vidio. Svjedok je nadalje opisao kako su tada krenuli uz jedan potok prema Halugama i sklonili se u šumu radi bezbjednosti, ali da se ubrzo pojavila vojska i na tom donjem dijelu. Iz iskaza svjedoka proizlazi i da su na Pašić Kuli, u kući Mehage Osmanovića, poginuli Mehaga i Hasan Sivica, koji je bio svjedokov dajdža, te da su sve kuće u Pašić Kuli zapaljene, uključujući i svjedokovu kuću. Svjedok je nadalje opisao kako je vidio vojsku kako ide prema Bjelogorcima u pratnji transportera ili tenka, te kako se pale Bjelogorci, selo sa većinskim muslimanskim stanovništvom.⁷³

166. Svjedok Hajrulah Šišić svjedočio je o napadima VRS na selo Kukavice. Nakon napada na Podljun, svjedok je prešao u selo Kukavice gdje ostaje do 9. jula 1992. godine kad je sa tri različite strane izvršen napad na Kukavice. Svjedok Šišić je naveo da je napad bio „strahovit“, te da je već bilo popaljeno dosta perifernih kuća „nešto je tenk i avioni su pogodili neke kuće direktno“. Svjedok Šišić je naveo da ima podatak da je iz Kukavica te noći izašlo 1072 civila, te da misli da je „bilo je nešto i vćjnika“, a da je u selu ostalo možda 10-ak nemoćnih koji su bili nepokretni i umno bolesni, koji su prema saznanjima svjedoka ubijeni u tom napadu, a grobnice pronađene poslije rata. Napad protivničke, srpske vojske išao je iz pravca Varošišta, Kujundževića i Drobnića, a granatirali su sa Mokrog Luga. Svjedok Šišić je posvjedočio da je navedenom napadu prethodio i napad na Kukavice i zaseok Tušine 28.06.1992. godine, kojom prilikom je zapaljeno četiri-pet kuća, a stradala

⁷³ Transkript suđenja od 29.03.2017. godine, strane 8-13;

je i jedna žena Mina Smajlović i jedan invalid Edhem Džaferović, međutim, navedeni napad je „*slučajno zaustavio Himzo Makar kcji je bacio naku eksplozivnu napravu*“.⁷⁴

167. O napadu na Šljedoviće i Čadovinu svjedočila je svjedok “R4”. Svjedokinja je na glavnom pretresu detaljno opisala kako se, nakon što se iz ... preselila u ... selu Šljedovići, nakon izvjesnog vremena počelo pucati i selo je zapaljeno, potom su prešli u selo Čadovina, međutim i tu se odmah počelo pucati. Odatle se “*pokupilo*” njih jedno 20 i otišli su u šumu Ljutača, međutim počelo je granatiranje i pala je jedna bomba, te su preko sela došli u Rogaticu, gdje je odmah narednog dana svjedokinja ranjena. Sve to se po kazivanju svjedokinje desilo u periodu između aprila i avgusta 1992. godine.⁷⁵

168. Svjedok Muhidin Delija je, opisujući svoje kretanje 1992. godine, istakao kako je u jednom momentu iz Gračanice izašao prema Šaranu i Čadovini, gdje je bilo većinsko muslimansko stanovništvo. Prije nego što se svjedok vratio u Gračanicu, izgorili su Šljedovići, Pašić Kula i „*na Pašić Kuli se nastavlja kako ono, ne mogu tačno da se sjetim sela, neko Mačari gore*“, u to vrijeme naseljeni muslimanskim življem. Svjedok Delija je posvjedočio da je lično vidio da sela gore. Svjedok je takođe posvjedočio o granatiranju Čadovine, te kako je iz Čadovine izašao na Šaran, a iz Šarana opet u Gračanicu, što je otprilike bilo 15.06.1992. godine.⁷⁶

169. Napadi na pomenuta sela govore o aspektu rasprostranjenosti istog jer se radi o selima koja se nalaze na različitim dijelovima teritorije općine Rogatica. Prilikom svih navedenih napada ubijano je nezaštićeno civilno stanovništvo, a sela su zapaljena.

170. Ovakav obrazac djelovanja pripadnika VRS i policijskih snaga posebno je upečatljiv u napadu na gradska naselja Gračanicu, Tekiju, Holuč i Rudo u kojima su živjeli u velikoj većini stanovnici bošnjačke nacionalnosti, koji se desio dana 19.06.1992. godine, a o čemu će detaljno biti riječi u obrazloženju tačke I.1.⁷⁷

171. Nadalje, na području Rogatice 1992. godine formirana su četiri zatočenička centra što proizlazi iz sadržaja utvrđenih činjenica i iskaza svjedoka, analiziranih u nastavku.

⁷⁴ Transkript suđenja od 20.09.2017. godine, strane 11- 13;

⁷⁵ Transkript suđenja od 13.12.2017. godine, strana 6. i 7;

⁷⁶ Transkript suđenja od 09.09.2016. godine, strane 15. i 16;

⁷⁷ Paragrafi od 240 do 259.

172. ...srpske vlasti su 1992. godine u toj općini civile pretežno muslimanske nacionalnosti držale zatočene u sljedeća četiri zatočenička centra: na poljoprivrednom dobru "Rogatica", u školi u Rogatici, na ergeli konja na Borikama i u Crkvenom domu.⁷⁸

173. Navedenu utvrđenu činjenicu potvrđuju, između ostalih, iskazi svjedoka Hamida Mehmedovića, „R1“, te iskazi svjedoka Silvije Brusin i „R2“, koji su pročitani na glavnom pretresu.

174. Iz iskaza svjedokinje Silvije Brusin, koja je bila zatočena u SŠC, proizlazi kako je čula „*da su Muslimani zatvarani u Crkveni dom i u firmu Rasadnik*“.⁷⁹ Svjedok Hamid Mehmedović, koji je 19.06.1992. godine uspio izaći iz Gračanice, istakao je kako mu je majka pričala da su tog dana žene i djeca odvedeni u SŠC, a muškarci u pravcu Sladare odnosno Rasadnika, te kako su 2005. godine pronađene četiri kosti i pola proteze njegovog oca u šahtu iza Rasadnika i Sladare, dok je tijelo dajdže pronađeno čitavo zakopano iza Rasadnika. Majka, sestra i nana su zajedno sa ostalim ženama bile u SŠC 15-ak dana, da bi ih poslije toga potrpali u kamione i „*izbacili negdje kod Olova*“.⁸⁰ Iz iskaza svjedoka „R2“, koji je boravio u SŠC proizlazi kako je broj ljudi u školi varirao, zavisno od odvođenja i dovođenja, te kako je kasnije saznao da su neki od žena i djece odvoženi na teritoriju koja je bila pod kontrolom Armije BiH, dok su muškarce zadržali u Rasadniku.⁸¹

175. O dovođenju u prostorije Crkvenog doma, boravku i uslovima u istom, svjedočili su, između ostalih i svjedoci Bisera Dragaš, Elvedin Teskeredžić, Samira Zukić, Safija Krašić, Azra Huremović, Suada Teskeredžić, „R7“ i R.S.

176. O zatočenju i uslovima boravka u SŠC, osim iz sadržaja utvrđenih činjenica, vijeće zaključuje, između ostalih, i iz iskaza svjedoka „R1“ i Safete Pleho, zatočenica SŠC u to vrijeme.

177. Tako je svjedokinja „R1“ opisala kako je, nakon poziva na predaju, došla sa porodicom u SŠC 09.06.1992. godine, u koje vrijeme su u školi zatekli oko 800 ljudi, među

⁷⁸ Utvrđena činjenica broj 11;

⁷⁹ Dokaz Tužilaštva T-17;

⁸⁰ Transkript suđenja od 15.04.2016. godine, strane 20- 24;

⁸¹ Dokaz Tužilaštva T-83;

kojima dvije srpske porodice, nešto ljudi iz miješanih brakova, dok su ostali bili Muslimani. Svjedokinja je opisala da su se unutar zgrade mogli slobodno kretati, dok su van zgrade išli uz dozvolu „*ovih ispred*“, vojnika ili policije. Kod starog dijela škole je bilo mitraljesko gnijezdo, a navedeno joj je poznato jer su „...*vreće bile one, zaštita od pjeska, vreće i oni su iza toga bili i vidilo se oružje*“. Istakla je kako su ispred uglavnom bili u svijetlo plavo-sivim uniformama maskirnim, misli da su bili policajci civilni ili vojni, a nekada i u zelenim maskirnim uniformama. Iz iskaza ove svjedokinje proizlazi da je veliki priliv ljudi u školu uslijedio nakon napada koji se odvio 19.06.1992. godine, nakon čega su, zbog brojnosti ljudi, u školi organizovani transporti za Olovo kamionima i autobusima, te da su prozivali poimenično ljude koji idu, a ostali ostaju. Istakla je da je svaki dan bilo dovođenja ljudi, te da je trajalo „**čišćenje samo, to se kaže čišćenje Rogatice, tri mjeseca**“.⁸²

178. Svjedokinja Safeta Pleho je istakla kako je u SŠC boravila dvadesetak dana u periodu juni i juli 1992. godine, da je u vrijeme njenog dolaska škola bila krcata, zatekla je mnogo muslimanskog življa i 3 hrvatske porodice. Dalje je navela kako se unutar SŠC moglo hodati, ali je napolju bila straža, te školu nisu mogli slobodno napustiti. Opisujući uslove u SŠC svjedokinja je istakla da je bilo silovanja, da se uveče čula buka i galama, žene su vrištale, izvođene su vani.⁸³ O svom boravku u SŠC svjedočile su i svjedokinje Mensudija Cuplov i “R4”.

179. U toku postupka su mnogobrojni svjedoci svjedočili o ubijanju muškaraca civila ili odvođenju u unaprijed pripremljene logore, dok su žene i djeca deportovani na teritoriju pod kontrolom Armije BiH.

180. Svjedokinja Bisera Dragaš svjedočila je o razdvajanju žena i djece pred kućom Murisa Garagića, odvođenju žena u Crkveni dom, kao i o boravku u Crkvenom domu ukupno četiri dana, nakon čega su autobusima odveženi na razmjenu u mjestu Stoborani kod Han Pijeska. Svjedokinja je istakla kako je u putu podizala glavu i kroz prozor vidjela u Holuču izgorene kuće, izgorena auta i mrtva tijela pored puta.⁸⁴

181. Svjedokinja „R7“, koja je 19.06.1992. godine zajedno sa drugim ženama došla u garažu kod Crkvenog doma, opisala je kako je u garaži bilo i muškaraca, i oni su bili četiri-

⁸² Transkript suđenja od 21.03.2018. godine, strane 11- 16;

⁸³ Transkript suđenja od 17.05.2017. godine, strane 9. i 10;

⁸⁴ Svjedokinja saslušana na glavnom pretresu 23.09.2016. godine;

pet dana tu, da bi ih jedno jutro izveli ispred garaže, svezali im ruke i oči i odveli ih na cestu. Od žena koje su bile u popovoj kući do same ceste saznala je da su muškarce odveli prema Donjem Polju, u mjesto Zaganoviće u klaonicu Stojana Erića, kojima se od tog momenta gubi svaki trag, a njihove kosti do danas nisu pronađene. Svjedokinja je opisala kako je u logor svaki dan dolazio Milan Lošić sa kantom benzina, raspitivao se za muževe i sinove, te kada su mu žene odgovarale da su poginuli, rekao je kako je 50 „*rjihovih*“ ljudi polio i zapalio benzinom juče, što je svjedokinja lično čula. Ova svjedokinja je dalje opisala kako je nakon 5-6 dana boravka u garaži autobusom, zajedno sa drugim ženama i djecom, odvezena do Han Pijeska, odakle su pješke kroz šumu otišli za Žepu.⁸⁵ O odvođenju muškaraca iz prostorija Crkvenog doma svjedočile su na, u odlučnim dijelovima saglasan način, i svjedokinje Mensudija Cuplov i R.S.

182. Slijedom navedenog, vijeće je utvrdilo da je obrazac ubijanja, odvođenja i zatvaranja žena i djece isti. Niti jedan od saslušanih svjedoka ne spominje bilo kakve vojne formacije Bošnjaka na teritoriji Rogatice. Napadnut je nezaštićeni narod. Žene i djeca bošnjačke nacionalnosti zatvarani su u objekte Crkvenog doma i SŠC, o čemu govore brojni svjedoci, kao i o njihovom progonu, unaprijed organiziranom i planiranom odvoženju, kamionima i autobusima na teritoriju pod kontrolom Armije BiH.

183. S tim u vezi, vijeće na ovom mjestu ističe iskaz svjedoka Zorana Perovića, koji je na glavnom pretresu pročitao, iz kojeg proizlazi da je svjedok 1992. godine radio kao vozač i da je bar dva puta vozio ljude od Crkvenog doma, te bar jednom iz SŠC.⁸⁶

184. Provođenje ovakve javne kampanje terora i straha, usmjerene isključivo protiv bošnjačkog civilnog stanovništva, samo dodatno ukazuje na postojanje višeg stepena organizovanosti, odnosno sistematičnosti u realizaciji samog napada, čime se očigledno nastojalo stvoriti neprijateljsko i nepodnošljivo okruženje, potpuno neuslovno za ostanak bošnjačkog stanovništva u dijelovima općine koje je kontrolisala Vojska Republike Srpske.

185. Ovakav zaključak vijeća potvrđuje i upozorenje koje je komandant SRK Tomislav Šipčić uputio komandantu Rogatičke brigade Rajku Kušiću 26.06.1992. godine, u kojem se navodi: „*Kušiću, najstrožije zabranjujem ma kakve samostalne akcije koje ja lično nisam*

⁸⁵ Svjedokinja saslušana na glavnom pretresu 15.03.2017. godine;

⁸⁶ Dokaz Tužilaštva T-9;

*odobrio, posebno svaki vid čišćenja sela bilo čjih. Zadnji put te upozoravam da se okaniš masakra, divljanja, maltretiranja nedužnog stanovništva bilo koje nacionalnosti.*⁸⁷

186. Iz sadržaja utvrđenih činjenica proizlazi kako je do kraja 1992. godine minirano više od deset džamija na području općine Rogatica, te da je nestajanje ljudi civila, intenzivirano u junu i julu 1992. godine, kako će u nastavku biti analizirano.

187. Do kraja 1992. minirano je više od deset džamija u toj općini. To su, između ostalog, bile rogatička gradska džamija, džamija Arnaudija i tri džamije na području Vragolova, zapadno od grada Rogatice, uključujući džamiju u Vragolovima.⁸⁸

188. Nestajanje ljudi vrhunac je doseglo u junu i julu 1992. godine (...) Većina, ako ne i svi nestali bili su civili. Obrazac i dinamika nestajanja ljudi u Višegradu odgovarali su obrascu i dinamici u susjednim općinama koje danas pripadaju Republici Srpskoj. Nestanci ljudi u tim raznim susjednim općinama odvijali su se približno u isto vrijeme.⁸⁹

189. Navedenu utvrđenu činjenicu potvrđuje i materijalni dokaz optužbe, u spis uložen pod oznakom T-76, kopija tablice sa popisom imena osoba koje se još vode kao nestala za područje općine Rogatica. U tablici je imenom i prezimenom navedeno ukupno 366 lica koja se i dalje vode kao nestala, a kao vremenski okvir nestanka većine lica upravo se navodi period maj, juni i juli 1992. godine.

190. Prethodno navedene sadržaje iskaza svjedoka koji su govorili o dešavanjima na području općine Rogatica, vijeće je prihvatilo kao vjerodostojne i istinite. Vijeće je našlo da su svjedoci, svaki od njih u domenu svojih saznanja o onome što se dešavalo u kritičnom periodu govorili o onome što su vidjeli, čuli, lično preživjeli, prenoseći sliku ratnih dešavanja na području općine Rogatica 1992. godine, a njihovi iskazi nisu osporeni niti navodima kao ni dokazima odbrane optuženog Perišića.

191. Pored navedenog, i iz brojnih materijalnih dokaza koje je Tužilaštvo prezentovalo i uvelo u spis, proizlazi da su početne netrpeljivosti između Srba i Bošnjaka prerasle u

⁸⁷ Dokaz Tužilaštva T-54;

⁸⁸ Utvrđena činjenica broj 12;

⁸⁹ Utvrđena činjenica broj 13;

neprijateljstva između dvije etničke i nacionalne grupe Srba i Bošnjaka, a rezultat istih, na teritoriji Rogatice, ogledao se u pogoršanoj bezbjednosnoj situaciji za bošnjačko stanovništvo.

192. Sve navedeno ukazuje da je napad na civilno bošnjačko stanovništvo općine Rogatica imao karakter sistematičnosti. Napad je preduzet na identičan način u jednom kratkom vremenskom periodu uz učešće više osoba koje su doprinijele oduzimanju fizičke slobode, zatvaranju, premlaćivanju, silovanju i ubistvima. Postojao je jasan obrazac postupanja sa licima lišenim slobode, ubijani su na licu mjesta ili su odvođeni u unaprijed pripremljene objekte. Razmjere preduzetih aktivnosti, poput onih opisanih u izreci presude, ne predstavljaju izolovane radnje, čije posljedice su slučajnog karaktera, već aktivnosti sistematski preduzete od strane pripadnika srpskih vojnih snaga, u čemu su učešća uzele i paravojne formacije.

193. Nadalje, iz materijalnih dokaza Tužilaštva⁹⁰ proističe da su tokom 1992. godine na različitim lokalitetima na području općine Rogatica stradale osobe bošnjačke nacionalnosti, dok se veliki broj njih i dalje vode kao nestale. Pored toga, iz sadržaja utvrđenih činjenica proizlazi da je do kraja 1992. godine minirano više od 10 džamija na području općine Rogatica.

194. Kako proističe iz utvrđenih činjenica i dokaza naprijed navedenih, napad je bio i rasprostranjen. Rasprostranjenost preduzetog napada proizlazi iz činjenice da su cilj istoga bili stanovnici Rogatice bošnjačke nacionalnosti, ne samo oni koji su naseljavali uže jezgro općine Rogatica, već i okolna sela Bjelogorce, Pašić Kulu, Kukavice, Čađevinu, Šljedoviće i druga sela. Svi ovi događaji na širem području općine Rogatica, morali su biti dijelom planiranja, organizacije i koordinacije sa ciljem, uspostavljanja srpske općine Rogatica u kojoj neće živjeti bošnjačko stanovništvo.

195. Dakle, vijeće je na temelju svega iznesenog, van razumne sumnje utvrdilo postojanje rasprostranjenog i sistematičnog napada na području općine Rogatica od maja 1992. godine pa najdalje do kraja 1992. godine, za vrijeme kojeg napada su poduzimane i inkriminisane radnje od strane optuženog Božidara Perišića, opisane u tački I.1. osuđujućeg dijela presude. Analizom izvedenih dokaza vijeće je utvrdilo da je rasprostranjen i sistematičan napad trajao i prije i poslije vremena izvršenja radnji od

strane optuženog, a kako to proističe iz utvrđenih činjenica, iskaza svjedoka i materijalnih dokaza koji su prethodno analizirani, te da je za vijeće bitno i nesporno dokazano je da je ovaj napad trajao u vrijeme kada je optuženi počinio inkriminisane radnje iz tačke I.1. osuđujućeg dijela presude.

196. Međutim, nasuprot tvrdnji Tužilaštva, vijeće nakon analize provedenih dokaza, nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je na području općine Rogatica postojao rasprostranjen i sistematičan napad koji je trajao sve do kraja 1993. godine.

197. S tim u vezi, prilikom donošenja ovakvog zaključka vijeće je prije svega cijenilo iskaze svjedoka kao direktnih učesnika navedenog vremena, a naročito svjedoka "R1" koja je duže od ostalih bila zatočena u SŠC, a koja je na glavnom pretresu istakla kako je trajalo „**čišćenje Rogatice tri mjeseca**“.⁹¹ Saglasno iskazu navedenog svjedoka, i sadržaj utvrđenih činjenica govori o intenzivnom nestanku civila Bošnjaka u periodu junu i julu 1992. godine. Da je nestajanje bošnjačkog stanovništva na teritoriji općine Rogatica bilo intenzivirano isključivo tokom 1992. godine, proizlazi i iz materijalnog dokaza T-76 iz kojeg je jasno vidljivo da je 263 od ukupno 366 lica koja se vode kao nestala na području općine Rogatica, nestalo upravo tokom 1992. godine. Navedeno proizlazi i iz sadržaja prethodno analiziranih utvrđenih činjenica.

198. Analizom provedenih dokaza, vijeće je utvrdilo da Tužilaštvo na ove okolnosti nije izvodilo dokaze iz kojih bi se mogao izvesti zaključak o postojanju rasprostranjenog i (ili) sistematičnog napada na području općine Rogatica do kraja 1993. godine. Vijeće na ovom mjestu napominje da je za postojanje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti dovoljno dokazati da je napad bio širok ili sistematičan, jer zakon navedene elemente postavlja alternativno, ali Tužilaštvo u tom smislu nije ponudilo dokaze na bilo koji od ova dva uslova, a čija bi ocjena mogla dovesti do zaključka o postojanju napada u periodu koji se u optužnici navodi.

199. Istina da je Tužilaštvo na okolnosti iz tačke I.3 optužnice, koje se tiču događaja iz sela Šatorovići u novembru 1993. godine, saslušalo određen broj svjedoka.

⁹⁰ Dokazi Tužilaštva: T-32, T-72, T-73, T-76, T-77, T-78, T-79, T-80, T-81;

⁹¹ Transkript suđenja od 21.03.2018. godine, strana 16;

200. Tako su svjedoci Asim Durmišević, Hašim Šabanić, Milorad Janković i svjedok odbrane optuženog Perišića "P5" saglasno potvrdili da je selo Šatorovići u novembru 1993. godine bilo nastanjeno bošnjačkim stanovništvom.

201. Svjedočeci na glavnom pretresu, svjedok Tužilaštva Almir Šabanić posvjedočio je da, nakon predaje oružja u maju 1992. godine, koje je uslijedilo nakon poziva Rajka Kušića, stanovnici Šatorovića do 21.11.1993. godine, osim sporadičnih provokacija, nisu trpili upade srpske vojske u selo.⁹² I svjedok optužbe Asim Durmišević, stanovnik sela Šatorovići u inkriminisanom periodu, posvjedočio je da su stanovnici, nakon razoružavanja sela, ostali živjeti u selu u strahu i držeći straže, dok su radno sposobni išli u radnu obavezu, što je sve trajalo do novembra 1993. godine, međutim ne sjeća se da je u tom periodu bilo incidenata.⁹³ Navode svjedoka Šabanića i Durmiševića, potvrdio je u svom svjedočkom iskazu i svjedok Hašim Šabanić.⁹⁴

202. Svjedok Hašim Šabanić detaljno je opisao upad vojske i policije u selo u jutro 21.11.1993. godine, nakon čega je uslijedilo pretresanje kuća, sakupljanje stanovništva u selu radi razoružavanja, kojom prilikom je vidio više pretučenih komšija, nakon čega su najprije odvedeni u školu, a zatim u Poljoprivredno dobro "Borike" (Rasadnik), gdje je svjedok boravio ukupno osam mjeseci.⁹⁵ I svjedok Almir Šabanić, opisujući događanja od 21.11.1993. godine, detaljno je opisao upad policije u selo, pretresanje kuća, premlaćivanje komšija, sakupljanje stanovništva najprije u centru sela radi razoružavanja, a zatim u školi, da bi nakon toga bili odvedeni u logor Rasadnik.⁹⁶

203. Slijedom navedenog, vijeće nije utvrdilo da je napad na Šatoroviće po svojoj prirodi bio opsežan i da je za posljedicu imao veliki broj žrtava, te je zaključilo da od maja 1992. godine do novembra 1993. godine u selu Šatorovići nije bilo kontinuiranog ponavljanja istog obrasca zločina, već da se u konkretnom radi o izolovanom napadu.

204. Dakle, slijedom izvedenih dokaza, vijeće nije moglo izvesti zaključak da je rasprostranjen ili sistematičan napad trajao u kontinuitetu od maja 1992. godine do kraja 1993. godine, te je u tom smislu i izvršilo intervencije (u činjeničnom opisu) optužnice.

⁹² Svjedok saslušan na glavnom pretresu 30.08.2017. godine;

⁹³ Svjedok saslušan na glavnom pretresu 06.09.2017. godine;

⁹⁴ Svjedok saslušan na glavnom pretresu 20.09.2017. godine;

⁹⁵ *Ibid*;

⁹⁶ Svjedok saslušan na glavnom pretresu 30.08.2017. godine;

➤ Cilj napada – civilno bošnjačko stanovništvo općine Rogatica

205. Kada je u pitanju status lica prema kojima su počinjene radnje, vijeće prevashodno ukazuje na opštu odredbu zajedničkog člana 3. Ženevske konvencije prema kojoj se civilima imaju smatrati "osobe koje ne učestvuju neposredno u neprjateljstvima, podrazumjevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i osobe onesposobljene za borbu usljed bolesti, ranjavanja, lišenja slobode ili iz kojeg bilo drugog uzroka"⁹⁷. U slučaju sumnje da li je neka osoba civil, ta osoba smatraće se civilom.⁹⁸

206. Sintagma „usmjeren protiv“ zahtijeva da civilno stanovništvo mora biti primarni cilj napada, a ne samo sporedan cilj.⁹⁹ Stoga, primarni cilj napada mora biti „neko civilno stanovništvo“. „Bilo koje“ naglašava činjenicu da zločini protiv čovječnosti mogu biti počinjeni i u odnosu na stanovnike koji pripadaju neprijateljskoj strani i nad sopstvenim stanovnicima.¹⁰⁰

207. Pojam „civilno“ se odnosi na osobe koje nisu borci. „Stanovništvo“ označava veliku grupu žrtava i krivična djela u kojima su žrtve pripadnici jedne skupine. Nije neophodno da cjelokupno stanovništvo određenog područja bude cilj napada. Dovoljno je pokazati da je napad bio usmjeren protiv dovoljnog broja pojedinaca, odnosno da je bio usmjeren protiv njih na takav način da je napad za cilj doista imao civilno „stanovništvo“, a ne ograničeni i nasumice odabrani broj pojedinaca.¹⁰¹

208. Neki od osnovnih faktora na osnovu kojih se utvrđuje da li je napad bio usmjeren protiv civilnog stanovništva su: sredstva i metode korištene u toku napada, broj žrtava, status žrtava, diskriminatorni karakter napada, priroda krivičnih djela počinjenih u toku napada, otpor pružen napadačima u trenutku napada i u kojoj mjeri se napadačka sila pridržavala ili pokušala pridržavati zahtjeva o preduzimanju mjera predostrožnosti propisanih ratnim pravom.¹⁰²

⁹⁷ Ženevska konvencija o zaštiti civilnih osoba (član 3. stav 1. tačka a). Ovim članom propisano je da će se prema ovoj kategoriji stanovništva postupati, u svakoj prilici čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjedenju, polu, rođenju, imovnom stanju ili kojem drugom sličnom mjerilu;

⁹⁸ Dopunski protokol I Ženevske konvencije (član 50. stav 1);

⁹⁹ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Tihomir Blaškić*, 29.07.2004. godine, paragraf 106;

¹⁰⁰ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, 12.06.2002. godine, paragraf 91;

¹⁰¹ Presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Duško Tadić*, 07.05.1997. godine, paragraf 644;

¹⁰² Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Tihomir Blaškić*, paragraf 106; presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 90;

209. Prema praksi MKSJ, termin „civilno stanovništvo“ odnosi se na osobe koji su civili, a ne pripadnici oružanih snaga ili neki drugi legitimni borci.¹⁰³ Civilno stanovništvo mora biti primarni cilj napada, a ne sporedna žrtva istog.

210. Dodatno, napad ne mora biti usmjeren prema neprijatelju, on može takođe biti usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, uključujući bilo koji dio stanovništva napadnute države. Pojam civila u strogom smislu obuhvata sva ona lica koja su bila van borbenog stroja kada je krivično djelo počinjeno¹⁰⁴. Takođe, definicija civilnog stanovništva obuhvata pojedince koji su možda u nekom određenom trenutku pružili otpor i osobe izvan borbenog stroja¹⁰⁵. Stanovništvo se može smatrati civilnim čak i ako su prisutni i neki necivili – ono jednostavno treba da bude pretežno civilnog karaktera.¹⁰⁶

211. Na osnovu činjeničnih utvrđenja koja su detaljno obrazložena prilikom ocjene postojanja i karaktera napada, vijeće nalazi da nema nikakve sumnje da su lica prema kojima je bio usmjeren napad, pa tako i oštećeni, odnosno žrtve radnji u tački 1. izreke presude, Mustafa i Salim Sijerčić bili civili. Naime, oštećeni Mustafa i Salim Sijerčić nisu bili vojno angažovani, nisu bili u uniformi i nisu pružali nikakav otpor.

212. Ovu činjenicu nije osporavala ni odbrana optuženog Božidara Perišića.

➤ **Optuženi je znao za napad i da su njegova djela dio tog napada**

213. Vijeće je na temelju činjenica i okolnosti koje su prezentovane tokom predmetnog postupka, utvrdilo postojanje veze između djela optuženog i napada, na način da su njegovi postupci i činjenja bili u direktnoj vezi sa izvršenim napadom.

214. Djela optuženog moraju biti „dio“ rasprostranjenog ili sistematičnog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva, a ne da samo vremenski ili prostorno koincidiraju s njim.¹⁰⁷ Inkriminisano djelo ne može biti izolovano djelo. Djelo se smatra izolovanim kada

¹⁰³ Ženevska konvencija o zaštiti civilnih osoba iz 1949. godine, zajednički član 3;

¹⁰⁴ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Jelisić*, paragraf 54;

¹⁰⁵ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Naletilić i Martinović*, paragraf 235;

¹⁰⁶ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragraf 180;

¹⁰⁷ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Tadić*, paragraf 248, 255; presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 417; presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 99;

je toliko daleko od samog napada da se ne može, nakon što se razmotri kontekst i okolnosti pod kojim je počinjeno, razumno reći da je isto dio napada.¹⁰⁸

215. Pored namjere da se poćini osnovno djelo, optuženi mora znati za širi kontekst u kojem se, radnje koje vrši, nalaze, s tim da optuženi pogotovo mora znati za napad usmjeren protiv civilnog stanovništva, odnosno znati da je njegovo krivićno djelo dio toga napada ili u najmanju ruku rizikovati da njegova djela postanu dio toga napada.¹⁰⁹

216. Da je optuženi Božidar Perišić bio svjestan kontekstualne osnove u koju se uklapa djelo koje je poćinio u osnovi zloćina i da je bio svjestan nekusa između svog djela i tog konteksta, govore konkretne aktivnosti koje je poduzimao i ono što mu je nesumnjivo bilo poznato.

217. Zaključak o postojanju svijesti kod optuženog Perišića može se izvesti, prije svega, na osnovu njegove pripadnosti vojnoj formaciji jedne od strana u sukobu.

218. Da je optuženi u inkriminisanom periodu bio pripadnik Vojske Republike Srpske, VP 7084 Rogatica, proizlazi iz materijalnog dokaza Tužilaštva T-69, koji dokaz je bio nesporan za odbranu. U tom smislu, vijeće je cijenilo i iskaz optuženog Perišića, dat u svojstvu svjedoka tokom glavnog pretresa, u kojem je optuženi potvrdio da je do kraja decembra 1992. godine bio u sastavu VRS, nakon čega je prešao u rezervni sastav policije. Iako optuženi u svom iskazu negira vojni angažman polovinom juna mjeseca 1992. godine, ističe da je od Teritorijalne odbrane polovinom juna 1992. godine zadužio oružje, i to pušku M-48.

219. S obzirom na vrstu krivićnog djela za koje je optuženi Perišić ovom presudom oglašen krivim, o čemu će vijeće dati detaljnije obrazloženje za radnju optuženog u osnovi progona, jasno proizlazi da je optuženi Perišić, kao pripadnik Vojske Republike Srpske, VP 7084 Rogatica, i stanovnik Rogatice, u vrijeme rasprostranjenog i sistematićnog napada, bio prisutan i vićan na području općine Rogatica, da je bio svjestan postojanja napada te da u kontekstu krivićnog djela koje mu se stavlja na teret, zajedno sa drugim srpskim vojnicima učestvuje u progonu civila iz naselja Graćanica i Rudo, te ubistvima civila Salima i Mustafe Sijerčića.

¹⁰⁸ Presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Tadić*, paragrafi 629 – 633;

¹⁰⁹ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 102;

220. Uzevši u obzir utvrđeno činjenično stanje, vijeće je zaključilo da nema sumnje da je optuženi Božidar Perišić znao za postojanje niza rasprostranjenih i sistematskih zločina usmjerenih protiv civilnog bošnjačkog stanovništva općine Rogatica, te nema sumnje da je znao i htio da i njegova djela budu dijelom napada i da doprinese takvom napadu protiv civilnog stanovništva.

221. Ako se navedeno sagleda u kontekstu masovnosti samoga napada, te sveobuhvatnosti djelovanja srpskih snaga prema civilnom bošnjačkom stanovništvu općine Rogatica, opravdano je zaključiti da je optuženi Perišić, kao stanovnik Rogatice, a naročito kao pripadnik formacija koje su svojim radnjama učestvovala u napadu na civilno stanovništvo, morao biti upoznat sa opisanim dešavanjima na području općine Rogatica. Pri tome, svakako treba imati u vidu razmjere i učestalost nasilja, koje nije moglo ostati nezapaženo, kao i težinu i prirodu djela u osnovi ovog konkretnog zločina.

222. Način na koji je optuženi učestvovao u počinjenju djela za koje je oglašen krivim nedvojbeno ukazuje da je znao za postojanje rasprostranjenog i sistematičnog napada, odnosno da radnje koje preduzima predstavljaju dio tog napada, jer se na području općine Rogatica nije radilo o sporadičnom i izolovanom incidentu, niti o pojedinačnim zločinima koji bi se mogli smatrati izuzetkom, već o rasprostranjenom i sistematičnom načinu ponašanja prema civilima nesrpske nacionalnosti, njihovom životu, slobodi i imovini.

223. Drugim riječima, optuženi je bio u potpunosti svjestan svojih djela i njihovih posljedica, i htio je da ista budu dio napada, koji se rasprostranjeno i sistematski odvijao na području općine Rogatica, čime je ispunjen i ovaj posljednji opći element krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZBiH.

B. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE U OSNOVI ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI

224. Nakon što je utvrdilo postojanje općih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, vijeće je na osnovu provedenih dokaza utvrdilo i da je optuženi svojim radnjama ostvario obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) (progon) u vezi sa tačkom a) lišenje druge osobe života (ubistvo) radnjama opisanim pod tačkama l.1. izreke presude, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

➤ Progon

225. Odredba člana 172. KZ BiH u tački h) definiše progon kao „*namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici*“. Kod ovog djela počinitelj na grub način i suprotno međunarodnom pravu jednoj ili više osoba oduzima temeljna ili ljudska prava, pri čemu je odabir takvih osoba ili osobe izvršen na osnovu identiteta skupine ili kolektiviteta ili je baš ciljano na tu skupinu ili kolektivitet. Takav odabir se temelji na naznačenim razlikama među skupinama ili drugim razlozima koji su opšte prihvaćeni kao nedozvoljeni po međunarodnom pravu.¹¹⁰

226. Prema zakonskoj definiciji elementi krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti su:

- namjerno i teško uskraćivanje osnovnih prava;
- suprotno međunarodnom pravu;
- zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici;
- protiv bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu;
- u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz stava ovog člana zakona, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine.

227. Progon je oblik diskriminacije na osnovu rase, religije ili političkog mišljenja sa namjerom i rezultatom kršenja temeljnih prava pojedinca.¹¹¹ Nije nužno postojanje zasebnog djela nečovječne prirode da bi postojao progon, već i sama diskriminacija čini djelo nečovječnim. Zločin progona obuhvata najrazličitija djela uključujući, između ostalog, djela fizičke, ekonomske ili pravne prirode kojima se krše osnovna ili temeljna prava pojedinca. Diskriminacija predstavlja jedan od navedenih elemenata koji je neophodan za dokazivanje počinjenja krivičnog djela progona.

228. Iako se presude za progon uglavnom zasnivaju na nizu djela koja su optuženi počinili, bitno je napomenuti da i jedno djelo može biti dovoljno za postojanje progona, ako

¹¹⁰ Komentari krivičnih zakona u BiH, Vijeće Evrope, 2005. godina, stranica 567 – 568;

to djelo stvarno diskriminiše i ako je izvršeno s namjernom da se diskriminiše po jednom od zabranjenih osnova.¹¹²

229. *Mens rea* za djelo progona sastoji se od tri elementa: znanja da postoji rasprostranjen ili sistematski napad na civilno stanovništvo i da djelo optuženog ulazi u okvir napada; namjere da se izvrši djelo u osnovi progona i diskriminatorne namjere, odnosno namjere da se žrtve progone na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi.¹¹³ Ovim posljednjim elementom, progon se razlikuje od drugih zločina protiv čovječnosti, na kojima se najčešće bazira. O postojanju diskriminatorne namjere može se, u nedostatku direktnih dokaza, zaključiti iz okolnosti.¹¹⁴

230. U konkretnom slučaju, optuženi Božidar Perišić je vršio progon na nacionalnoj, vjerskoj i etničkoj osnovi, i to učešćem u ubistvima.

231. Diskriminatorni odnos optuženog Perišića vidljiv je prije svega iz načina ophođenja prema civilima Bošnjacima koji su se dana 19.06.1992. godine zatekli u kući Adema Živojevića, neposredno prije ubistva civila Salima i Mustafe Sijerčića.

232. Tako je vijeće iz provedenih dokaza, prije svega iskaza svjedoka Dženane Nalbantić, R.S. i Vljaka Perišića, utvrdilo da je u grupi vojnika koja je 19.06.1992. godine došla pred kuću Adema Živojevića bio optuženi Perišić.

233. Iako vijeće nije našlo dokazanim činjenični navod optužnice da je Božidar Perišić lično pozvao civile bošnjačke nacionalnosti koji su u tom trenutku boravili u kući Živojevića da izađu iz kuće riječima "*izlazite napo, je mater vam jebem baljsku*" (iz dokaza proističe da se neko od prisutnih vojnika na opisani način obratio civilima u kući Adema Živojevića ali nije dokazano da je to upravo optuženi Perišić), iz iskaza svjedoka očevidaca, prije svega svjedokinje Dženane Nalbantić, a onda i svjedokinje R.S. proizlazi kako su, prilikom pozivanja od strane vojnika da izađu vani, među kojim vojnicima je bio i optuženi Perišić, uz psovke nazivani pogrdno (što će u nastavku biti navedeno). Pri tome, u kući Adema

¹¹¹ *Tužilac protiv Tadića*, IT-94-1-T, presuda pretresnog vijeća, od 07.05.1997. godine, par. 697, 710.

¹¹² Navedeni stav prvi put je iznesen u *Tužilac protiv Kupreškića i dr.*, IT-95-16-A, presuda pretresnog vijeća, od 23.10.2001. godine, par. 624, a kasnije je potvrđen u *Tužilac protiv Vasićevića*, IT-98-32-A, presuda žalbenog vijeća, od 25.02.2004. godine, par. 113, *Tužilac protiv Blaškića*, IT-95-14-A, presuda žalbenog vijeća, od 29.07.2004. godine, par. 131 i *Tužilac protiv Kordića i Čerkeza*, IT-95-14/2-A, presuda žalbenog vijeća, od 17.12.2004. godine, par. 102.

¹¹³ *Tužilac protiv Stakića*, IT-97-24-A, presuda žalbenog vijeća, od 22.03.2006. godine, par. 328.

¹¹⁴ *Tužilac protiv Kordića i Čerkeza*, IT-95-14/2-A, presuda žalbenog vijeća, od 17.12.2004. godine, par. 675.

Živojevića su bila smještena samo lica bošnjačke nacionalnosti i svi oni su uz povike vojnika natjerani da izađu ispred kuće gdje su se dalje desila ubistva Salema i Mustafe Sijerčića a određen broj lica je odveden i zatvoren u prostorije Crkvenog doma.

234. Tako je svjedokinja Dženana Nalbantić istakla kako su se oko dvanaest sati 19.06.1992. godine otvorila vrata kuće Živojevića i začule riječi „izlazite balje“, dok se svjedokinja R.S. prisjetila kako je začula da je neko napolju povikao „mater vam baljsku“.

235. Upravo iz navedenog ponašanja pripadnika srpske vojske koji su 19.06.1992. godine došli pred kuću Živojevića, među kojima je bio i sam optuženi, jasno proizlazi da su isti, uključujući i optuženog Perišića, prema civilima Bošnjacima tog dana postupali sa diskriminatorskom namjerom (temeljenom na pripadnosti drugoj naciji i vjeri).

236. Iz provedenih dokaza, vijeće je utvrdilo da za optuženog nije postojala neposredna opasnost po život i tijelo od civila koji su bili predmet izvršenja krivičnog djela (Salim i Mustafa Sijerčić), niti postoje dokazi da je u tom pravcu optuženi Perišić dobio naređenje svojih pretpostavljenih (što bi eventualno u tom slučaju moglo predstavljati motiv za postupanje optuženog), o čemu će više riječi biti u dijelu obrazloženja presude o krivici optuženog za ubistva civila Salima i Mustafe Sijerčića. Slijedom navedenog, vijeće je utvrdilo da je motiv optuženog Božidara Perišića za izvršenje krivičnog djela iz člana 172. stav 1. tačka a) KZ BiH, bio isključivo diskriminatorski odnos prema stanovništvu bošnjačke nacionalnosti.

➤ **Lišenje druge osobe života (ubistvo)**

237. Član 172. stav. 1. tačka a) KZ BiH propisuje radnju „lišavanja druge osobe života (ubistvo)“ koju karakterišu sljedeći elementi: (1) smrt žrtve, (2) smrt koja je posljedica činjenja ili nečinjenja optuženog ili njegovog podređenog i (3) pri čemu je optuženi ili njegov podređeni imao namjeru da žrtvu liši života ili da nanese tešku povredu njenom fizičkom integritetu, a za koju je razumno mogao pretpostaviti da će izazvati smrt.

238. Vijeće je iz radnji optuženog opisanih u tačkama I.1. izreke presude zaključilo, van svake razumne sumnje, da su se radnjama optuženog ostvarila bitna obilježja ovog krivičnog djela, za što ga je i oglasilo krivim, a o čemu će se detaljno obrazloženje dati u nastavku presude.

(a) Ubistvo Salima Sijerčića i Mustafe Sijerčića (tačka I.1. izreke presude - tačka I.1. optužnice)

239. Tačkom I.1. osuđujućeg dijela izreke presude optuženom Božidaru Perišiću se na teret stavlja da je 19.06.1992. godine, za vrijeme unaprijed planiranog i organiziranog napada jedinice Rogatičke brigade VRS i pripadnika SJB Rogatica na nebranjena gradska rogatička naselja Gračanicu i Rudo, naseljena pretežno bošnjačkim civilnim stanovništvom, lišio života civile Salima i Mustafu Sijerčića pucajući u njih iz automatskog naoružanja.

240. Vijeće je prije svega utvrdilo da se dana 19.06.1992. godine desio unaprijed planiran i organiziran napad jedinice Rogatičke brigade VRS i pripadnika SJB Rogatica na nebranjena gradska rogatička naselja Gračanicu i Rudo.

241. Na navedene okolnosti su, između ostalih, svjedočili svjedoci optužbe: Ibrahim Sućeska, Hasija Osmanović, Samira Zukić, „R7“, Đehva Šatrović, R.S. i Mensudija Cuplov.

242. Svjedok Ibrahim Sućeska, kao stanovnik Rogatice 1992. godine, svjedočeći na glavnom pretresu dana 15.04.2016. godine, opisao je kako je tekao napad na Rudo i Gračanicu. Posvjedočio je kako su jedan dan njegov sin i on iz Gračanice, tačnije sa lokaliteta Plandište, na nekih 700 metara vidjeli vojsku u uniformama koja je krenula prema Pašić Kuli - Zlatnom Dolu, da bi popodne taj isti dan počela pucnjava iz pravca Rudog i Pašić Kule - Zlatnog Dola, koji se nalaze desno od Gračanice, kada su počele goriti kuće. Svjedok Sućeska je dalje istakao da su se sin i on "spustili u dajdžinu kuću", kada čuju sa Ptičijaka kako putem megafona Rajko Kušić poziva narod da izađe u osnovnu školu, uz ultimatum da će biti napadnuti ukoliko ne izađu za deset minuta. Dalje je svjedok Sućeska opisao kako je vidio dim i čuo pucnjavu, te sa djetetom i ženom krenuo da bježi u pravcu drugog dijela grada, gdje su se smjestili u neku stariju kuću u prizemlje u kojoj je bilo njih tridesetak, gdje je vidio kako je iz pravca Rudog tenk prošao prema „Roteksu“. Opisao je i kako je nakon toga sa ženom, djetetom i još par ljudi krenuo u pravcu osnovne škole, gdje ga je dočekaio snajper, nakon čega se odvojio iz mase i sa djetetom ušao u baštu Devle Škaljić, obraslu u šikaru. Svjedok Sućeska se prisjetio kako je vidio "da odozgo vojska ide", kojom je, sa lijeve strane, komandovao Vuković Jadranko, koji je naredio da se čisti bašta prema crkvi, nakon čega su u baštu bačene dvije bombe, od kojih svjedok nije povrijeđen,

nakon čega je oko 11-12 h uspio izaći sa djetetom i zajedno sa grupom od ukupno 32-33 civila, među kojima su bila i trojica ranjenih mladića, izvukao se kroz Rudo, Bilino Polje i Koprivice prema Dubu, na kom putu je vidio zapaljene kuće i dva leša u jednoj ulici.

243. Na iste okolnosti, svjedokinja Hasija Osmanović, posvjedočila je kako je 1992. godine živjela u naselju Gračnica, u kući pored koje je bio put za Ptičijak, te kako je krajem maja, iz straha jer je vidjela neke ljude na Ptičijaku, koji je u to vrijeme bio iseljen, prešla u kuću Huse Hodžića. Prisjećajući se 19.06.1992. godine, istakla je kako su najprije jedna njena komšinica, a zatim i svjedokinjin suprug, iz pravca Ptičijaka vidjeli transporter, a suprug joj je ispričao i da je na krovu „Pretisa“ vidio naoružane ljude kako leže. Svjedokinja Osmanović je posvjedočila da je ubrzo počelo pozivanje muslimanskog naroda na predaju putem megafona, a zatim je pred kuću u kojoj su boravili došao transporter iz kojeg su išli naoružani mlađi ljudi u civilu, od kojih je prepoznala Mitra Koranjića u maskirnoj uniformi. Svjedokinja je opisala kako su, potom, naredili odvajanje muškaraca od žena, da bi ženama i djeci naredili da pođu prema SŠC, a da se muškarci vode prema Rudom. Svjedokinja je navela da je, kada su prošli iza ćoška, čula rafal iz pravca gdje su odvojili njenog muža, djevera i ostale koji su bili sa njima. Svjedokinja Osmanović govorila je i o stradanju jedne žene, Munire, na mostu kod osnovne škole, lično je vidjela kada je žena pala, ali ne zna da li je poginula jer se na mostu nisu zadržavale.¹¹⁵

244. Svjedočeći na glavnom pretresu 28.10.2016. godine, svjedokinja Samira Zukić opisala je kako se ujutru 19.06.1992. godine začula pucnjava, nakon čega su vidjeli transporter kako ide od trafostanice, iz kojeg razloga su u panici pobjegli u kuću jednog čovjeka u naselju Sokačić. Svjedokinja Zukić je opisala kako su ubrzo potom, nakon otprilike sat vremena, čuli da izvana neko govori *“opko,jeni ste, izađite, predajte se, bacićemo suzavac”*, na koji poziv su iz kuće izašli njen otac Ago Bičić, djed Hamed Kurtić, komšija Nazif Hodžić i Ismet Sejtarija, a za njima i žene iz kuće. Svjedokinja Zukić je posvjedočila kako su ženama rekli da uđu u kuću uz naređenje da se kasnije predaju u osnovnu školu, te se prisjetila kako su poslije vidjeli ubijena tijela njenog oca, djeda te komšije Hodžića i Sejtarije, kao i dva leša muškarca i žene u civilu, na mostu kod osnovne škole. Za sudbinu tijela svog oca ova svjedokinja nikad ništa nije saznala. O stradanju oca, djeda i komšija svjedokinje Zukić, na glavnom pretresu su svjedočili i svjedoci optužbe Elvir

¹¹⁵ Svjedokinja saslušana na glavnom pretresu, 07.10.2016. godine;

Bahto¹¹⁶ i Osman Bajić¹¹⁷, koji su vidjeli tijela ubijenih, a koje osobe se vode kao nestale, što proizlazi iz materijalnih dokaza Tužilaštva koji su u sudski spis uloženi pod oznakama T-72 i T-76.

245. Svjedokinja „R7“, stanovnik Gračanice u to vrijeme, opisujući događanja 19.06.1992. godine, posvjedočila je o pucanju, pozivanju megafonom na predaju, paljenju kuća i razdvajanju muškaraca koji su se zatekli u jednoj kući u Gračanici, koje nikad više nije vidjela, među kojima su, osim svjedokinjinog ..., bili i Alija Kulić, Ibro Hodžić, Nurko Džihanić, Suvad Šabanić, Alija Bogilović, Meho Šabanić, Rusmir Kartan i Ćamil Šatrović, te je u konačnici svjedočila i o odvođenju žena u garažu kod Crkvenog doma. Lično je navedenog dana na prozorima zgrade Tekija vidjela cijevi, za koje joj je suprug rekao da je snajper. Navode svjedokinje „R7“ potvrdila je i svjedokinja Đehva Šatrović, koja je nakon razdvajanja žena od muškaraca, zajedno sa svjedokinjom „R7“ odvedena u Crkveni dom, a koja je narednog dana, pred kućom gdje je došlo do navedenog razdvajanja, vidjela „neke gute i zgarot“.¹¹⁸

246. Svjedokinja „R7“ je posvjedočila kako su kroz nekoliko dana po boravku u Crkvenom domu došli autobusi, te je na putu za Kaljinu pred kućom Kahvedžića vidjela tri ili četiri tijela. Pred kućom ispred koje se desilo razdvajanje muškaraca od žena, od prisutnih vojnika, svjedokinja „R7“ prepoznala je Božidara Perišića.¹¹⁹

247. O stradanju Kahvedžića svjedočila je i svjedokinja Mensudija Cuplov, koja je navela da je vidjela četiri tijela, koja su bila naslagana na trotoaru u blizini kuće braće Kahvedžić, a na vrhu je prepoznala tijelo jednog od braće, za kojeg misli da se zvao Kasim, te navela da su se braća zvala Asim, Kasim i Rasim, dok se imena njihovog oca ne sjeća.¹²⁰

248. Navedene sadržaje iskaza svjedoka, vijeće je našlo uvjerljivim, vjerodostojnim, istinitim i međusobno saglasnim u pogledu obrasca postupanja, prije svega Vojske RS, te pripadnika SJB na dan napada na Rudo i Gračanicu. Svjedoci su posvjedočili o onome što su čuli, vidjeli i lično preživjeli, a svima im je zajedničko da su nakon napada na Rudo i

¹¹⁶ Svjedok saslušan na glavnom pretresu dana 09.09.2016. godine;

¹¹⁷ Svjedok saslušan na glavnom pretresu dana 29.03.2017. godine;

¹¹⁸ Svjedokinja saslušana na glavnom pretresu, 30.08.2017. godine;

¹¹⁹ Svjedokinja saslušana na glavnom pretresu, 15.03.2017. godine;

¹²⁰ Transkript suđenja od 25.10.2017. godine, strana 34;

Gračanicu otišli iz svojih domova, a većina njih je istog dana ostala bez najbližih članova porodice, koji su ubijeni, a koji se i danas vode kao nestali, što proizlazi i iz sadržaja materijalnih dokaza Tužilaštva.¹²¹

249. Na iste okolnosti su, između ostalih, svjedočili i svjedoci optužbe Siniša Stojančević, Novak Džida, Dragan Nerić, Slaviša Ikonić, Slaviša Vukašinović i Zoran Karišik, pripadnici policije i vojske RS u to vrijeme.

250. Kao svjedok optužbe, dana 16.11.2016. godine, svjedočio je Siniša Stojančević, koji je naveo da je kao pripadnik rezervnog sastava policije u to vrijeme, 19.06.1992. godine sa grupom rezervnih policajaca bio na Ptičijaku, gdje su služili kao „neke snage u pripravnosti“. Posvjedočio je da je na Ptičijaku vidio Rajka Kušića, za kojeg smatra da je komandovao napadom, te istakao da ne zna ko je izveo napad, da li vojska ili policija, ali s obzirom da se ta ulica sada zove Rogatičke brigade naveo je „*pretpostavljam da su naši*“¹²². Svjedok Stojančević posvjedočio je i o pozivanju muslimanskog naroda na predaju putem megafona od strane Rajka Kušića, te kako je sa Ptičijaka čuo detonacije i vidio kako gore kuće. Svjedok je takođe naveo kako je pred zgradom Agrokombinata vidio 5-6 leševa u civilu, za koje je pretpostavio da su Muslimani.

251. Navode svjedoka Stojančevića, potvrdili su i svjedoci optužbe Dragan Nerić, Slaviša Ikonić, Novak Džida i drugi rezervni policajci koji su zajedno sa Stojančevićem 19.06.1992. godine bili na Ptičijaku i u Gračanici.

252. Svjedok Slaviša Vukašinović, posvjedočio je kako je u junu 1992. godine bio vojno angažovan i smješten u zgradi UPI Transa, gdje je bila formirana kasarna, prisjećajući kako je jednog dana, sredinom juna, jedna grupa iz kasarne poslata na Ptičijak. Svjedok Vukašinović je istakao kako misli da je bio 19.06. kada im je najavljeno da će doći jedan dio vojske, te da je oko 10h došao transporter u kojem je bio komandant Rajko Kušić, a da je prije njega tu došla i jedna skupina od 40 do 50 boraca, te da je Rajko megafonom pozivao Muslimane 3 ili 4 puta na predaju oružja. Svjedok se prisjetio da su tada obaviješteni da bi trebali da vrše bočno obezbjeđenje naselja Gračanica u pravcu „Roteksa“ i „Jasne“, sa desne strane potoka Sućeske, gdje su prema navodima svjedoka i proveli čitav dan, da bi

¹²¹ Dokazi Tužilaštva T-72 i T-76;

im se u međuvremenu pridružila i ta druga jedinica kada su počela dejstva. Svjedočio je kako je na lokaciji kod stočne pijace vidio jedan ženski leš u dimijama, a na mostu kod vatrogasnog doma i jedan, kako on misli, muški leš, kao i da je pred Crkvenim domom vidio dosta naroda, po njegovoj procjeni Bošnjaka, od koji su većina bile žene.¹²³

253. Svjedok Zoran Karišik, pripadnik rezervnog sastava policije u to vrijeme, posvjedočio je da su 19.06.1992. godine rezervni policajci bili raspoređeni u zgradu Tekije.¹²⁴

254. Slijedom iskaza navedenih svjedoka, civila Bošnjaka i svjedoka pripadnika policije i vojske u to doba, vijeće je izvelo zaključak da je napad na Gračanicu i Rudo izveden u zajedničkoj akciji vojske i policije, iz više pravaca, u kojem napadu je stradalo civilno bošnjačko stanovništvo.

255. Teza odbrane, u cilju osporavanja postojanja širokog i sistematičnog napada, bila je da je dana 19.06.1992. godine stradalo i 11 lica srpske nacionalnosti, što je i Tužilaštvo učinilo nespornim na nastavku glavnog pretresa 14.12.2016. godine. S tim u vezi, i vijeće je prihvatilo kao istinite i tačne navode svjedoka optužbe Slaviše Vukašinića¹²⁵ i Dragana Nerića¹²⁶, kao i samog optuženog Božidara Perišića¹²⁷, koji se tiču upravo stradanja lica srpske nacionalnosti navedenog dana.

256. Međutim, po ocjeni vijeća navedene okolnosti ne predstavljaju okolnosti koje su relevantne u kontekstu utvrđivanja postojanja općih elemenata krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret, posebno postojanja širokog i/ili sistematičnog napada, s obzirom da standardi koji su uspostavljeni u praksi MKSJ- a bez sumnje potvrđuju da je kod utvrđivanja postojanja napada kao elementa krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti irelevantno da li je na suprotnoj strani bilo aktivnosti koje bi se mogle okarakterisati kao protivpravne. Imajući u vidu da međunarodno humanitarno pravo apsolutno zabranjuje upotrebu oružane sile protiv civila, princip *tu quoque* ("ti takođe") ne predstavlja nikakvu odbranu.

¹²² Svjedok je, kako je navedeno, u kritično vrijeme bio pripadnik rezervnog sastava policije;

¹²³ Svjedok saslušan na glavnom pretresu, 23.11.2016. godine.

¹²⁴ Svjedok saslušan na glavnom pretresu, 21.12.2016. godine.

¹²⁵ Transkript suđenja od 23.11.2016. godine, strana 11;

¹²⁶ Transkript suđenja od 14.12.2016. godine, strana 37;

¹²⁷ Saslušan u svojstvu svjedoka na glavnom pretresu 05.2019. godine;

257. S tim u vezi, vijeće se rukovalo stavom iznesenim u presudi MKSJ u kojoj se navodi da *“odbrani tu quoque nema mjesta u savremenom međunarodnom humanitarnom pravu. Upravo toga, definirajuća karakteristika modernog međunarodnog humanitarnog prava jeste zapravo obaveza da se poštuju glavne postavke ove grupe pravnih normi bez obzira na ponašanje boraca neprijateljske strane....iako odbrana u procesima za ratne zločine nakon Drugog svjetskog rata posezala za principom tu quoque, to je bilo univerzalno odbačeno. Vrhovni sud SAD je, na primjer, na suđenju u predmetu Visoka komanda kategorički naglasio da se prema opštim pravnim načelima, optuženi ne može osloboditi krivice za zločin time što bi pokazao da je neko drugi učinio sličan zločin, bilo prije bilo nakon nego što ga je učinio optuženi. Štaviše, ni u državnoj praksi ni u stavovima autora nema podrške za važnost takve odbrane.”*¹²⁸

258. Vijeće na ovom mjestu podsjeća i na stav koji je zauzelo pretresno vijeće u predmetu Tužilaštvo BiH protiv Mitra Raševića i dr. *“da međunarodno običajno pravo apsolutno zabranjuje upotrebu oružane sile protiv civila, te da princip tu quoque ne predstavlja nikakvu odbranu. Vijeće daje posebno naglašava da krivični postupci za zločine protiv čovječnosti ne predstavljaju forume na kojima se određuje odgovornost za izbjegavanje neprijateljstva. Uzrok napada na civilno stanovništvo i vel non postcarje istovjetnog napada na civilno stanovništvo napadača stoga je u potpunosti irelevantno”*¹²⁹

259. Drugim riječima, postojanje napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva nikada ne može postati legitiman, bez obzira na sve aktivnosti suprotne strane, a takav napad protiv muslimanskog stanovništva se u naseljima Gračanica i Rudo dogodio dana 19.06.1992. godine, i karakterisali su ga, u velikoj razmjeri, broj osoba i organizovan karakter, bez ikakve vjerovatnoće da su djela u okviru toga počinjena nasumice.

260. Nadalje, na okolnosti same predmetne inkriminacije (ubistva Salima i Mustafe Sijerčića) saslušani su svjedoci optužbe Dženana Nalbantić, R.S. i Vlajko Perišić, kao neposredni očevidci ubistava, te svjedok Munib Šetić (sin ubijenog Hamde Šetića) i svjedoci odbrane Dragomir Jakšić, „P4“ i „P1“, koji o predmetnom događaju imaju posredna saznanja. Na okolnosti navedene inkriminacije pročitani su i iskazi preminulih svjedoka

¹²⁸ Presuda MKSJ Tužilac protiv Kupreškića i dr, od 17. II 1999. god., IT-95-16-T, str. 185 i 187;

¹²⁹ Presuda Suda BiH u predmetu Tužilaštvo BiH protiv Mitra Raševića i dr, od 28. II 2008. god., Sud BiH, X-KR/06/275, str. 45;

Raseme Kukavice, Munibe Sijerčić i Fatime Sijerčić, te iskaz procesno nesposobne svjedokinje Šehsene Sijerčić.

261. Optuženi Božidar Perišić, svjedočeći u svoju korist, svjedočio je na okolnosti iz ove tačke.

262. Uvjerenje vijeća o krivici optuženog za ubistvo Salima i Mustafe Sijerčića, na način kako je to činjenično opisano u izreci presude, utemeljeno je prvenstveno na iskazu svjedokinje Dženane Nalbantić, čiji iskaz vijeće nalazi detaljnim i uvjerljivim, te u određenim dijelovima, koji su sa iskazom svjedokinje Nalbantić saglasni, i na iskazima svjedoka R.S. i Vlajka Perišića.

263. Svjedočeći na glavnom pretresu 11.10.2017. godine, svjedokinja Dženana Nalbantić istakla je da je 1992. godine živjela sa majkom i ocem u naselju Gračanica, općina Rogatica, da je situacija 1992. godine bila teška, već se počelo pucati po Višegradu, te da su ljudi počeli bježati iz Rogatice. Svjedokinja je navela kako je radila dvadeset dana prije početka pucnjave u Rogatici, što je bilo u junu mjesecu, kada su se kroz Rogaticu počele kretati „kolone razne“ i počelo se pričati da će biti rat.

264. Prisjećajući se tog perioda, svjedokinja Nalbantić je navela kako se počelo pucati sa Ptičijaka uz pozivanje Muslimana na predaju, nakon čega je otišla u kuću svoje rodice R.S., da bi nakon otprilike deset dana, iz sigurnosnih razloga, prešli u kuću Fatime (i Adema) Živojević.

265. Svjedokinja je potom navela da se u kući Adema Živojevića zadržala nekoliko dana, u kojoj kući su osim nje boravili i braća Mustafa i Salim Sijerčić, Muniba Sijerčić, Fatima Sijerčić, R.S., tetka Fatime Živojević i još jedna starija žena, čijeg se imena ne sjeća.

266. Svjedokinja Nalbantić je u svom iskazu opisala kako su jednog dana na razglasu počeli pozivati Muslimane na predaju, čuli su se transporteri, tenkovi, pucalo se na sve strane. Oko dvanaest sati, otvorila su se vrata kuće Živojevića i začule riječi „izlazite balje“.

267. Opisujući kritični događaj, svjedokinja Nalbantić je navela „prvo je izaš'o Mustafa Sijerčić, Salem Sijerčić, onda smo izašli mi ostali što smo bili“, da bi na pitanja branioca u unakrsnom ispitivanju istakla da su iz kuće izašli Mustafa i Salim, da ne može sa

sigurnošću tvrditi koji je izašao prvi od njih dvojice, te da je vidjela kako je Boban Perišić stajao i pucao u njih. Opisujući navedeni događaj, istakla je kako mu se obratila riječima „*šta se radi, šta je ovo*“, te pokušala pobjeći pored Fatimine kuće prema frizerskom salonu, gdje su je dočekali Srbi, jedan je repetirao pušku u nju, nakon čega se vratila do Bobana, koji je bio dobar prijatelj sa njenim ocem, kada joj je rekao da bježi kroz baštu prema Crkvenom domu.

268. Svjedokinja je dalje istakla „*Hoću da kažem, on je ubio Salema i Mustafu ali u jednu ruku i meni je pomog'o...da njega nije bilo ubili bi me...ubili bi i mene.*“

269. Na upit tužioca da li je vidjela kada je Boban pucao, odgovorila je „*Jeste, jesam, puc'o im je u glave.*“ Opisala je kako je vidjela da su Salim i Mustafa pali ispred vrata na terasu, te da niko osim Bobana nije pucao.

270. Svjedokinja je opisala da je Boban bio u zelenoj uniformi, vojničkoj, „fino potšišan“, obrijan, „kao pravi vojnik“. U unakrsnom ispitivanju, a vezano za uniformu koju je optuženi nosio, najprije je istakla kako je uniforma bila maskirna, da bi u dodatnom ispitivanju pojasnila da je bila zelena uniforma, te da misli da je bila šarena, ali ne zna zasigurno.

271. Svjedokinja Nalbantić je navela da Bobana poznaje od ranije, s obzirom da je njena porodica imala imanje blizu kuće u kojoj Boban stanuje, a da ga poznaje i kao konduktera. Svjedokinja je identifikovala optuženog i u sudnici.

272. Svjedokinja Nalbantić je u unakrsnom ispitivanju ostala dosljedna iskazu datom u direktnom ispitivanju. Tako je odgovarajući na pitanja odbrane prvooptuženog svjedokinja istakla kako je uvjerena da iz prostorije u kojoj su se svi nalazili tog dana u kući Živojevića niko nije izlazio prije dolaska srpske vojske. Svjedokinja Nalbantić je opisala da su, nakon što se začuo glas s polja, iz kuće prvo izašli Salim i Mustafa, ne zna tačno koji od njih dvojice je izašao prvi, te da je ona izašla za njima, a da su nakon nje izašli i ostali iz kuće. Na upit odbrane optuženog Perišića odgovorila je da su vrata provaljena nogom, a otvarala su se prema unutra, te kako u kuću niko nije ulazio. Na daljnje upite odbrane, svjedokinja Nalbantić je ponovila da je lično vidjela kako Boban puca, da je u tom trenutku stajala pored njega, te ga nakon pucanja vukla za ruku, objasnivši da je bila u rastrojstvu u datom trenutku, a da su u tom momentu Salim i Mustafa već bili ubijeni.

273. Opisujući navedeni događaj istakla je kako je Salimu i Mustafi Boban „*puc'o u glave, u životu nisam vicjela onolike glave...*“. Istakla je kako se Boban u momentu pucanja od njih nalazio na metar, a da je ona stajala do njega, te da je Boban u Salima i Mustafu pucao mitraljezom, bila je to „*rafalna paljba*“. Svjedokinja Nalbantić je potvrdila da su, u vrijeme kada su Salim i Mustafa ubijeni u dvorištu, iza njenih leđa ostali ljudi koji su u kući Živojevića bili taj dan, uključujući i R.S.

274. Svjedokinja Nalbantić je posvjedočila kako je ispred kuće bilo dosta vojnika, otprilike desetak ali nije nikoga prepoznala osim Bobana. Na upit odbrane, svjedokinja je istakla kako je kod Mustafe i Salima vidjela rane na glavi, te da na ostatku tijela rana nije bilo. Opisala je da su tijela pala na terasu ali se ne sjeća u kojem položaju.

275. Svjedokinja je posvjedočila kako su nakon navedenog događaja žene krenule prema Crkvenom domu, te da je ona išla ispred ostalih žena.

276. U unakrsnom ispitivanju na upit branioca optuženog Perišića svjedokinja Nalbantić je navela da poznaje Rasemu Kukavicu, ali je istog dana nije vidjela, što je ponovno istakla i na dodatni upit tužioca.

277. Nalazeći iskaz svjedokinje Dženane Nalbantić kredibilnim, objektivnim, nepristrasnim i dosljednim u bitnim elementima, te potkrijepljenim u značajnom dijelu iskazima svjedoka R.S. i Vlajka Perišića, vijeće je osudu za inkriminaciju, u odlučujućem dijelu i zasnovalo na istom.

278. Pa tako, iako je svjedokinja bila očevidac, za nju nesporno traumatičnih događaja pred kućom Adema Živojevića, a kojim prisustvuje ili pak u njima učestvuje optuženi (na način pobliže opisan u izreci presude), ona ne želi da ga optuži za nešto što on nije učinio, pa tako navodi da navedenog dana nije vidjela Rasemu Kukavicu, te čak opisuje i kako je optuženi nju spasio, navodeći: „*Hoću da kažem, on je ubio Salema i Mustafu ali u jednu ruku i meni je pomog'o...da njega nije bilo ubili bi me...ubili bi i mene*“,¹³⁰ i to upravo govori koliko je iskreno njeno svjedočenje.

¹³⁰ Transkript suđenja od 11.10.2017. godine, strana 17;

279. Uvjerljivost iskaza ove svjedokinje, po ocjeni vijeća, dovoljna je, uz potkrepljujuće dokaze, za utvrđivanje krivice i osudu optuženog Perišića.

280. Kao potkrepljujuće dokaze, u odlučujućim dijelovima saglasne iskazu svjedokinje Nalbantić, vijeće je cijenilo iskaze svjedoka Vlajka Perišića i R.S.

281. Tako je iskaz svjedoka optužbe Vlajka Perišića, takođe očevica predmetnog događaja, vijeće cijenilo kao potkrjepljujući dokaz da je upravo optuženi Božidar Perišić počinilac ubistava Salima i Mustafe Sijerčića.

282. Svjedok Vlajko Perišić (rođak optuženog Božidara Perišića), svjedočeći na glavnom pretresu 05.09.2018. godine, posvjedočio je kako je 19.06.1992. godine, nakon što je na poziv Rajka Kušića krenuo u pravcu Gračanice, a na kojem putu je sreo i Miću Lošića, opisao kako su na putu za Borike, na dvije ili tri kuće prije, skrenuli lijevo, te naveo *„tu prilazimo vidimo akcija naka žena, ljudi, tuj viđamo Božidara Perišića, prsluk da li je dole meščini farmerke, taj ga dan nisam vidio, gore je SMB prsluk šareni onaj, a dole meščini da je koliko se sjećam farmerke...“*. Opisao je kako vidi Božidara naoružanog automatskom puškom, a sa njim je bio Milan Marjanović, te je bilo još vojske oko kuće. Posvjedočio je kako se pred kućom između Božidara Perišića i Miće Lošića povela rasprava oko nekog pištolja.

283. Svjedok Vlajko Perišić je nadalje opisao kako vidi Salima Sijerčića, Salimovog brata i misli da je bio još jedan čovjek, ukupno tri čovjeka i dvije žene u maramama. Prisjećajući se predmetnog događaja opisao je kako se u jednom momentu okrenuo, čuo se pucanj i tada je vidio *„Boban puca dva čo'eka, jedan pada, jedan se drma“*.¹³¹ Posvjedočio je da su te prilike upucani Salim i njegov brat Mustafa, te da je prvo pao Salim, a poslije njega i njegov brat, što je lično vidio na udaljenosti od pet, najviše deset metara.

284. Svjedok Vlajko Perišić je nadalje precizirao da se, za vrijeme trajanja rasprave oko pištolja, okrenuo i udaljio jedno 5- 6 metara kada je začuo pucanj, nakon čega se ponovo okrenuo i vidio kako *„Božidar puca u ovu dvcjicu“*, te da je prvi pao Mustafa. Opisujući kako je Mustafa pao, svjedok Perišić je naveo *„Pa kažem vi... viđam pu... puca on se*

¹³¹ Transkript suđenja od 05.09.2018. godine, strana 9;

*prislanja da li prozor, ograda pada...prislanja i drhti, baš ko što sam ja ranjen počeo drhtati“.*¹³²

285. Odbrana je nastojala osporiti kredibilitet i istinitost kazivanja svjedoka Vlajka Perišića, navodeći da je isti bio zainteresovan za ovakav iskaz, s obzirom da je tvrdnja odbrane da je upravo Vlajko Perišić direktni počinilac navedenih ubistava.

286. U tom pravcu, optuženi Božidar Perišić, svjedočeći u svoju korist, nije sporio svoje prisustvo na licu mjesta, ali je naveo kako je lično vidio Vlajka Perišića pred kućom Živojevića, koji je tog dana na sebi imao SMB uniformu, kapu sa malom kokardom i automatsku pušku, uz tvrdnju da je upravo Vlajko, koji je kritičnog dana bio u pripitom stanju, ubio Salima i Mustafu.

287. Međutim, cijeneći činjenicu da svjedok Vlajko Perišić nije jedini očevidac navedenog događaja, da je na navedene okolnosti jasno i precizno svoj iskaz dala svjedokinja Nalbantić (kako je prethodno detaljno opisano), čiji iskaz je pored Vlajka Perišića u odlučujućem dijelu potvrdila i svjedokinja R.S., činjenica što je optuženi Božidar Perišić svjedočeći u svoju odbranu označio Vlajka Perišića kao direktnog izvršioca ovih ubistava, kod vijeća nije izazvala sumnju u krivicu optuženog, cijeneći da takav iskaz optuženog nije podvrgnut zakletvi, a da mu, sa druge strane, takav iskaz ide u korist, odnosno da je isti mogao dati u cilju izbjegavanja vlastite odgovornosti.

288. Na navedene okolnosti, odbrana je izvela i dokaze saslušanjem svjedoka “P1”, “P4” i Dragomira Jakšića.

289. Sva tri svjedoka odbrane svjedočili su o posrednim saznanjima da je svjedok Vlajko Perišić izvršilac predmetnog djela. Svjedok „P4“ saznanja crpi od oca, koji je u međuvremenu preminuo, a koji je prema njenom kazivanju, sakriven u potkrovlju kuće „stare nane Mujaginice“ sa udaljenosti od 15 m vidio čin ubistva,¹³³ dok je svjedok “P1” posvjedočio o jednom susretu optuženog i jednog starijeg čovjeka u „Bingu“ u Goraždu, koji mu je navedene prilike rekao kako je sa krova neke kuće vidio kako Vlajko zvani Hapac ubija dva Bošnjaka, da navedeno nije prijavio, ali je ponudio da Bobanu da svjedoči

¹³² Transkript suđenja od 05.09.2018. godine, strana 22;

¹³³ Svjedok saslušan na glavnom pretresu, 16.10.2019. godine;

u njegovu korist u krivičnom postupku.¹³⁴ Svjedok Dragomir Jakšić posredna saznanja o konkretnom događaju crpi od brata Đorđa, koji je takođe u međuvremenu preminuo, a koji mu je pričao kako je kritičnog dana, sa udaljenosti 100-200 m, vidio ubistvo Sijerčića pred vratima kuće Adema Živojevića, te kako je pred kućom vidio Bobana, ali da nije vidio da je on pucao, već je mahao rukama i sa nekim nešto raspravljao.

290. Vezano za posredne dokaze, vijeće napominje da su u praksi ovog suda takvi dokazi prihvatljivi, ali da dokazna vrijednost istih zavisi od konteksta i karaktera predmetnih iskaza, kao i od toga da li je taj iskaz potkrijepljen i drugim dokazima, uz napomenu da je Sud slobodan u ocjeni dokaza (u skladu sa članom 15. ZKP BiH). S obzirom da su iskazi navedenih svjedoka oprečni iskazima svjedoka očevidaca, te da sva tri svjedoka posredna saznanja crpe od lica koja su preminula, kao i da odbrana u navedenom pravcu, osim samog optuženog Perišića, nije izvodila dokaze saslušanjem svjedoka koji imaju neposredna saznanja, vijeće na ovakvim iskazima nije moglo izvesti zaključak koji bi optuženog Božidara Perišića oslobodio krivice za predmetne inkriminacije, posebno imajući u vidu nedvosmislen, uverljiv i potkrijepljen iskaz svjedoka Dženane Nalbantić (kako je prethodno detaljno analizirano).

291. Na navedene okolnosti svjedočila je i svjedokinja R.S.¹³⁵, direktni očevidac navedenih događaja, koja je na glavnom pretresu kao izvršioca ubistva njenog oca i amidže označila upravo optuženog Božidara Perišića.

292. Svjedokinja R.S. je tako posvjedočila kako je nekoliko dana prije 19.06.1992. godine, iz sigurnosnih razloga, sa ocem i majkom otišla u kuću Adema Živojevića, u kojoj su boravili i svjedokinjin amidža i strina, njihova kćerka ..., dvije nepokretne starice Latifa Čaušević i Hata Salan, Dženana Nalbantić, te neke Delije od kojih se jedan zvao Muhidin, ali da Delije na dan 19.06. nisu bile u kući.

293. Opisujući događaj koji se desio 19.06.1992. godine, svjedokinja R.S. se prisjetila kako je začula da je neko napolju povikao „*mater vam baljsku*“, te su vani izašli svjedokinjin amidža, otac i svjedokinja za njima, jer se bojala da otac ne padne. Nadalje je opisala kako je vidjela Perišića kako puca iz dugog naoružanja i ubija njenog oca i amidžu.

¹³⁴ Svjedok saslušan na glavnom pretresu, 13.11.2019. godine;

¹³⁵ Svjedokinja saslušana na glavnom pretresu na dane 19.04. i 10.05.2017. godine;

Istakla je kako je hodnik kuće bio dug i kako je amidža izašao prvi, dok je ona išla pored oca, te vidjela je kako se puca i kako se dimi puška. Nije obraćala pažnju da li je tu bio prisutan još neko, bila je u šoku. Opisujući kritični događaj, R.S. je istakla kako se posvađala sa Perišićem, opsovala ga, te navela „*ja stvarno ne znam kako on, taj čovjek mene nije ubio*“. Opisujući navedeni događaj R.S. je dalje istakla da je vidjela je kako je pao njen otac i kako mu je krv išla iz usta, a vidjela je i kako je amidža pao. Kada kaže Perišić, svjedokinja R.S. misli na Božidara Perišića, zvani Boban, te je objasnila da se sa njim nije družila, ali ga je poznavala, da je živio negdje prema Krmčićima, da je imao karakterističan ben i radio kao konduker, te je istakla „*ko je bio sa ča, čarš je mor'o ga je poznavati. Mislim mor'o, nije mor'o, nego eto, taj lik je*“.

294. Nakon što je svjedokinja R.S. identifikovala osobu u sudnici kao Božidara Perišića, odbrana optuženog je prigovorila načinu prepoznavanja.

295. Vijeće nalazi navedeni prigovor neutemeljenim, jer je vijeće u konačnoj ocjeni dokaza naročitu pažnju poklonilo iskazu svjedoka u dijelu u kojem identifikuju optuženog kao počinioca inkriminacija za koje se tereti, tako što je detaljno analiziran način na koji svjedoci opisuju optuženog, okolnosti pod kojima su upoznati sa njegovim identitetom, te najzad činjenica da ga prepoznaju u sudnici. Na ovom mjestu, vijeće podsjeća da prepoznavanje optuženog u sudnici ne podrazumijeva radnju prepoznavanja iz člana 85. ZKP BiH, već identifikaciju optuženog koja predstavlja sastavni dio iskaza svjedoka. U tom pravcu, svjedoci bi nerijetko i bez iniciranja očitovanja u tom pravcu, spontano i samoinicijativno pokazali u pravcu optuženog.

296. Odbrana je nastojala diskreditovati iskaz svjedokinje R.S., prvenstveno konfrontiranjem sa razlikama koje se odnose na pojedine dijelove njenih ranijih iskaza datih tokom istrage.

297. Tako je, prije svega, odbrana optuženog Perišića nastojala ukazati da svjedokinja R.S. ne govori istinu, potencirajući pri tome dijelove ranijih iskaza ove svjedokinje, u kojima nije bila dosljedna u pogledu okolnosti da li je mogla vidjeti čin ubistva Salima i Mustafe Sijerčića, kao i u pogledu ličnosti počinioca, s obzirom da je u jednoj od izjava istakla: „*obzirom da smo bili u prizemlju i nije bilo prozora, da vidimo šta se vani dešava u momentu dok se otac i amidža izašli, sjećam se da je bio dug hodnik. Čim su izašli čula se rafalna pucrava. Ja sam odmah istrčala da vidim šta se dešava. Ja se ne mogu zaista*

sjetiti u tom momentu kad sam izašla vani, ko je bio iza mene. Odmah po izlasku vicjela sam u dvorištu ispred kuće vidim tijelo moga oca, leži na leđima sa rukama na prsima i vidim da mu ide krv iz usta. Šta ste još tom prilikom vicjeli? Odmah iznad njegove glave vicjela sam kako sa uperenom puškom stoji Božidar Perišić zvani Boban”¹³⁶. U drugoj izjavi je na okolnost ličnosti počinioca istakla: “U kasnijem razgovoru sa Sijerčić Munibom kcja je takođe vicjela navedeni zločin saznala sam da je u mog amiđu Mustafu pucao Ilić Rajko zvani Hapac iz Rogatice ali ja sam bila u takvom psihičkom stanju da nisam prepoznala nikoga, osim Perišić Slobodana i Lalović Radomira zvanog Duce, kcji je stajao iza Perišića”.¹³⁷

298. Navedene razlike, iako prisutne, po ocijeni vijeća ne dovode u pitanje vjerodostojnost iskaza ove svjedokinje u dijelu koji je konzistentan sa iskazom svjedoka očevica Dženane Nalbantić, koji je vijeće našlo uvjerljivim, pouzdanim i vjerodostojnim, a koji je u odlučujućem dijelu, i pored istaknutih razlika, potvrdila i svjedokinja R.S.

299. Branilac je nastojao osporiti kredibilitet svjedokinje R.S. konfrontiranjem sa još nekolicinom razlika sa izjavama iz istrage, međutim, vijeće je našlo da se u konkretnom radi o perifernim razlikama, koje nisu mogle ishoditi drugačijom odlukom, s obzirom da se nije radilo o odlučnim činjenicama. Istovremeno, vijeće napominje da se prilikom ocjene iskaza svjedoka mora imati u vidu protek vremena od kako se inkriminirani događaj desio do momenta svjedočenja na glavnom pretresu, pri čemu treba posebno imati u vidu da je svjedokinja R.S. bila u teškom psihičkom stanju, naročito prilikom davanja ranijih iskaza, pa nije ni za očekivati da se prisjeti svih detalja, jer svjedoci poput ove svjedokinje uglavnom pokušavaju izbrisati takva sjećanja. Međutim, činjenica je da svjedokinja u ranijim iskazima spominje optuženog Perišića sa puškom u rukama te poginule Salima i Mustafu Sijerčića. Očigledno se sve dešavalo munjevitom brzinom pa je vijeće u tom dijelu prihvatilo iskaz sa glavnog pretresa gdje je svjedokinja tokom direktnog i unakrsnog ispitivanja uvjerljivo opisala navedeni događaj.

300. U vezi s tim, vijeće napominje da je sasvim logično da se mogu pojaviti određene razlike u iskazima, međutim, za ovo vijeće je važno da je iskaz svjedokinje R.S. u odlučujućem dijelu saglasan iskazu svjedokinje Nalbantić čiji iskaz je vijeće ocijenilo u cijelosti vjerodostojnim, pouzdanim i uvjerljivim.

¹³⁶ Dokaz odbrane O1-4;

¹³⁷ Dokaz odbrane O1-2;

301. Dakle, vijeće je našlo podudarnim iskaze svjedoka Vlajka Perišića i R.S. u odlučnim dijelovima sa iskazom svjedokinje Dženane Nalbantić.

302. Na okolnost stradanja Salima i Mustafe Sijerčića, Tužilaštvo je izvelo i dokaze čitanjem iskaza svjedoka Šehsene Sijerčić¹³⁸ i Fatime Sijerčić¹³⁹ koje su kao izvršioca navele Božidara Perišića, ali ih vijeće na navedene okolnosti nije cijenilo budući da su iskazi obje svjedokinje u tom dijelu kontradiktorni drugim iskazima koje su davale u fazi istrage, koji su u sudski spis uloženi kao dokazi T-14 i O1-7, kao i da isti nisu iz objektivnih razloga mogli biti podvrgnuti testu provjere tačnosti kroz unakrsno ispitivanje odbrane.

303. Tužilac je saslušao i svjedoka Muniba Šetića, sina stradalog Hamde Šetića, koji je svjedočio o posrednim saznanjima da je Božidar Perišić bio prisutan na licu mjesta, pred kućom Adema Živojevića, koju činjenicu ni sam optuženi nije sporio, iz kojeg razloga je iskaz svjedok Šetića za ovo vijeće bio irelevantan.

304. Vijeće je utvrdilo, a o čemu su saglasno posvjedočile svjedokinje R.S., Dženana Nalbantić i pročitani iskazi svjedokinje Šehsene Sijerčić koji je vijeće u ovom dijelu prihvatilo kao pouzdan, da je ženama koje su se zadesile pred kućom Adema Živojevića naređeno da idu u pravcu Crkvenog doma, gdje ostaju najviše četiri dana, kada bivaju na organizovan način prebačene autobusima na teritoriju pod kontrolom Armije BiH. Navedenu činjenicu nije sporela ni odbrana optuženog Perišića.

305. Vijeće je izvršilo intervencije u pogledu činjenica koje doprinose tačnijem određivanju okolnosti izvršenja krivičnog djela, ne narušavajući integritet bića krivičnog djela u konkretnom slučaju. Naime, u odnosu na tačku I.1. izreke presude kojom se optuženi oglašava krivim, vijeće je prilagodilo činjenični opis iz optužnice, kako bi isti odgovarao utvrđenom činjeničnom stanju, ispuštajući sve što je našlo suvišnim, a imajući u vidu oblik odgovornosti i način izvršenja inkriminiranih radnji.

306. Prije svega, vijeće nije utvrdilo da je optuženi, nakon što je Rasema Kukavica pokušala pobjeći, pucao u njenom pravcu i istu ranio u predjelu desnog dijela leđa i u lijevu šaku, iz kojeg razloga je intervenisalo u činjeničnom dijelu presude u navedenom dijelu.

¹³⁸ Dokaz Tužilaštva T-15;

¹³⁹ Dokaz Tužilaštva T-16;

307. Naime, da je Rasema Kukavica dana 19.06.1992. godine bila u kući Adema Živojevića navele su u iskazima tokom istrage oštećena Rasema Kukavica, Šehsena, Muniba i Fatima Sijerčić (iskazi ovih svjedokinja su na glavnom pretresu pročitani).

308. Međutim, iako iz pročitanih iskaza svjedokinja Munibe Sijerčić¹⁴⁰ i Fatime Sijerčić¹⁴¹, proizlazi da je navedenog dana u Raseminom pravcu, nakon što je pošla bježati, pucao Boban Perišić, sin Boriše, vijeće na istim nije moglo izvesti zaključak da je optuženi ranio oštećenu, naročito ocijenivši da iskazi ovih svjedokinja nisu podvrgnuti unakrsnom ispitivanju. Pored toga, iskaz svjedokinje Fatime Sijerčić, koji je u spis uložen kao dokaz optužbe, vijeće je našlo u bitnim dijelovima kontradiktornim iskazu ove svjedokinje koji je u spis uložen kao dokaz odbrane optuženog Božidara Perišića.¹⁴²

309. Takođe, niti jedan od svjedoka očevidaca koji su svjedočili na glavnom pretresu ne potvrđuju ove navode, pa ni svjedokinja Dženana Nalbantić, očevidac kritičnih dešavanja, koja detaljno opisuje događaje pred kućom Živojevića, a koja je na glavnom pretresu navela kako poznaje Rasemu Kukavicu, ali je jasno navela da je taj dan nije vidjela. Ni svjedokinja R.S. nije vidjela ranjavanje Raseme Kukavice, te opisuje kako joj je o tome Rasema naknadno pričala, dok svjedok Vlajko Perišić na glavnom pretresu spominje kako je kritične prilike vidio ženu kako leži u žari, ali ne poznaje ženu niti govori o ličnosti počinioca. Niti u samom iskazu svjedokinje Raseme Kukavice, koji je na glavnom pretresu pročitani, ne navodi se ličnost počinioca, samo činjenica da je navedenog dana ranjena.¹⁴³ Slijedom navedenog, vijeće nije moglo izvesti zaključak da je optuženi Božidar Perišić počinilac navedene inkriminisane radnje.

310. S obzirom da svjedokinja Dženana Nalbantić, na čijem iskazu je u odlučujućoj mjeri odluka vijeća o krivici optuženog za radnje opisane tačkom I 1. izreke presude zasnovana, niti jednom nije spomenula da im se obratio lično optuženi riječima "*izlazite napo,je mater vam jebem baljsku*", niti im je lično on naredio da idu prema Crkvenom domu, vijeće je intervenisalo u činjeničnom dijelu presude na način što je te izbacilo riječi: „*pozvao ih da da izađu vani riječima izlazite napo,je mater vam jebem baljsku*”, te riječi: "*osumnjičeni je naredio*".

¹⁴⁰ Dokaz Tužilaštva T-13.

¹⁴¹ Dokaz Tužilaštva T-16.

¹⁴² Dokaz odbrane O1-7;

¹⁴³ Dokaz Tužilaštva T-4;

311. Vijeće napominje da ni iz iskaza svjedoka Munibe, Fatime i Šehsene Sijerčić, koji su na glavnom pretresu pročitani, ne proizlaze citirani navodi iz optužnice. Nadalje, svjedokinja R.S. je u direktnom ispitivanju navela *“neko je tako drekn'o, mater vam baljsku”*,¹⁴⁴ te je navela da su ih optuženi Perišić i još neki vojnici otjerali u pravcu Crkvenog doma. Međutim, ista svjedokinja je na unakrsna pitanja odbrane optuženog Perišića odgovorila da ih je lično Božidar Perišić pozvao da izađu iz kuće, nakon čega je svjedokinja suočena sa ranijim iskazom datim u fazi istrage, u kojem je na iste okolnosti navela *„dok su bili u hodniku, ja s' vana čujem glas kako govori izlazite napo, je mater vam jebem sad baljsku”*¹⁴⁵, što se u cijelosti razlikuje od njenog svjedočenja na glavnom pretresu. Za opisane razlike svjedokinja R.S. nije ponudila prihvatljivo i logično objašnjenje, pa joj vijeće zbog navedenih nedosljednosti u tom dijelu nije poklonilo vjeru.

Vijeće je u ovom dijelu, u kojem je intervenisalo u činjeničnom opisu, uzelo u obzir stav Apelacionog odjeljenja Suda BiH,¹⁴⁶ koje je navelo da u ovakvim slučajevima prvostepeni sud nije u obavezi donositi oslobađajuću presudu, već je dovoljno dati razloge zašto su pojedine radnje izvršenja izostavljene iz izreke presude, kako bi obrazloženje bilo potpuno i kako bi presuda sadržavala razloge o svim odlučnim činjenicama.

C. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST

312. Vijeće je na osnovu provedenih dokaza utvrdilo da je optuženi u kritično vrijeme poduzimao radnje kao izvršilac, te da je odgovoran po osnovu individualne krivične odgovornosti.

1. Individualna krivična odgovornost (član 180. stav 1. KZ BiH)

313. Član 180. stav 1 KZ BiH propisuje sljedeće:

¹⁴⁴ Transkript suđenja od 19.04.2017. godine, strana 7;

¹⁴⁵ Dokaz odbrane O1-2;

¹⁴⁶ Presuda Suda BiH broj: S1 1 K 013165 13 Krž od 01.07.2013. godine, strana 11-12;

„Osoba koja planira, naredi, učini ili podstrekava ili pomaže u planiranju, pripremanju ili učinjenju krivičnih djela iz člana 172. (Zločini protiv čovječnosti)....., ovog zakona kriva je za to krivično djelo.“

314. Vijeće podsjeća da je član 180. stav 1. KZ BiH izveden iz člana 7. stav 1. Statuta MKSJ i identičan mu je. Žalbeno vijeće MKSJ zaključuje da član 7. stav 1. „...prije svega pokriva fizičko počinjenje krivičnog djela od strane samog prekršioca, ili kažnjivi propust da se učini djelo obavezno po pravilima krivičnog prava.“

315. *Actus reus* koji je potreban za počinjenje krivičnog djela jeste da „...optuženi, bilo fizički, bilo na neki drugi neposredan, odnosno posredan način, svojim pozitivnim radnjama, odnosno - ako postoji obaveza djelovanja - propustima, učestvuje individualno ili zajedno s drugim u materijalnim elementima krivičnog djela za koje se tereti. Sam optuženi ne mora učestvovati u svim aspektima inkriminisanog ponašanja.¹⁴⁷

316. Potrebni *mens rea*, jeste da je optuženi djelovao s namjerom da poćini krivično djelo...“¹⁴⁸ ili, kao u slučaju drugih oblika učestvovanja u krivićnim djelima iz člana 7. stav 1., on mora biti “svjestan vjerovatnoće, u smislu velikih izgleda, da će kao posljedica njegovog ponašanja biti izvršeno krivićno djelo”¹⁴⁹

317. Na temelju svega prethodno detaljno analiziranog i cijenjenog (svih dokaza i okolnosti), vijeće nalazi da je optuženi Božidar Perišić, postupajući s direktnim umišljajem, svjestan svojih djela, želeći nastupanje zabranjenih posljedica, radnjama поблиže opisanim u izreci presude pod taćkom I 1., ostvario sva bitna obilježja bića krivićnog djela iz člana 172. stav 1. taćka h) u vezi sa taćkom a) KZ BiH, a sve u vezi sa ćlanom 180. stav 1. KZ BiH, zbog ćega ga je Sud i oglosio krivim. Vijeće je, dakle, detaljno analiziralo postojanje direktnog umišljaja u odnosu taćku I.1. izreke presude u prethodnim poglavlјima, te utvrdilo postojanje istog iz opisanih i cijenjenih dokaza (vezano za pojedinaćnu inkriminaciju).

D. ODMJERAVANJE KAZNE

¹⁴⁷ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Stakić*, paragraf 439;

¹⁴⁸ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Limaj*, paragraf 509;

¹⁴⁹ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Kvoćka*, paragraf 251; presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Limaj*, paragraf 509;

318. Svrha kažnjavanja propisana je članom 2. KZ BiH koji propisuje da visina i raspon krivičnopravne sankcije moraju biti „neophodni“ i „srazmjerni“ prirodi i jačini opasnosti za zaštićena dobra.

319. Kada se radi o Zločinima protiv čovječnosti, jasno je da su priroda i jačina opasnosti izuzetno veliki, odnosno radi se o jednom od najtežih krivičnih djela propisanih Zakonom, za koje se može izreći kazna dugotrajnog zatvora.

320. Prema članu 39. KZ BiH, kazna mora izraziti i društvenu osudu djela koje je optuženi počinio. Navedeno je potvrđeno i brojnim međunarodnim dokumentima, a svi međunarodni pravni sistemi zabranjuju vršenje Zločina protiv čovječnosti, i to u međunarodnom pravu predstavlja svojevrsan *ius cogens*, od kojeg nema odstupanja.

321. Prilikom odmjeravanja vrste i visine kazne optuženom, vijeće se kretalo u granicama kazne propisane za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, te shodno članu 48. KZ BiH, cijeno sve okolnosti koje su od uticaja da kazna bude veća ili manja, odnosno vijeće je uzelo u obzir sve okolnosti na strani optuženog, kako olakšavajuće tako i otežavajuće.

322. Tako je vijeće kao olakšavajuće okolnosti imalo u vidu raniju neosuđivanost optuženog, kao i njegove porodične i materijalne prilike (oženjen, otac jednog punoljetnog djeteta, nezaposlen, lošeg imovnog stanja i narušenog zdravlja), te njegovo ponašanje tokom glavnog pretresa (iako se korektno ponašanje i poštivanje Suda očekuje, ipak je vijeće cijeno da se optuženi izuzetno primjereno ponašao i poštivao odluke suda).

323. Nasuprot navedenom, vijeće na strani optuženog nije našlo otežavajuće okolnosti koje bi uticale na visinu izrečene kazne.

324. S tim u vezi, vijeće napominje da je uvidom u materijalni dokaz, koji je u sudski spis uložen pod oznakom T-74, utvrdilo da optuženi Božidar Perišić jeste presudom OS Višegrad od 04.12.2003. godine pravosnažno osuđen za krivično djelo iz člana 399. stav 2. KZ RS, te mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine i izrečena uslovna osuda u trajanju od tri godine. Međutim, vijeće ovakvu osudu nije moglo uzeti u obzir kao otežavajuću okolnost s obzirom da predmetni dokaz datira iz 2010. godine, te da isti ne odražava ažurirano stanje u pogledu eventualnog brisanja iste, kao i činjenicu protoka vremena od predmetne osude (koja je u međuvremenu morala biti i brisana).

325. Slijedom navedenog, vijeće je našlo da će se izrečenom kaznom od 10 (deset) godina, koja predstavlja propisani minimum kazne za predmetno krivično djelo, ostvariti uslovi kako specijalne tako i generalne prevencije.

326. Naime, zahtjevi specijalne prevencije su dvostruki, i to "individualno zastrašivanje i sprječavanje počinitelja da ponovo počini kazneno djelo (...)", te "osposobljavanje počinitelja za život bez počinjenja kaznenih djela (popravljanje, resocijalizacija)".¹⁵⁰

327. S tim u vezi, vijeće nalazi da će vrsta i visina kazne uticati na optuženog da ubuduće ne čini krivična djela, da će podstaknuti njegov preodgoj, odnosno da će se sa izrečenom kaznom od 10 (deset) godina u cjelosti ostvariti zahtjevi specijalne prevencije.

328. Takođe, vijeće nalazi da je izrečena kazna adekvatan odraz osude krivičnog djela od strane šire društvene zajednice, te da će kao takva poslati jasnu poruku svim budućim potencijalnim izvršiocima da i u slučaju ratnih okolnosti neće proći nekažnjeno i da nisu izvan zakona i pravde, s obzirom da je poštivanje zakona i općeprihvaćenih pravila i uzusa ponašanja obaveza svakog pojedinca, ne samo u mirnodopskim uslovima, već i za vrijeme ratnih neprijateljstava.

329. Na osnovu člana 56. stav 1. KZ BiH, vijeće je optuženom u izrečenu kaznu zatvora uračunalo vrijeme koje je proveo u pritvoru počev od 03.03.2015. godine do 29.04.2015. godine.

V. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE

1. Tačka II. 1. oslobađajućeg dijela presude (tačka I.2. optužnice)

330. Tužilaštvo je tačkom I.2 optužnice teretilo optuženog Božidara Perišića da je: „Istog dana, u popodnevnim satima, osumnjičeni Božidar Perišić, zajedno sa drugim

pripadnicima Rogatičke brigade VRS, došao pred kuću Murisa Garagića, u naselju Gračanica, općina Rogatica, u kojemu se nalazio veći broj bošnjačkih civila, muškaraca, žena i ojece među njima Muris Garagić i njegova supruga Hidajeta, Vehba Škajić sa sinom Hazimom, njegovom ženom Aidom i njihovo dvoje malojetne djece, Alić Ramiz sa svojom tri sestre Rasemom, Ramizom i Fikretom, Azra Huremović sa dvoje malojetne djece, svekrvom Hajrom Huremović i svekrvom Sejdom Huremović i njenim bratom Ramizom Šatrovićem, Mensudija Cuplov sa suprugom Elvedinom Cuplov i njihovim malojetnim sinom Seminom, Semiz Krašić sa suprugom Safijom Krašić, svjedok „R8“, Suada Teskeredžić, malojetni Elvedin Teskeredžić, Faik Čavalić, Mehmedalija Kahvedžić i drugi bošnjački civili iz naselja Gračanica, da bi nakon što je neko od pripadnika Rogatičke brigade VRS u kuću ubacio dimnu napravu iz iste su počeli izlaziti vani na ulicu ispred kuće Murisa Garagića i Hajre Huremovića civili bošnjačke nacionalnosti, kojom prilikom je osumnjičeni Božidar Perišić zajedno sa drugim pripadnicima Rogatičke brigade razdvajao muškarce od žena i djece, naredivši muškarcima da se postruju uz ogradu kuće Hajre i Sejde Huremović i to Murisu Garagić, Hazimu Škajiću, Elvedinu Cuplovu, Šatrović Ramizu, Faiku Čavaliću, Hajri Huremović, Arifu Aliću, Mehmedaliji Kahvedžiću, Semizu Krašiću kao i Arifu Ajanoviću i Smailu Sačiću koji su zarobljeni i dovedeni iz kuće Smaila Sačića, da bi nakon toga jedan od pripadnika Rogatičke brigade VRS rekao ženama i ojeci da krenu prema crkvi što su oni i poslušali, krenuli niz ulicu zvanu Tekija, udajući se od muškaraca koji su ostali stajati uz ogradu kuće Hajre Huremovića, da bi zatim osumnjičeni izdvajao Ramiza Alića, pitao ga „gdje ti je pištolj majku ti baljisku“ te ga počeo udarati kundakom puške i nogama, usjed kojih udaraca je Ramiz Alić ležao sav u krvi na sred ulice, da bi nakon toga osumnjičeni izvadio svoju pištolj i pucao u Ramiza Alića lišivši ga života, a nedugo potom Sejda Huremović koja je zajedno sa ostalim ženama i ojecima krenula prema crkvi, se vratila nazad i krenula u pravcu gdje su bili postrujeni navedeni muškarci među kojima i njen suprug i brat, gdje je bila zaustavljena od strane osumnjičenog na način da joj se isti obratio riječima „gdje ćeš baljiska kurvo“, da bi je potom pucajući iz automatske puške lišio života, a zatim se osumnjičeni okrenuo prema muškarcima koji su bili postrujeni jedan uz drugog uz ogradu kuće Hajre Huremovića te u njih rafalno pucao iz automatske puške lišivši ih života, a čija tijela su naknadno zapaljena i do danas nisu pronađena kao ni tijela Ramiza Alića i Sejde Huremović.”

¹⁵⁰ I. Bojanić, M. Mrčela, Svrha kažnjavanja u kontekstu šeste novele kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za

331. Na predmetne navode optužnice Tužilaštvo je provelo dokaze saslušanjem svjedoka Elvedina Teskeredžića, Azre Huremović, Hidajete Hadžimusić, Bisere Dragaš, Safije Krašić, te iskaz svjedokinje Naile Šatrović, koji je na glavnom pretresu pročitao, a koji saglasno i pouzdano potvrđuju navode optužnice da su dana 19.06.1992. godine, u naselju Gračanica pred kućom Murisa Garagića i Hajre Huremovića od strane srpske vojske razdvojeni od žena i djece civili: Muris Garagić, Hazim Škaljić, Elvedin Cuplov, Ramiz Šatrović, Faik Čavalić, Hajro Huremović, Ramiz Alić, Arif Alić, Mehmedalija Kahvedžić i Semiz Krašić.

332. Navod iz optužnice da su iz kuće Smaila Sačića zarobljeni i dovedeni na ulicu ispred kuće Murisa Garagića i Hajre Huremovića Smail Sačić i Arif Ajanović potvrdila je na glavnom pretresu svjedokinja Hatidža Sačić¹⁵¹, supruga Smaila Sačića i sestra Arifa Ajanovića.

333. Da je Sejda Huremović nakon navedenog razdvajanja krenula sa grupom žena i djece prema Crkvenom domu, ali da do istog nije stigla, te da joj se od jednog trenutka izgubio trag, posvjedočila je svjedokinja Azra Huremović,¹⁵² snaha Sejde Huremović.

334. Svjedokinja Hidajeta Hadžimusić, koja je sa grupom žena i djece krenula ka Crkvenom domu, istakla je da su, nakon što su se udaljili od mjesta razdvajanja, čuli pucnje koji su „*otuda dolazili, s naše strane*“. Svjedokinja je istakla da ne zna koliko su tačno metara udaljeni od mjesta razdvajanja kada čuju pucnjavu, ali navodi da su se udaljili do livade, te da nisu mogli vidjeti ko puca i gdje se tačno puca.¹⁵³

335. I svjedokinja Bisera Dragaš, koja je nakon razdvajanja bila u grupi sa djecom i ženama, posvjedočila je da su u jednom trenutku začuli pucnjavu iz pravca gdje su muškarci ostali, te da se ona mahinalno okrenula i vidjela neka tijela kako padaju.¹⁵⁴

336. Svjedok Elvedin Teskeredžić, koji je kao petnaestogodišnjak u to vrijeme, krenuo sa grupom žena i djece prema Crkvenom domu, takođe je potvrdio da su muškarci ostali na

kazneno pravo i praksu, Zagreb (vol. 13), broj 2/2006, str. 436;

¹⁵¹ Transkript suđenja od 11.10.2017. godine;

¹⁵² Transkript suđenja od 16.11.2016. godine;

¹⁵³ Transkript suđenja od 30.05.2018. godine;

¹⁵⁴ Transkript suđenja od 23.09.2016. godine;

mjestu razdvajanja, te da su nakon razdvajanja sa mjesta gdje su stali čuli pucnjavu ali da se nisu okretali i nisu vidjeli ništa.¹⁵⁵

337. Da su začuli pucnje ispred kuće Garagića, posvjedočili su svjedoci optužbe Nedim i Nermin Teskeredžić navodeći da su u tom trenutku bili skriveni u bašti Devle Škaljić.¹⁵⁶

338. Takođe, iz materijalnih dokaza Tužilaštva koji su u spis uloženi pod oznakama T-72¹⁵⁷, T-73¹⁵⁸ i T-76¹⁵⁹ proizlazi da se sva naprijed navedena lica vode kao nestala na području Rogatice, a kao datum nestanka naznačen je upravo 19.06.1992. godine, izuzev oštećenog Semiza Krašića za kojeg je u tablici sa popisom imena osoba koje se vode kao nestale¹⁶⁰ kao datum nestanka naveden datum 02.05.1992. godine. Međutim, iz iskaza svjedoka optužbe, prije svega svjedokinje Safije Krašić, supruge Semiza Krašića, vijeće je van razumne sumnje utvrdilo da je i oštećeni Semiz Krašić dana 19.06.1992. godine bio prisutan u kući, a zatim i ispred kuće Murisa Garagića, gdje su izvedeni i od žena i djece razdvojeni prethodno navedeni muškarci, civili bošnjačke nacionalnosti.

339. Temeljem provedenih, prethodno opisanih dokaza, vijeće je nedvojbeno utvrdilo da su u inkriminisanom periodu u mjestu Gračanica smrtno stradali civili bošnjačke nacionalnosti: Muris Garagić, Hazim Škaljić, Elvedin Cuplov, Ramiz Šatrović, Faik Čavalić, Hajro Huremović, Small Sačić, Ramiz Alić, Arif Alić, Mehmedalija Kahvedžić, Semiz Krašić, Arif Ajanović i Sejda Huremović.

340. Nesporno je za ovo vijeće da je optuženi Božidar Perišić bio u grupi vojnika ispred kuće Garagića, što proizlazi iz iskaza svjedokinje Azre Huremović, a koju činjenicu nije sporio ni optuženi prilikom svjedočenja na glavnom pretresu,¹⁶¹ iako je u istom naveo da je na lice mjesta stigao nakon stradanja civila.

341. Međutim, analizom dokaza provedenih tokom glavnog pretresa za vijeće je ostalo sporno, odnosno vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je optuženi Božidar

¹⁵⁵ Transkript suđenja od 07.10.2016. godine;

¹⁵⁶ Transkript suđenja od 23.09.2016. godine;

¹⁵⁷ Akt Instituta za nestala lica, broj: 02/1-40-1-66-2/11 od 25.07.2011. godine;

¹⁵⁸ Akt Instituta za nestala lica, broj: 03/1-40-2-376/15 od 10.03.2015. godine;

¹⁵⁹ Akt Instituta za nestale osobe, broj: 03/1-40-2-9/12 od 23.05.2012. godine - kopija tablice sa popisom imena osoba koje se još vode kao nestala za područje općine Rogatica;

¹⁶⁰ Dokaz Tužilaštva T-76;

¹⁶¹ Transkript suđenja od 15.05.2019. godine;

Perišić lice koje je preduzelo inkriminisane radnje prema ovim oštećenim, iz kog razloga je i odlučilo kao u izreci presude.

342. Naime, Tužilaštvo je činjenični opis iz navedene tačke optužnice zasnivalo isključivo na iskazu svjedokinje Mensudije Cuplov, kao neposrednog očevidca predmetne inkriminacije.

343. Svjedokinja Cuplov je, svjedočeći na glavnom pretresu dana 25.10.2017. godine, opisala inkriminisani događaj na način kako je to opisano u predmetnoj tački optužnice.

344. Tako je ova svjedokinja dala iskaz o dolasku vojske pred kuću Murisa Garagića, pucanje u pravcu kuće, izlasku civila i prolasku kroz špalir vojnika. Posvjedočila je ova svjedokinja i kako je Boban Perišić, kojeg od ranije poznaje kao konduktera, tukao Ramiza Alića, nakon čega je dala opis njegovog fizičkog izgleda i odjeće koju je nosio tog dana.

345. Opisala je svjedokinja Cuplov i postrojavanje civila uz ogradu Hajrage i Sejde Huremović, licem okrenutim prema vojsci, među kojima su, pored civila koji su se nalazili u kući bili i drugi muškarci civili koji su na to mjesto dotjerani. Svjedokinja Cuplov je poimenično navela sve postrojene civile, koji su i u predmetnoj tački optužnice navedeni.

346. Nadalje, svjedokinja Cuplov je navela da je nakon postrojavanja uslijedilo naređenje da žene i djeca krenu prema školi.

347. Suprotno iskazima drugih svjedoka koji su nakon navedenog naređenja svjedočili o vlastitom kretanju prema Crkvenom domu, svjedokinja Cuplov je u nastavku svog iskaza navela kako se sa djetetom zavukla između „Imširove kuće“ i „Devlinih parmaka“, odakle je vidjela kako Boban Perišić tuče Ramiza Alića, mašinkom ubija Sejdu Huremović, a potom pištoljem koji je izvadio iz opasača lišava života i Ramiza Alića.

348. Svjedokinja Cuplov je posvjedočila da je lično vidjela kako je Boban Perišić, okrenut prema ljudima koji su bili poredani uz ogradu „tete Sejde“, rafalnom paljbom sa lijeva na desno pucao, u kojem momentu je vidjela *“tjelo Hajrage Huremovića, svog muža Elvedina, Ha... Škajića i Ramiza kako padaju”*.

349. Konačno, svjedokinja Cuplov navela je kako je otišla sa svekrvom i djetetom u staru

popovu kuću preko puta Crkvenog doma, a da je narednog dana, zajedno sa Vehbom Škaljić, otišla do kuće Sejde Huremović gdje je vidjela nagorena tijela, među kojima i svog supruga i sina Vehbe Škaljić, opsujući položaj tijela.

350. Svjedokinja Cuplov je istakla kako su se Vehba (Škaljić) i ona zaklele jedna drugoj da nikome neće reći šta su vidjele taj dan.

351. Nakon što je tužilac svjedokinji pročitao dio izjave date CSB od 20. septembra 1992. godine u kojoj je svjedokinja navela: *“... Muškarci su ostali ispred kuće, nas su poijerali niz ulicu, pravo u ruke kojača. Oko nas su zviždali meci, pa je pravo čudo, da je iko ostao živ. Mi smo puzale, pokrivalo djecu, više lude nego pametne”*, svjedokinja je činjenicu što ranije nije spominjala da je bila očevidac ubistava opravdala na način da na navedene okolnosti nije ispitivana.

352. I tokom unakrsnog ispitivanja od strane branioca prvooptuženog, svjedokinja Cuplov je ponovno istakla da je 1992. godine pitana o poginulim i nestalim, ali da je niko nije pitao ko je ubio njenog supruga već samo kako je ubijen i ona je rekla da je strijeljan. Na daljnji upit ove odbrane da li je navedene prilike rekla kako je poginuo Muris Garagić, svjedokinja je istakla da je tada za sve ljude koje je nabrojala u svom iskazu na glavnom pretresu rekla *“da postoji mogućnost da su svi poginuli”*¹⁶², kao i ljudi koji su pretrčali u Devlinu baštu, jer su u baštu bačene bombe, ali da je niko nije pitao ko je to učinio.

353. Nasuprot iskaza svjedokinje Cuplov koja je na glavnom pretresu opisala inkriminirani događaj na način kako je opisan i u predmetnoj tački optužnice, iskaze su dali i drugi svjedoci koji su 19.06.1992. godine bili prisutni u kući Murisa Garagića, a prije svega svjedoci: Elvedin Teskeredžić, Azra Huremović, Hidajeta Hadžimusić i Bisera Dragaš, koji o stradanju civila muškaraca nemaju direktnih saznanja niti navode Božidara Perišića kao učinioca predmetnog djela.

354. Ni preostali svjedoci koji su kritičnog dana bili u kući Garagića, Safija Krašić¹⁶³ i Suada Teskeredžić¹⁶⁴, koje su zajedno sa drugim ženama krenule u pravcu Crkvenog

¹⁶² Transkript suđenja od 25.10.2017. godine, strana 50;

¹⁶³ Transkript suđenja od 28.10.2016. godine;

¹⁶⁴ Transkript suđenja od 16.11.2016. godine;

doma, nisu vidjeli čin ubistava lica navedenih u tački 1.2. optužnice, te o stradanju muškaraca imaju isključivo posredna saznanja.

355. O posrednim saznanjima da su pred kućom Garagića stradali civili Bošnjaci svjedočili su i svjedoci Nermin i Nedim Teskeredžić, međutim, saznanja o počiniocima tog djela nemaju.

356. Dakle, ono što je zajedničko za sve navedene svjedoke koji su kritičnog dana bili očevici događaja koji su prethodili inkriminiranim radnjama (ubistvu civila), sa izuzetkom svjedokinje Cuplov, jeste da nemaju saznanja o licu ili licima koja su izvršila ubistva civila ispred kuća Garagića i Huremovića.

357. Tužilaštvo je inkriminaciju iz tačke 1.2. optužnice, zasnivalo isključivo na iskazu svjedokinje Mensudije Cuplov, kao neposrednog očevica predmetne inkriminacije, a koja u svojoj izjavi opisala inkriminirani događaj, odnosno učešće optuženog Perišića u istom.

358. Međutim, budući da iskaz ove svjedokinje nije potkrijepljen iskazima ostalih svjedoka, koji su na iste okolnosti saslušani na glavnom pretresu, a koji su takođe bili prisutni ispred kuće Murisa Garagića i Hajre Huremovića, i to svjedoci: Elvedin Teskeredžić, Azra Huremović, Hidajeta Hadžimusić, Bisera Dragaš, Safija Krašić i Suada Teskeredžić, te Naila Šatrović, čiji iskaz je na glavnom pretresu pročitao, vijeće iskazu svjedoka Cuplov nije moglo pokloniti vjeru i na iskazu samo ovog svjedoka zasnovati osuđujuću presudu.

359. Naime, niti jedan od saslušanih svjedoka, osim svjedokinje Cuplov, u svom iskazu nije identifikovao optuženog Perišića kao osobu koja je rafalnom pucnjavom lišila života postrojene muškarce, zatim ni kao osobu koja je izdvojila, a potom kundakom puške i nogama udarala, te iz pištolja pucala u Ramiza Alića, lišivši ga života, te kao osobu koja je na kraju lišila života i Sejdu Huremović.

360. Vijeće je svjesno da se odluka o krivici može zasnovati i na iskazu samo jednog svjedoka, a na kom stavu stoji praksa kako međunarodnih sudova, tako i Suda BiH, ali samo ukoliko je taj iskaz dovoljno uvjerljiv i logičan, saglasan svim ostalim potkrepljujućim dokazima, kao i da je odluka koja se na njemu zasniva jedini mogući razuman zaključak u krivičnom predmetu, a što u konkretnom nije slučaj (kako će u nastavku biti obrazloženo).

361. Naime, ova svjedokinja, prilikom davanja iskaza od 20.09.1992. godine, koji je u sudski spis uložen kao dokaz odbrane optuženog Božidara Perišića O1-6¹⁶⁵, nije spominjala da je vidjela čin ubistava niti je navodila optuženog kao učinioca krivičnog djela. Dakle, u pomenutom iskazu svjedokinja je govorila o kritičnim događajima ali nije spomenula da je vidjela ubistva niti počinioca. Svjedokinja je na glavnom pretresu potvrdila da je 1992. godine, neposredno nakon kritičnih događaja, dala izjavu na devet (9) stranica o događajima prije, na sam dan 19.06.1992. godine i poslije 19.06.1992. godine, ali nikada nije spomenula da je 19.06.1992. godine gledala čin ubistava pobrojanih civila (uključujući svog supruga) i počinioca istih.

362. Svjedokinja Cuplov navedeno pravda činjenicom da je niko o tome nije pitao, što vijeće ne može prihvatiti kao logičan i pouzdan odgovor s obzirom da su upravo događaji koji su se odigrali 19.06.1992. godine najupečatljiviji po nju u tom periodu (gubitak supruga kao i činjenica da je protjerana). S tim u vezi, vijeće cijeni da i pored činjenice što prilikom davanja ranijih iskaza svjedokinji nije postavljeno konkretno pitanje o izvršiocu predmetnog krivičnog djela, ista bi logično, očekivano i nužno prilikom detaljnog davanja iskaza (na 9 stranica, kako navodi) zasigurno opisala kritični događaj (ukoliko ga je zaista vidjela) i navela optuženog Perišića kao izvršioca, što je u konačnom uradila tek u postupku saslušanja u krivičnom postupku protiv Božidara Perišića. Pri tome, kao posebno bitnu okolnost, vijeće je imalo u vidu da je kritične prilike, pored ostalih prethodno pobrojanih lica, stradao/ubijen i suprug ove svjedokinje, što je zasigurno ostalo urezano u pamćenje svjedokinje i predstavlja neizrecivo bitan trenutak u njenom životu, pa tako i činjenica da je navodno vidjela počinioca ubistva supruga je informacija koju je teško za povjerovati da bi sakrila organima gonjenja koji su je ispitivali upravo o predmetnom događaju, i to organi gonjenja na slobodnom teritoriju na koji je pobjegla (ne organi gonjenja suprotne strane). Dodatno, ona u pomenutoj izjavi ne navodi niti da je vidjela lično ubistva, što dodatno baca sumnju na njen iskaz sa glavnog pretresa. Vijeće je posebno cijeno da je iskaz dat 1992. godine jako detaljan, u njemu svjedokinja opisuje i najsitnije detalje, čak i svoje emocije, sve ono što je vidjela i osjetila tog dana, što dodatno baca sumnju na njen iskaz na glavnom pretresu u tom dijelu. Navodi svjedokinje da su se ona i Vehba Škaljić dogovorile da nikome neće reći šta su vidjele dan nakon ubistva svih pobrojanih civila ispred kuće

Murisa Garagića, kao i to da ona zbog obećanja datog Vehbi Škaljić da neće nikome govoriti da su vidjele zapaljena tijela nastradalih lica, za vijeće nisu prihvatljivi, imajući u vidu upravo nelogičnost takve izjave kao i bitnost i značaj cijelog događaja i stradanja najbližih u istom.

363. Dakle, nesporno je za ovo vijeće da se inkriminirani događaj zaista desio (što ne spori niti sam optuženi Perišić), ali vijeće nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi da je počinitelj upravo Božidar Perišić.

364. S tim u vezi, vijeće je primjenom principa *"in dubio pro reo"*, prema kome Sud neku činjenicu temeljem ocjene dokaza može smatrati utvrđenom tek kada se na glavnom pretresu uvjeri u njeno postojanje i kada u tom pogledu više nema dvojbe, usljed nedostatka dokaza, primjenom odredaba člana 284. tačka c) u vezi sa članom 3. ZKP BiH, optuženog Božidara Perišića oslobodilo od optužbe za ovu tačku optužnice.

2. Tačka II.2. oslobađajućeg dijela presude (tačka I.3. optužnice)

365. Tačkom I.3 optužnice Tužilaštvo je optuženom Božidaru Perišiću stavilo na teret da je *dana 21.11.1993. godine, u jutarnjim satima, osumnjičeni Božidar Perišić zajedno sa drugim pripadnicima Rogatičke brigade VRS došao u nebranjeno nasele Šatorovići, općina Rogatica, i to pred kuću u vlasništvu Adila Durmiševića, kcji se nalazio zajedno sa sinom Asimom i drugim komšijama bošnjačke nacionalnosti pred svojom kućom, da bi nakon toga sa dvojicom njemu poznatih vojnika Rogatičke brigade u podrum kuće uveo oštećenog Adila Durmiševića gdje su ga naizmjenično udarali sva trojica, najviše u predjelu stomaka, leđa i glave, od kojih udaraca je pao na pod da bi ga na podu nastavili udarati nogama po glavi i cijelom tijelu, usjed kojih udaraca se nakratko onesvjestio, nakon čega su prestali sa udaranjem, da bi potom u podrum kuće uveli njegovog sina Asima, kcjom prilikom je osumnjičeni prvo Asima pitao za njegovo naoružanje, a kada je Asim odgovorio da nema naoružanje, osumnjičeni ga je počeo udarati, u prisustvu njegovog oca, nogama obuvenim u vojničke čizme, kao i šakama, najviše u predjelu stomaka i glave, od kojih udaraca je pao na zemlju, da bi ga nastavio tući nogama u predjelu stomaka, leđa i bubrega, usjed čega je Asim Durmišević izgubio zrak, nanoseći mu tako ozbiljne fizičke i psihičke povrede i da je*

¹⁶⁵ Zapisnik Centra službi bezbjednosti Sarajevo, Sektor SDB o davanju izjavu Mensudije Cuplov od

naprijed navedenim radnjama počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom k) KZ BiH i tačkom a) člana 173. stav 1. KZ BiH napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedine civilne osobe ili osobe onesposobljene za borbu, a taj je napad posljedovao smrću, teškom tjelesnom ozljedom ili teškim narušenjem zdravlja, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

366. Kako je to već prethodno navedeno u dijelu obrazloženja općih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, analizom provedenih dokaza, vijeće je utvrdilo da Tužilaštvo nije izvelo dokaze iz kojih bi se mogao izvesti zaključak da je širok i (ili) sistematičan napad na području općine Rogatica trajao do kraja 1993. godine.¹⁶⁶

367. Vijeće na ovom mjestu ponovno napominje da je za postojanje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti dovoljno dokazati da je napad bio širok ili sistematičan, jer zakon navedene elemente postavlja alternativno, ali Tužilaštvo u tom smislu nije ponudilo dokaze čija bi ocjena mogla dovesti do zaključka o postojanju napada u cjelokupnom periodu koji se u optužnici navodi.

368. Istina da je Tužilaštvo na okolnosti iz tačke I.3 optužnice, koje se tiču događaja iz sela Šatorovići u novembru 1993. godine, saslušalo određen broj svjedoka, međutim, vijeće iz iskaza tih svjedoka nije moglo utvrditi da je napad na Šatoroviće po svojoj prirodi bio opsežan i da je za posljedicu imao veliki broj žrtava, čime bi eventualno zadovoljio uslov postojanja širokog (rasprostranjenog) napada.

369. Takođe, vijeće nije van razumne sumnje moglo utvrditi da je od maja 1992. godine do novembra 1993. godine u selu Šatorovići bilo kontinuiranog ponavljanja istog obrasca zločina, već je utvrdilo da se u konkretnom radilo o izolovanom napadu.

370. Dakle, analizom provedenih dokaza vijeće nije moglo izvesti zaključak da je širok ili sistematičan napad na području općine Rogatica trajao do kraja 1993. godine, odnosno da je optuženi Perišić inkriminacije opisane u tački I.3. optužnice, a koje su se prema navodima Tužilaštva desile u novembru 1993. godine, izvršio tokom širokog i sistematičnog napada.

20.09.1992. godine (Ern od 00237246 do 00237258);

¹⁶⁶ Paragrafi od 198- 206.

371. Imajući u vidu da u konkretnom slučaju nije dokazan opći elemenat krivičnog djela iz člana 172. KZ BiH, to je vijeće, na osnovu odredbe člana 284. tačka c) ZKP BiH, optuženog Božidara Perišića oslobodilo optužbe za ovu tačku optužnice.

372. Pored toga, vijeće je imalo u vidu činjenicu da je tužilac naprijed navedene radnje okvalifikovao i kao Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka a) KZ BiH.

373. Međutim, vijeće je istovremeno primjetilo da u konkretnom slučaju, iako se radi o složenom krivičnom djelu koje u sebi sadrži brojne elemente, između ostalih i „*kršenje pravila međunarodnog prava*“ kao bitan element, predmetna optužnica isti ne sadrži.

S tim u vezi, vijeće napominje da nije dovoljno da tužilac izvrši samo pravnu ocjenu djela, već je nužno da se unutar optužnog akta činjenično opiše predmetno krivično djelo, što u konkretnom nije učinjeno, iz kojeg razloga vijeće nije moglo prihvatiti predmetnu pravnu kvalifikaciju.

3. Tačka II.3. oslobađajućeg dijela presude (tačka II.1. optužnice)

374. Tačkom II.1 optužnice Tužilaštvo je optuženom Vinku Zoranoviću stavilo na teret da je *u noći sa 20. lipnja na 21. lipnja 1992. godine, Vinko Zoranović, kao pripadnik Stanice javne bezbjednosti Rogatica, došao u pomoćne prostorje u dvorištu Crkvenog doma kod pravoslavne crkve u gradu Rogatica, općina Rogatica, u kome su bili prisilno zatvoreni bošnjački civili, žene i djeca, pozvao S.R. kcja je tu bila zatvorena zajedno sa svcjom majkom, te je odveo u susjednu stambenu zgradu kcja se nalazila preko puta Crkvenog doma, u jedan od napuštenih stanova na prvom katu, kcjom prilikom je psovao i vrjeđao, da bi je potom prvo ošamario, uhvatio za ramena te gurnuo na trosjed kcji se nalazio u jedncj od prostorja pomenutog stana, zatim je oštećencj na silu strgao ocjeću a sebi raskopčao hlače te je zatim prisilio na spolni odnos, usjed čega je oštećena R.S. pretrpila snažnu fizičku i psihičku bol, da bi nakon tog čina oštećencj rekao „idi tamo odakle si došla“, što je oštećena i učinila te se po naredbi osumnjičenog vratila u Crkveni dom, u pomoćnu prostorju gdje je bila zatvorena zajedno sa svcjom majkom.*

375. Na temelju provedenih dokaza, prije svega iskaza svjedoka optužbe Bisere Dragaš, Samire Zukić, Azre Huremović, Đehve Šatrović, Dženane Nalbantić i Mensudije

Cuplov, vijeće je nedvojbeno utvrdilo da je oštećena R.S. u inkriminisano vrijeme, zajedno sa ostalim civilima Bošnjacima, bila zatvorena u pomoćne prostorije u dvorištu Crkvenog doma, a iz iskaza svjedokinja Dragaš, Nalbantić i Cuplov i da je za vrijeme boravka na navedenoj lokaciji bila izložena seksualnom zlostavljanju.

376. Međutim, analizom dokaza provedenih tokom glavnog pretresa za vijeće je ostalo sporno, odnosno vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je optuženi Vinko Zoranović počinio radnje koje su mu optužnicom stavljene na teret, odnosno nije moglo utvrditi da li je osoba koja je preduzela inkriminisane radnje prema oštećenoj R.S. bio upravo optuženi Zoranović.

377. Do navedenog zaključka vijeće je došlo nakon detaljne analize iskaza oštećene R.S. datog na glavnom pretresu¹⁶⁷, kao oštećene i jedinog očevica inkriminisanih radnji, dovodeći isti u vezu sa ranije datim iskazima oštećene koji su uloženi u spis kao materijalni dokazi odbrane.¹⁶⁸

378. Pa je tako svjedokinja R.S., svjedočeći na predmetne okolnosti, istakla da je iz kuće Adema Živojevića u prostorije garaže kraj Crkvenog doma došla popodne 19.06.1992. godine. Svjedokinja je detaljno opisala uslove u kojima su boravili svi koji su bili zatvoreni u Crkvenom domu, te istakla da je lično vidjela odvođenje žena i navela da je i sama izvođena u zgradu preko puta za koju je istakla *„ta zgrada, kažem Vam, ona je i služila za to.“*

379. Posvjedočila je kako su u noći 19. na 20.06.1992. godine došli „oni“ sa upaljenom baterijom, pozvali svjedokinja i odveli je u zgradu preko puta, na treći ili četvrti sprat. Opisujući stan u koji je dovedena istakla je da je bio pun dima, alkohola i vojnika koje opisuje na način *„face su bile, kako da Vam kažem, potkrvavjane.“*

380. Navela je da ju je tada silovao Vinko Zoranović zvani Joja, kojeg je od ranije poznavala.

381. Opisujući navedeni događaj oštećena je istakla kako je ubačena u tu prostoriju i kako joj je Zoranović rekao *„ne mogu, meni, mislim, da će da vidi da li je mcja majka*

¹⁶⁷ Svjedokinja saslušana na nastavcima glavnog pretresa 19.04. i 10.05.2017. godine;

¹⁶⁸ Dokazi koje su prilikom unakrsnog ispitivanja oštećene R.S. koristili optuženi Vinko Zoranović i odbrana optuženog, u spis su uloženi kao dokazi odbrane optuženog Perišića pod oznakama O1-2, O1-3 i O1-5;

radodajka, kako mu se ja pružim“, nakon čega se čin silovanja desio *„na seć.ji, uglu u navedenom stanu“*.

382. Opisujući šta se dalje desilo, istakla je kako je postićena i posramljena istjerana i da je tada sreća nekog vojnika koji je uhvatio, sakrio je iza ugla gdje je bila ogromna palma i rekao joj *„ako te neko bude pit'o reci da si silovana“*, te da je kasnije saznala da je navedeni vojnik Novak Nedić. Svjedokinja R.S. je navela da je u pomenutom uglu provela desetak minuta do pola sata, nakon čega je istrčala i vratila se kod majke u garažu kod Crkvenog doma.

383. Iako se predmetnom tačkom optužnice optuženom Zoranoviću na teret stavlja silovanje oštećene u noći 19. na 20.06., svjedokinja je u nastavku svjedočenja opisala da joj se i narednog dana desilo isto, ali da *„n.je bilo publike“* i da je bio samo Zoranović Joja koji je bacio na trosjed i *„to je uradio“*, čemu je prethodilo izvođenje prema istom principu kao i prethodnog dana.

384. Naposljetku, oštećena R.S. je istakla da u garaži kraj doma ostaje još jedan dan poslije 20.06.1992. godine, kada su po kazivanju svjedokinja *„došli neki autobusi i dva, tri autobusa i tako su nas u autobuse po, potrpali i povelili nas negdje“*, nakon čega je odvezena za Žepu, gdje je sa ostalim ljudima iz autobusa u kojem se nalazila razmijenjena za četiri srpska leša.

385. Oštećena je istakla i to da o silovanju nije pričala do momenta davanja iskaza tužiocu u ovom predmetu, te da je u izjavama koje je ranije davala govorila samo o ubistvima.

386. Odbrana optuženog Zoranovića je nastojala diskreditovati iskaz svjedokinja R.S., prvenstveno konfrontiranjem sa razlikama u pojedinim dijelovima iskaza datih u fazi istrage.

387. Tako je, prije svega, odbrana nastojala ukazati da svjedokinja R.S. ne govori istinu, potencirajući na nedosljednosti u pogledu okolnosti ko je došao po nju u noći 19. na 20.06.1992. godine, s obzirom da je na glavnom pretresu istakla da je po nju došao neko, dok je u jednom od iskaza iz faze istrage¹⁶⁹ istakla *“mene je lično izveo Zoranović, kcjem*

¹⁶⁹ Dokaz odbrane O1-3;

ne znam ime, zvani Jcja kcjeg sam tad znala iz viđer,ja, a sad znam da radi u sudu u Rogatici.”

388. Suprotno iskazu oštećene datom na glavnom pretresu da je prema istom principu kao i prvog puta već narednog dana izvedena i „bez publike“ silovana od strane Zoranovića Joje, odbrana je ukazala na različito kazivanje svjedokinje sadržano u drugom iskazu datom u fazi istrage¹⁷⁰, u kojem je navela: *‘ja sam takođe drugu noć izvedena od strane Zoranović Vinka zvanog Jcja, Nerić Danka, Kcjića zvanog Frenki, Lubarda Slavka, a bio je prisutan i Duce. Zajedno sa mnom su izvedene i...’* Nakon što je upitana u pogledu navedenog, svjedokinja je istakla da su joj poznata imena pomenutih lica i da su bili prisutni kritične prilike u stanu.

389. Branilac je u nastavku ispitivanja svjedokinji R.S. predočila dio iste izjave¹⁷¹: *“Tu su me uveli u jedan napušteni stan i počeli me ispitivati o matičnim evidencijama i drugim stvarima, a cijelo vrijeme su mi prjetili da će me ubiti i silovati. Ispitivali su me Zoranović Vinko zvani Jcja, Zoranović Miroslav zvani Kuja, i izvjesni Nedić”,* koji navod iz istrage je svjedokinja porekla na glavnom pretresu.

390. Suočena sa prethodno navedenim iskazom (dokaz O1-5) svjedokinja R.S. je dozvolila mogućnost da je u pitanju bila druga noć od njenog dolaska u Crkveni dom. Međutim, istakla je da nije tačna tvrdnja odbrane da je Nedić iz stana istjerao sve vojnike i ostao sam sa svjedokinjom. Na to je odbrana ponovo ukazala na isti iskaz oštećene iz istrage u dijelu u kojem je navedeno: *„Tokom ispitivanja u sobu su ulazili i drugi srpski vojnici od kojih sam prepoznala Kulić Živcjin, Nerić Danka, Čebović Duška i Nedića izvjesnog iz Rogatice koji je bio zaposlen u auto moto društvu Rogatica. Najviše me maltretirao Vinko, zvani Jcja. Tada je jedan uniformisani vojnici, koji se prezivao Nedić, a prije rata je živio u Čačku, naredio svima ostalim da izađu iz te prostorije i ostali smo samo nas dvije.“*¹⁷², nastojeći ponovno ukazati na nedosljednost i neistinitost tvrdnji oštećene. Svjedokinja Sudu nije dala nikakvo obrazloženje za navedene razlike.

391. Na iste okolnosti, kroz unakrsna pitanja optuženog Zoranovića suočena je oštećena R.S. i sa izjavom koja je u sudski spis uložena kao O1-2 u dijelu: *“Odveli su nas do stambene zgrade, preko puta Crkvenog domapočeli su da mi prjete i da me ispituju.*

¹⁷⁰ Dokaz odbrane O1-5;

¹⁷¹ Dokaz odbrane O1-5;

¹⁷² Dokaz odbrane O1-5;

Pitali su me gdje je matična evidencija, koju sam navodno odnijela iz općine... Tokom ispitivanja u sobu su ulazili i drugi srpski vojnici... Najviše me je maltretirao Zoranović Vinko zvani Jcja, kcji mi je prinomio nož pod grlo i prjetio da će me zaklati, a zajedno sa Zoranović Miroslavom, zvanim Kuja, prjetio mi je da će me silovati. vjerovatno bi me i silovali da im izvjesni Nedić, kcji je bio prije agresije u Čačku, nije naredio da izađu i nas ostave sami". U pogledu prezentovanih razlika, oštećena osim tvrdnje da navodi sa kojim je suočena nisu tačni, Sudu nije ponudila obrazloženje.

392. Pored navedenog, odbrana je ukazala i na to da oštećena nikada u ranijim izjavama nije spominjala silovanja u Rogatici, a jeste ona koja su uslijedila po odlasku iz Rogatice, u Kravici i Bratuncu, na šta je oštećena izjavila da joj nije niko branio da o tome govori, ali da je niko nije ni pitao. Na dodatni upit odbrane znači li to da je u ranijim iskazima pitana za silovanja u Kravici i Bratuncu svjedokinja je odgovorila da je ona samo pričala svoj život.

393. Svjedokinja je u unakrsnom ispitivanju potvrdila i da je jedne prilike poslije rata srela optuženog u kafani „Ruža“, da joj je sam prišao, uzeo stolicu i sjeo, te da mu se obratila riječima: *“što se tiče mene to nije završeno, a vidim tebe su nagradili.”* Na daljnje upite odbrane svjedokinja R.S. je istakla da se ne sjeća da li su te prilike popili kafu, te da se ne sjeća ko je bio sa njom u društvu, ali je ostavila mogućnost da je to bio Ljubiša Rac, s obzirom da je sa njim mijenjala kuću za stan.

394. U tom smislu, vijeće je u iskazima oštećene R.S. uočilo niz protivrječnosti u pogledu odlučnih činjenica, a koje se odnose kako na identitet osobe ili osoba koje su učestvovala u njenom izvođenju, tako i na identitet osobe koja je inkriminisane radnje preduzela, a usljed kojih protivrječnosti ovo vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je optuženi osoba koja je počinila radnje iz tačke II.1 optužnice.

395. Dakle, vijeće je povjerovalo oštećenoj R.S. da je za vrijeme boravka u garaži Crkvenog doma silovana, ali iskazu iste nije moglo pokloniti vjeru u pogledu osobe koja ju je silovala kritične prilike, budući da je isti nedovoljno uvjerljiv i u bitnim dijelovima kontradiktoran, te različit od iskaza koje je ovaj svjedok na iste okolnosti navela u fazi istrage.

396. Pored toga, navode ove svjedokinje ne potvrđuju ni ostali saslušani svjedoci, Mensudija Cuplov, Dženana Nalbantić, Bisera Dragaš i drugi, a koji su saglasni samo u pogledu činjenice da je oštećena R.S. u inkriminisanom periodu izvođena iz prostorija Crkvenog doma.

397. Povjerenje vijeća u iskaz oštećene R.S. poljuljala je i činjenica što je ista u ranijem periodu govorila o silovanjima koja su joj se desila na području Bratunca i Kravice od strane njoj nepoznatih srpskih vojnika, dok o silovanjima koja su joj se prethodno desila u Rogatici nije govorila, iako je od ranije poznavala optuženog Vinka Zoranovića i mogla ga je identifikovati kao počinioca predmetnih inkriminacija.

398. Vijeće je dodatno u sumnju doveo i iskaz svjedoka odbrane Ljubiše Raca, koji je posvjedočio o susretu oštećene R.S. i optuženog Zoranovića ispred općine, nakon čega su svi zajedno otišli u kafanu „Ruža“, navodeći da su navedene prilike vodili normalan razgovor, te da nije stekao dojam da imaju nešto jedno protiv drugog.¹⁷³

399. Imajući u vidu sve navedeno, a prije svega protivrječnosti u iskazima oštećene R.S. koje se odnose na okolnosti kada i pod kojim okolnostima se desio inkriminirani događaj, kao i u pogledu identiteta počinioca predmetnih radnji, ovo vijeće nije moglo *van razumne sumnje* utvrditi da je optuženi Vinko Zoranović osoba koja je preduzela radnje detaljno opisane u tački II.1 optužnice, slijedom kojih razloga je temeljem člana 284. tačka c) ZKP BiH optuženog oslobodilo optužbe za ovu tačku optužnice.

4. Tačka II.4. oslobađajućeg dijela presude (tačka II.2. optužnice)

400. Tačkom II.2. optužnice Tužilaštvo je optuženom Vinku Zoranoviću stavilo na teret da je *u noći, otprilike oko 20. lipnja 1992. godine, u Srednjoškolskom centru u Rogatici gdje su bili zatočeni bošnjački civili, žene i djeca, u prostorju u kcjy se nalazila svjedok „R1“, sa upaljenom baterijskom lampom ušao je nepoznati vojni policajac i prozvao je njeno prezime, na što se iz prostorje ustao svjedok „R2“ kcji je izašao u hodnik da bi se brzo nakon toga vratio i tiho pozvao svjedoka „R1“ imenom i rekao „Hajde zovu te na ispitivanje“, nakon čega je „R1“ izašla u hodnik, da bi je dvjica nepoznatih vojnika držeći je čvrsto za ruke svaki sa svoje strane odveli niz stepenice u podrum, i otvorili prva vrata prostorje u podrumu, ostavili je u toj prostorji i zatvorili vrata a u prostorji je za katedrom sjedio osumnjičeni kcji jcj je rekao da sjedne preko puta njega, nakon čega je zapalio cigaretu i svjedoku „R1“ ponudio cigaretu kcju je prihvatila da bi osumnjičeni u jednom*

¹⁷³ Svjedok saslušan na glavnom pretresu 18.12.2019. godine;

momentu ustalo, prišao svjedoku „R1“ i viknuo „diži se“, što je „R1“ i učinila, da bi osumnjičeni s nje strgao košulju i hlače, bacio je na stol i tu je prisilio na spolni odnos, usjed čega je „R1“ pretrpila snažnu fizičku i psihičku bol.

401. Na temelju provedenih dokaza, prije svega iskaza oštećene „R1“ i iskaza svjedoka „R2“, brata svjedokinje „R1“, koji je na glavnom pretresu pročitani, vijeće je utvrdilo da je oštećena u inkriminisanom periodu, zajedno sa ostalim civilima, većinom bošnjačke nacionalnosti, bila zatočena u prostorijama SŠC u Rogatici. Da je oštećena „R1“ boravila u SŠC posvjedočila je i svjedokinja Mensudija Cuplov, koja je iz garaže Crkvenog doma prevezena u SŠC gdje je boravila tri, četiri dana.¹⁷⁴

402. Navode iz optužnice da je u prostoriju u kojoj se svjedokinja nalazila sa upaljenom baterijskom lampom ušao policajac i prozvao najprije svjedoka „R2“ koji je izašao u hodnik, da bi se brzo nakon toga vratio i i rekao svjedokinji „R1“ da je zovu na ispitivanje, nakon čega je „R1“ izašla u hodnik, da bi je dvojica nepoznatih vojnika, držeći je čvrsto za ruke, svaki sa svoje strane, odveli u pravcu podruma, pored iskaza same oštećene, potvrđuje sadržaj iskaza svjedoka „R2“, koji je na glavnom pretresu pročitani.¹⁷⁵

403. Takođe, nesporno je za ovo vijeće da je navedene prilike oštećena „R1“ pretrpila seksualno zlostavljenje, što proizlazi iz iskaza oštećene, zatim iskaza svjedoka „R2“, kao i iz iskaza svjedokinje Silvije Brusin, koji je takođe na glavnom pretresu pročitani. Međutim, iskazi svjedoka „R2“ i Silvije Brusin ne potvrđuju navode iz optužnice da je upravo optuženi Vinko Zoranović osoba koja je izvršila navedenu radnju a iskaz same oštećene vijeće nije moglo prihvatiti kao jedini dokaz u pogledu identiteta počinioca, iz razloga koji će biti navedeni u nastavku.

404. Dakle, analizom dokaza provedenih tokom glavnog pretresa za vijeće je ostalo sporno, odnosno vijeće nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi da je optuženi lice koje je preduzelo inkriminisane radnje prema oštećenoj, iz kog razloga je i odlučilo kao u izreci presude.

405. Vijeće je prvenstveno cijenilo iskaz oštećene „R1“, s obzirom da je ista žrtva inkriminiranih radnji i jedini očevidac iste.

¹⁷⁴ Svjedokinja saslušana na glavnom pretresu 25.10.2017. godine;

¹⁷⁵ Dokazi Tužilaštva T-83 i T-84;

406. Svjedočeci na nastavcima glavnog pretresa održanim 21.03. i 18.04.2018. godine, svjedokinja "R1" je detaljno opisala dolazak u SŠC 09.06.1992. godine, u kojem objektu je najprije boravila u zbornici, a zatim je, kada je jedan dio ljudi iz škole transportovan za Olovo, prebačena zajedno sa porodicom u drugu učionicu na spratu.

407. Opisujući uslove u zatočeništvu, posvjedočila je kako se u noći čulo hodanje i zvuk *"bata vojničkih čizama"*, te kako se kroz šupljine u vratima vidjelo svjetlo baterije, vojnici su hodali po sobama i izvodili djevojke i žene.

408. U nastavku iskaza, svjedokinja "R1" je posvjedočila kako su se jedno veće otvorila vrata i u prostoriju ušao naoružani vojnik koji je prozvao po prezimenu svjedokinjinog brata, da bi se nakon nekog vremena svjedokinjin brat vratio u prostoriju i rekao kako i nju zovu na razgovor. Opisala je kako je nakon toga ustala i izašla iz prostorije, *"tu je bilo više vojnika tih naoružanih"*, nakon čega su je dvojica uzeli sa strana pod ruke i sveli niz stepenice u prizemlje, te je uveli u prvu od dvije učionice koje su bile pozicionirane sa lijeve strane. Detaljno je svjedokinja opisala i položaj učionice u koju je bila smještena (iz koje je izvedena), pa je tako navela da je zbornica bila u prizemlju, te da je ispod bio još jedan red stepenica gdje je bila i ta učionica u koju je dovedena, te navela da je to u stvari podrum.

409. Opisujući dešavanja koja su uslijedila po njenom ulasku u učionicu oštećena "R1" je navela: *"U učionici je sjedio za katedrom, nisam odma mogla razaznati, mislim vidim siluetu, mrak je ali se vidi, mi smo dugo u mraku i već se navikle oči na mrak i na siluete bilo koga i nas kad izlazimo iz učionice naveče u WC ono razaznaje se to. Glas mi je rekao da sjednem preko puta njega. Već sam po glasu mogla da prepoznam ko je. Zapalio je cigaretu i ja očekujem razgovor..."* Na upit tužioca odgovorila je da je cigaretu zapalila ta osoba koja je sjedila sa njom u prostoriji, pa je navela *"jasno sam vidjela lik i oči i..."*, da bi na upit da li je tada znala ko je u pitanju, odgovorila: *"da, već sam tada znala ko je u pitanju"*, te istakla da je to bio Joja Zoranović.

410. Navela je svjedokinja i da mu u to vrijeme nije znala ime rekavši: *"Znali smo samo od drugih kako ga prozivaju Jcja, tih dana onaj ono, sretali smo se mi. Nije mi nešto izgledao onaj ni nasilno..."* te da se do tada se ponašao *"sasvim okej"*.

411. Nadalje je "R1" istakla da je optuženi ponudio cigaretom i ona je zapalila *"dim, dva"*, nakon čega joj je rekao da se diže, ustao je iza katedre, a ona je sjedila u prvoj klupi, strgao je sa nje košulju, hlače i *"na tcj klupi je izvršio čin silovanja, vaginalno"*.

412. Opisujući navedeni čin, svjedokinja je istakla „*mislim da sam u tom momentu bol... Osjećala sam i bol i da sam gubila svijest na, na, na trenutak da, ne mog... Ono, ne mogu da se sjetim svih tih deta,ja, teško je. Teško je. Fizička, duševna... Najgora je duševna bol.*“

413. U nastavku iskaza je svjedokinja "R1" opisala da je učionica bila u podrumu ali je imala veliki prozor i da se, bez obzira što je bila noć, vidjelo, a da su se njene oči navikle na mrak, te je na mjesečini mogla vidjeti siluete "*na osnovu te noćne svjetlosti ili mjesečine.*"

414. Oštećena je takođe istakla da dobro pamti lica i da je prepoznala Jojine oči u momentu kada je zapalio cigaretu, jer ga je već ranije susretala, a da je i poslije obraćala pažnju na njega.

415. Opisala je da su njegove oči bile svijetloplave, usne punije, kosa svjetlija, nije bio debeo, „*građen ono, korpulentniji, malo više od mene*“.

416. Nakon navedenog događaja, posvjedočila je kako joj je optuženi rekao da ide, da bi je po izlasku iz učionice sačekalo 5-6 vojnika koji su je uhvatili „*ispod miške*“ i odveli na sprat gdje je takođe pretrpila seksualno zlostavljanje od strane drugih lica, nakon čega je otišla u podrum do toaleta gdje je pokušala da se opere i smiri, kako bi bila pribrana kada se vrati u sobu.

417. Oštećena je nadalje posvjedočila da po povratku u sobu gdje su bile smješteni i ostali zatvoreni civili nikome nije rekla šta joj se desilo.

418. Na upit tužioca kako je saznala Jojino prezime, jer ga je do tada znala samo po nadimku, istakla kako joj je snaha rekla da je to Zoranović Dragan, te objasnila kako je njena snaha bila ... i poznavala je "*svu tu mladu raju po imenima*".

419. Na upit tužioca kada je silovana, svjedokinja je istakla da je to bilo otprilike između 20 i 25.06.1992. godine, te je navela da i danas ima fizičke i psihičke posljedice usljed svega što je preživjela.

420. Vijeće je cijenilo i dokaze optužbe T-10, T-1 a), T-10 b) i T-11 iz kojih proizlazi da je oštećena, prilikom saslušanja u istrazi, opisala osobu koja ju je kritične prilike izvela iz svlačionice i na osnovu predloženih fotografija identifikovala Vinka Zoranovića kao počinioca.

421. S tim u vezi, vijeće je prije svega razmotrilo prigovor branioca optuženog da prepoznavanje nije izvršeno u skladu sa zakonom, s obzirom da stručni saradnik čije ime je navedeno u zapisniku nije imao naredbu tužioca niti ovlaštenje da prisustvuje prilikom uzimanja predmetne izjave.

422. Vijeće je ovakav prigovor odbrane našlo neosnovanim, s obzirom da ne postoji zakonska prepreka da stručni saradnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine preduzimaju radnje u krivičnom postupku za koje je i tužilac ovlašten, što je izričito propisano odredbom člana 36. ZKP BiH,¹⁷⁶ kao i činjenicu da je odredbom člana 20. tačka g) ZKP BiH propisano da su, između ostalih, lica taksativno navedena u pomenutoj odredbi, i stručni saradnici, odnosno istražitelji Tužilaštva BiH, koji rade po ovlaštenjima tužioca, ovlaštena službena lica.

423. Odbrana je prigovorila i zakonitosti predočavanja svjedokinji zapisnika od 12.11.2015. godine¹⁷⁷, uz obrazloženje da se isti uopšte ne odnosi na prepoznavanje, već da se u konkretnom radi o izjavi svjedokinje iz koje proizlaze njena saznanja o imenima nekih policajaca, i da je u konkretnom izostala uzročno - posljedična veza, iz kojeg razloga odbrana smatra da je predočavanje u konkretnom bilo nezakonito.

424. Vijeće je u svjetlu odredbi člana 85. ZKP BiH razmotrilo i ovaj prigovor, međutim nakon što je izvršilo uvid u zapisnik o saslušanju oštećene „R1“ od 12.11.2015. godine (dokaz T-11), zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu prepoznavanja fotografija od 02.12.2015. godine (T-10 b) i fotoalbum od istog datuma (dokaz T-10 a), vijeće je utvrdilo da je u konkretnom slučaju postupljeno u skladu sa odredbama člana 85. stav 3. i 4. ZKP BiH. Naime, oštećena „R1“ je najprije u zapisniku od 12.11.2015. godine¹⁷⁸ opisala kako je izgledala osoba „*po nadimku Jcja*“, navodeći da je „*bio svjetle kose, svjetle oči, punjih usana, nije bio debeo, bio je korpulentne visoke građe*“, u zapisniku o prepoznavanju od 02.12.2015. godine¹⁷⁹ istakla da ga je i u prethodnoj izjavi opisala, zatim je ponovila da „*ima svjetlu kosu, svjetle oči, da je bio krupan čovjek, punjih usana*“, te izjavila da bi ga mogla prepoznati kada bi vidjela fotografiju. Prema tome, vijeće nalazi neosnovanim prigovor branioca da je prepoznavanje izvršeno suprotno navedenim odredbama ZKP BiH.

¹⁷⁶ „Tužilac preduzima sve radnje u postupku za koje je po zakonu ovlašten sam ili preko osoba koje su na osnovu zakona obavezne da postupaju po njegovom zahtjevu u krivičnom postupku.“

¹⁷⁷ Dokaz Tužilaštva T-11;

425. Nakon što je tužilac, u cilju razjašnjenja razlike u izjavi iz faze istrage i izjave date na glavnom pretresu, a koja razlika se odnosi na ime lica koje je počinilo inkriminisanu radnju, budući da je na glavnom pretresu istakla da se zove Zoranović Dragan, pročitao dio iskaza *“Ja ne znam nikoga od tih vojnika ni kcji su nam čuvali stražu ni kcji bi odvodili ove ljude, jer su to uglavnom bili mladi ljudi, pa ih ja nisam ni poznavala, ali komandir vojne policije koliko je meni poznato u to vrijeme bio je Vasičević, čjeg se imena ne mogu sjetiti i za vrijeme boravka tu sam saznala i imena nekoliko vojnih policajaca, između ostalih i Mladen Kcjić, Zoranović Vinko, zvani Joja”*¹⁸⁰, svjedokinja je istakla da je tačan navod iz istrage, te potvrdila da se zove Vinko.

426. Svjedokinja se pridružila krivičnom gonjenju, ali nije postavila imovinskopravni zahtjev.

427. Na unakrsna pitanja odbrane drugooptuženog svjedokinja je potvrdila kako u to vrijeme nije poznavala Vinka Zoranovića, navela je da je saznala je u školi od svoje snahe kako se zove, ali da ga je viđala i ranije u holu ili kroz hodnike i tada je čula da ga prozivaju imenom Joja, te je potvrdila raniji navod da je u učionici sa njom kritične prilike bio samo on.

428. Odbrana optuženog Zoranovića je nastojala diskreditovati iskaz svjedokinje “R1”, prvenstveno konfrontiranjem sa razlikama u pojedinim dijelovima iskaza datog u fazi istrage, a koji je u sudski spis uložen kao dokaz O2-1.

429. Tako je vezano za navod svjedokinje sa glavnog pretresa u pogledu vremenskog perioda kada se desio inkriminirani događaj, te navoda da su je dvojica vojnika uzeli sa strana pod ruke i sveli niz stepenice u prizemlje, uveli je u prvu od dvije učionice i da je optuženi u učionici bio sam, svjedokinji pročitala iskaz u dijelu gdje navodi: *“Četnici su često u noćnim satima dolazili u naše učionice i odvodili žene i ojevcjke. Mislím da je bio 17.06.'92. kada je u učionicu ušao četnik Perović Zoran, kcji mi je naredio da izađem, rekavši da idem na saslušanje. Ja sam krenula za njim, te me je isti odveo u podrum škole kcji je bio mračan i bez struje. Uveo me u jednu prostorju u kcjcj sam zatekla nekoliko četnika i jednog kcji je sjedio.”* Svjedokinja je navela da je tačan iskaz dat na glavnom

¹⁷⁸ Dokaz Tužilaštva T-11;

¹⁷⁹ Dokaz Tužilaštva T-10a);

¹⁸⁰ Dokaz Tužilaštva T-11;

pretresu, te navedene razlike objasnila na način da je prilikom davanja izjave bila uzbuđena i da je plakala, da je samo potpisala zapisnik koji joj prethodno nije dat na uvid.

430. Zatim je, vezano za ime optuženog, braniteljica pročitala dio iste izjave „*U tim momentima nisam mogla primjetiti o kcjim se četnicima radi, al' kada je jedan od rjih zapalio cigaretu, prepoznala sam Zorana općezvanog Jcja.*“, na što je svjedokinja istakla da navedeno nije tačno.

431. Svjedokinja „R1“ je istakla da je kritične prilike prepoznala osobu prilikom paljenja cigarete i po glasu, navela je da ga ranije nije poznavala, ali je poznavala njegov glas koji je čula kada se obraćao ljudima u holu, dok se njoj lično ranije nije obraćao.

432. Na upit optuženog zašto ranije nije prijavila događanja u školi, istakla je da nije imala povjerenje ni u koga i obratila mu se riječima: *“Zato što ste Vi dolazili i u Sarajevo i iz straha nisam onaj nikome govorila. U to vrijeme, sve do 2008. godine kada su došli iz tužilaštva da me pitaju, neko im je rekao i nekako su našli mcju adresu i došli do mene da pitaju i onda sam se tad uspjela otvoriti i govoriti o svcjim problemima”.*

433. U cilju razjašnjenja navoda svjedokinje iz unakrsnog ispitivanja da nije prije događaja u podrumu razgovarala sa osobom koja ju je silovala, svjedokinja je na dodatna ispitivanja tužioca odgovorila da je osobu koja ju je silovala prepoznala po glasu jer ga je ranije čula kroz hol kako komunicira sa drugim ljudima. Ponovno je istakla da je Vinko bio sam u podrumskoj učionici, te pojasnila kako je nastojala da zapamti tu noć i kako je sutradan obratila pažnju kada je bila sa snahom.

434. Cijeneći prethodno navedene dokaze pojedinačno, te dovodeći ih u vezu sa drugim provedenim dokazima na okolnosti iz ove tačke optužnice, te iskazom koji je svjedokinja „R1“ dala na glavnom pretresu, vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je optuženi Vinko Zoranović osoba koja je počinila opisane radnje. Navedeno prvenstveno iz razloga što pretresno vijeće nije ocijenilo vjerodostojnim prepoznavanje i identifikovanje Vinka Zoranovića od strane oštećene, te iskaz ove svjedokinje, sam po sebi, nije našlo dovoljnim za osudu optuženog, bez potkrepljujućih dokaza u odnosu na ličnost počinioca.

435. Naime, koliko god je oštećena „R1“ u svom iskazu bila dosljedna u pogledu okolnosti pod kojima se događaj desio, vijeće je iskaz iste našlo protivriječnim, neodređenim i krajnje konfuznim u pogledu identiteta osobe koja je izvršila inkriminisanu

radnju.

436. S tim u vezi, vijeće je najprije cijenilo činjenicu da oštećena optuženog Zoranovića nije poznavala od ranije, da je kritične prilike vidjela samo siluetu (s obzirom da je bila noć i nalazili su se u podrumskim prostorijama), te da je zaključak o ličnosti optuženog izvela na temelju glasa, koji je za vrijeme zatočenja u SŠC imala priliku čuti u toku razgovora istog sa drugim licima.

437. U vezi prethodno navedenog, vijeće nije moglo zanemariti činjenicu da se oštećena u vrijeme kritičnog događaja nalazila u posebnom psihičkom stanju izazvanom, kako okolnostima koje su prethodile kritičnom događaju u SŠC, tako i uslovima u vrijeme boravka u prostorijama gdje je bila zatočena. S tim u vezi, za vijeće nije sporno da je i za vrijeme kritičnog događaja oštećena bila u konstantnom strahu, što je i sama potvrdila tokom davanja svjedočkog iskaza, te u neizvjesnosti za život i sudbinu kako vlastitu, tako i ostalih zatočenika.

438. Upravo navedene okolnosti, po ocjeni vijeća, mogle su uticati na percepciju oštećene o ličnosti izvršioca navedene inkriminacije.

439. Takođe, činjenica da je pored optuženog Zoranovića, u prostorijama SŠC bio prisutan i veći broj lica koji su radili na obezbjeđenju škole, a koje je oštećena svakodnevno viđala, te slušala njihove glasove, dodatno dovodi u sumnju iskaz oštećene da je optuženog prepoznala upravo po glasu, pri tome ne navodeći nikakvu specifičnost koja bi optuženog Zoranovića odvojila od drugih lica, a posebno ako se ima u vidu da je oštećena prilikom zatočenja u SŠC imala priliku čuti optuženog u komunikaciji sa drugim licima.

440. Analizom iskaza oštećene „R1“, vijeće nije moglo van svake razumne sumnje zaključiti da je upravo optuženi Zoranović osoba koja je izvršila silovanje oštećene, budući da se navedena radnja desila u učionici u toku noći, da je oštećena tu osobu vidjela u mraku, a njegovo lice samo prilikom paljenja cigarete, te da ga od prije nije poznavala.

441. Pri tome je vijeće imalo u vidu i iskaz svjedoka odbrane optuženog Zoranovića „P6“ koji je, opisujući ličnost optuženog Zoranovića, kojeg poznaje od djetinjstva, posebno

ukazao na činjenicu da je optuženi oduvijek bio „*strastveni nepušač*“¹⁸¹, a što je potvrdio u svjedočkom iskazu i svjedok ove odbrane, Novak Nedić.¹⁸²

442. Takođe, vijeće je cijeno i iskaz svjedoka odbrane Milorada Despotovića koji je, svjedočeći na okolnost izgleda optuženog u inkriminisanim periodu, posebno istakao kako je bio „*stvarno debeo, puno debeo*“¹⁸³, što je potvrdio i optuženi, dajući iskaz u svojstvu svjedoka.

443. Nadalje, vijeće je dodatno dovedeno u sumnju u pogledu identiteta osobe, počinioca inkriminirane radnje, iskazima svjedoka „R2“, brata oštećene „R1“ (koji su pročitani na glavnom pretresu), koji je u istima govorio o seksualnom zlostavljanju svjedokinje, ali niti u jednom ne označava Vinka Zoranovića kao izvršioca predmetne inkriminacije.

444. Tako, u iskazu koji je pročitao na glavnom pretresu dana 22.06.2020. godine i u spis uloženo kao dokaz T-83 svjedok „R2“ navodi „*Dan kasnije kada se malo smirila, pošto je plakala cijelu noć, rekla mi je da je silovalo između 6, 7 vojnika, među kojima su bili Cerović Dragomir, Kcijić Mladen i drugi, kojima se sad ne sjećam imena, kao i vozač Tehnotransa, koliko se sjećam po prezimenu Sredcjević.*“ Dakle, prema kazivanju njenog brata, oštećena „R1“ je dan nakon samog događaja o istom pričala svom bratu i tom prilikom spomenula više osoba koje su je silovale ali nije spomenula ime Vinka Zoranovića, što dodatno dovodi u pitanje njen iskaz u pogledu identifikacije optuženog kao počinioca inkriminiranih radnji.

445. Dodatno, ni svjedokinja Safeta Pleho,¹⁸⁴ koja je saslušana na glavnom pretresu na okolnosti iz ove tačke i koja je u svom iskazu govorila da je prepoznala Joju među grupom lica koji su odvodili žene, nije potvrdila navode iz predmetne tačke optužnice (vezano konkretno za oštećenu „R1“).

446. Dakle, detaljnom analizom iskaza oštećene, koja ujedno predstavlja i ključnog svjedoke optužbe, budući da je ista kao žrtva jedini očevidac navedenog događaja, te dovodeći njen iskaz u vezu sa ostalim provedenim dokazima, u pogledu identiteta počinioca inkriminiranih radnji, vijeće isti nalazi nesigurnim i konfuznim, sa nizom praznina

¹⁸¹ Transkript suđenja od 12.02.2020. godine, strana 15;

¹⁸² Svjedok saslušan na glavnom pretresu 12.02.2020. godine;

¹⁸³ Transkript suđenja od 22.06.2020. godine, strana 7;

¹⁸⁴ Svjedokinja saslušana na glavnom pretresu 17.05.2017. godine;

i proizvoljnih zaključaka, te stoga nepouzdanim i neuvjerljivim, iz kojih razloga se, na osnovu takvog iskaza nije moglo, sa sigurnošću, zasnovati uvjerenje u pogledu identiteta optuženog kao izvršioca predmetnih inkriminacija, zbog čega je vijeće primjenom principa *in dubio pro reo* i donijelo odluku kao u izreci presude.

VI. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA

447. Optuženi Vinko Zoranović je, u smislu odredbe člana 189. stav 1. ZKP BiH, oslobođen dužnosti naknade troškova krivičnog postupka koji u cijelini padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

448. Optuženi Božidar Perišić je u smislu odredbe člana 188. stav 4. ZKP BiH, oslobođen dužnosti plaćanja troškova krivičnog postupka, te i ovi troškovi padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

449. Vijeće je prilikom donošenja navedene odluke cijenilo činjenicu da je optuženi Perišić lošeg materijalnog stanja, što je optuženi izjavio i na zapisnik, a i jasno proizilazi iz činjenice da su i troškovi odbrane optuženog plaćani iz budžetskih sredstava Suda. Pored toga, vijeće je cijenilo da bi obavezivanjem optuženog na naknadu troškova krivičnog postupka, zasigurno bila ugrožena njegova egzistencija i egzistencija njegove porodice, naročito imajući u vidu da je optuženi izrečenom presudom nepravosnažno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina, što znači da ni u narednom periodu neće biti u mogućnosti ostvarivati bilo kakvu zaradu (ukoliko ova odluka postane pravomoćna).

VII. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA

450. Primjenom odredbi člana 198. stavovi 2. i 3. ZKP BiH, vijeće je, radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, oštećene uputilo na parnicu, s obzirom da podaci prikupljeni u toku ovog postupka vijeću nisu pružili pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđenje, pa je ocijenjeno da bi utvrđivanje visine imovinskopravnog zahtjeva predstavljalo

nepotrebno odugovlačenje predmetnog postupka.

ZAPISNIČAR

Stručni saradnik

Teodora Koroman

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

Davorin Jukić

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba vijeću Apelacionog odjeljenja Suda u roku od 15 (petnaest) dana od prijema pismenog otpravka iste. Oštećeni mogu podnijeti žalbu na presudu samo u pogledu odluke Suda o troškovima krivičnog postupka i imovinskopravnog zahtjeva.

VIII. ANEKSI I

A. ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA

Broj dokaza	Sadržaj dokaza
T-1	Skica lica mjesta i fotodokumentacija broj: 11/3-54 od 23.03.2015. godine (kuća Adema Živojevića)
T-2	Skica lica mjesta i fotodokumentacija broj: 11/3-55 od 23.03.2015. godine (kuća Murisa Garagića)
T-3	Skica lica mjesta i fotodokumentacija broj: 11/3-56 od 24.03.2015. godine (kuća Elvira Bahte)
T-4	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kukavica Rasema, broj: 17-04/2-04-2-65/07 od dana 16.01.2007. godine, Centar za istraživanje ratnih zločina, Državna agencija za istrage i zaštitu, Ministarstvo sigurnosti Bosna i Hercegovina
T-4a	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Kukavica Rasema, broj 08/14-17-143556/15 od 02.12.2015. godine, Sarajevo
T-5	Izvod iz matične knjige rođenih na ime Adil Durmišević, broj: 03/1-5-200-2404/17 od 19.09.2017. godine
T-6	Zapisnik o saslušanju svjedoka Adil Durmišević, broj: 17-04/2-04-2-126/07 od 25.01.2007. godine, Centar za istraživanje ratnih zločina, Državna agencija za istrage i zaštitu
T-7	Izvod iz matične knjige umrlih za svjedoka Adil Durmišević, broj: 02/05-13-28671/17 od 28.09.2017. godine, Sarajevo
T-8	Zapisnik o saslušanju svjedoka Zorana Perovića, broj: T20 0 KTRZ 0000784 06 od 03.11.2015. godine, Tužilaštvo BiH
T-9	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Zoran Perović, broj 06-18-202-1493/2016 od 28.12.2016. godine, opština Goražde
T-10	Fotoalbum Tužilaštva BiH broj T20 0 KTRZ 0000784 06 od 16.02.2015. godine (sa potpisom svjedoka "R-1" na datum 21.03.2018. godine) - prepoznavanje na glavnom pretresu
T-10a	Fotoalbum Tužilaštva BiH broj T20 0 KTRZ 0000784 06 od 16.02.2015. godine (sa potpisom svjedoka "R-1" na datum 02.12.2015. godine) - prepoznavanje u istrazi
T-10-b	Zapisnik Tužilaštva BiH o prepoznavanju lica na osnovu prepoznavanja fotografija, broj: T20 0 KTRZ 0000784 06 od 02.12.2015. godine
T-11	Zapisnik Tužilaštva BiH o saslušanju svjedoka "R-1", broj: T20 0 KTRZ 0000784 06 od 12.11.2015. godine
T-12	Izvod iz matične knjige umrlih, Sijerčić Muniba, broj: 02/05-13-34757/17 od 16.11.2017. godine, Sarajevo
T-13	Zapisnik o saslušanju svjedoka Sijerčić Muniba, broj: 17-04/2-04-2-590/06 od 13.10.2006. godine, Centar za istraživanje ratnih zločina, Državna agencija za istrage i zaštitu
T-14	Zapisnik o saslušanju svjedoka Šehsena Sijerčić, broj: T 17 KTRZ 00001548 11 od 19.07.2011. godine, Republika Srpska, Okružno Tužilaštvo u Istočnom Sarajevu

T-15	Zapisnik o saslušanju svjedoka Šahsena Sijerčić, broj: 11/8-1-262 od 30.11.2011. godine, Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, Federalna uprava policije, Sarajevo
T-16	Zapisnik o saslušanju svjedoka Fatima Sijerčić, broj: 17-04/2-04-2-589/06 od 13.20.2006. godine, Centar za istraživanje ratnih zločina, Državna agencija za istrage i zaštitu
T-16b	Izvod iz matičnje knjige umrlih, Fatima Sijerčić, broj: 02/05-13-35313/2018 od 19.10.2018. godine, Sarajevo
T-17	Zapisnik o saslušanju svjedoka Silvije Brusin, broj: 11/2-23 od 09.12.2015. godine, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, Federalna uprava policije, Sarajevo
T-18	Izvod iz matične knjige umrlih za lice Naila Šatrović, broj: 02/05-13-34266/17 od 14.11.2017. godine, Sarajevo
T-19	Zapisnik o saslušanju svjedoka Naile Šatrović, broj: 16-13/3-1-234/11 od 24.10.2011. godine, Državna agencija za istrage i zaštitu
T-20	Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o proglašenju ratnog stanja („Službeni list R BiH“, broj 7/92 od 20.06.1992)
T-21	Službeni glasnik srpskog naroda u BiH, broj 1. od 15.01.1992.godine i to: a)Odluka o osnivanju Skupštine srpskog narod u BiH,odluka o ostajanju srpskog naroda BiH u državnoj zajednici Jugoslavije, Odluka o prevođenju plebiscita srpskog naroda BiH, Deklaracija Skupštine srpskog naroda u BiH, Odluka o teritorijama opština, mjesnih zajednica i naseljenih mjesta u BiH koja se smatraju teritorijom Savezne države Jugoslavije, Odluka o verifikaciji proglašenih srpskih autonomnih oblasti u BiH , Zaključak o podršci JNA u odbrani zajedničke države Jugoslavije, Odluka da se pristupiformiranju Republike srpske BiH., Odluka o priznanju Republike Srpske Krajine, Preporuka o osnivanju skupština opština srpskog naroda Bosne i Hercegovine, ERN 0049-7243-0049-7154
T-22	Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine broj 1. od 09.04.1992. godine
T-23	Upustvo glavnog odbora SDS-a o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vandrednim okolnostima (varijanta A i varijanta B), 19.12.1991. godine., ERN 0018-4274-0018-4283
T-24	„Službeni glasnik srpskog naroda u BiH“ br. 6 od 12.-17.05.1992. godine, Odluka o formiranju vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine
T-25	„Službeni glasnik srpskog naroda u BiH“ br. 1 od 15.01.1992. godine, Odluka o osnivanju skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini
T-26	Odluka Srpske Republike Bosne i Hercegovine, Ministarstva narodne odbrane o formiranju teritorijalne odbrane Srpske republike Bosne i Hercegovine od 16.04.1992. godine
T-27	Instrukcija obavještajno-bezbjedonosnog i samozaštitnog sistema Srpske demokratske stranke, Savjet za nacionalnu bezbednost, bez naznačenog datuma, ERN SA00-6473-SA00-6480
T-28	Zabilješke sa sjednice Savjeta stranke SDS, 15.10.1991.godine, ERN SA02-8719-SA02-8722
T-29	Obavezujuće smjernice predsjednika SDS-a Karadžića za sve opštinske odbore da svoje sastanke održavaju jednom sedmično, 15.08.1991.godine, ERN 0056-3322-0056-3322,
T-30	Proglas SDS-a srpskom narodu, 16.10.1991. godine, ERN SA04-1167-SA04-1168

T-31	Naredba predsjednika Vlade Srpske Republike BiH Branka Đerića o opštoj mobilizaciji upućena opštinskim kriznim štabovima, br.21-9/92 od 20.05.1992. godine, ERN 0090-4457-0090-4457
T-32	Informacija Instituta za nestala lica BiH broj: 03/1-40-2-2054/2015 od 02.12.2015 godine
T-33	Zaključci Skupštine srpskog naroda u BiH, Sl. glasnik srpskog naroda u BiH, br. 1. od 21.11.1992. godine, ERN 0113-8859-0113-8859
T-34	Zapisnik Druge sjednice Skupštine srpskog naroda Bosne i Hercegovine, broj: 02-2-50/91 od 21.11.1991. godine, ERN 0033-3184-0033-3190
T-35	Zaključci iz procjene stanja na prostoru BiH i zoni odgovornosti, od 20.03.1992.god., ERN 0210-0104-0210-0117
T-36	Saopštenje za javnost Savjeta za nacionalnu bezbjednost, u potpisu Predsjednik savjeta Radovan Karadžić, od 04.04.1992.godine, ERN 0058-3805-0058-3805
T-37	Zapisnik sa sastanka Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade Srpske Republike BiH od 01.05.1992. godine, ERN 0124-5309-0124-5310
T-38	Zapisnik sa sastanka Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade Srpske Republike BiH od 08.05.1992. godine, ERN 0124-5311-0124-5312
T-39	Zapisnik sa sastanka Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade Srpske Republike BiH od 10.05.1992. godine, ERN 0124-5315-0124-5317
T-40	Zapisnik sa sjednice Vlade Srpske Republike BiH od 18.05.1992. godine, ERN 0124-5318-0124-5319
T-41	Zapisnik Vlade Srpske Republike BiH od 21.05.1992. godine, ERN 0124-5322-0124-5324
T-42	Zapisnik sa zajedničkog sastanka Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade Srpske Republike BiH, 15.04.1992.god., ERN 0124-5291-0124-5293
T-43	Zapisnik sa zajedničke sjednice Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade Srpske republike BiH, od 27.04.1992. godine, ERN 0076-8037-0076-8038
T-44	Strogo povjerljiv dopis upućen Generalštabu OS SFRJ, januar ili februar 1992. godine, bez naznačenog datuma, ERN SA03-0809-SA03-0812
T-45	Faks Rajka Dukića, predsjednika Izvršnog odbora SDS upućen svim opštinskim odborima SDS-a od 13.03.1992. godine, ERN 0018-4291-0018-4291
T-46	Zapisnik sa sastanka Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade Srpske Republike BiH od 28.04.1992. godine, ERN 0124-5307-0124-5308
T-47	Odluka Predsjedništva Srpske Republike Bosne i Hercegovine o povratku iseljenih lica na teritoriju Srpske Republike Bosne i Hercegovine, 02.06.1992. godine, ERN 0044-7475-0044-7475
T-48	Izveštaj o radu Kriznog štaba Srpske opštine Rogatica za period april-juni 1992. godine od 25.06.1992. godine, ERN 0465-4759-0465-4767
T-49	Izvod iz Uputstva za rad kriznih štabova srpskog naroda u opštinama od 26.04.1992. godine, ERN 0048-9902-0048-9903
T-50	Karta općine Rogatica
T-51	Akt komande Prve podrinjske lake pješadijske brigade Rogatica, Analiza borbene gotovosti jedinice u periodu od izbivanja rata do 31.12.1992. godine, broj: 01-382-1/93 od 25.02.1993. godine, ERN 0434-4142-0434-4158
T-52	Akt komande Drinskog korpusa, Odluka za dalja dejstva, broj: 2-126 od 24.11.1992. godine
T-53	Naredba komandanta Rajka Kušića od 23.05.1992. godine, ERN 0529-4778

T-54	Akt komande SRK (Sarajevsko/Romanijski korpus), Najstrožije upozorenje, broj: 10/74-112 od 26.06.1992. godine
T-55	Informacija zamjenika komadanta TO Rogatica o događajima na području općine Rogatica od 11.06.1992. godine
T-56	Naredba komadanta brigade Rajka Kušića u rukopisu bez naznake datuma
T-57	Naredba komadanta Rajka Kušića, vojna tajna povjerljivo svim jedinicama TO Rogatica, Kriznom štabu Rogatica, i SJB Rogatica (april ili maj 1992. godine)
T-58	Akt Ministarstva unutrašnjih poslova, CZB Sarajevo, broj: 15-1/09-1975/93 od 10.11.1993. godine – dostava prijedloga za odlikovanja
T-59	Naređenje o prikupljanju ratnog plijena, Rogatička brigada, komadant Rajko Kušić, broj: 116/92 od 18.06.1992. godine
T-60	Redovni operativni izvještaj, Komanda rogatičke brigade, komadant Rajko Kušić, broj: 01-32 od 05.06.1992. godine
T-61	Redovni operativni izvještaj, Komanda rogatičke brigade, komadant Rajko Kušić, broj: 01-80/92 od 11.06.1992. godine
T-62	Redovni operativni izvještaj, Komanda rogatičke brigade, komadant Rajko Kušić, broj: 01-143/92 od 23.06.1992. godine
T-63	Narodnosni sastav po naseljima općine Rogatica
T-64	Spisak Centralne komisije za razmjenu zarobljenika i civila od 13.07.1994. godine
T-65	Izvještaj o radu Kriznog štaba srpske opštine Rogatica za period april - juni 1992. godine od 25.06.1992. godine
T-66	Spisak radnika i radnih mjesta SJB Rogatica bez naznake datuma
T-67	Spisak aktivnih radnika milicije MUP Srpske republike Bosne i Hercegovine, CJB – SM Rogatica, radnika koji su tokom mjeseca maja 1992. godine obavljali poslove u ovoj SM i kojima je isplaćena akonotacija za ovaj mjesec
T-68	Spisak radnika milicije MUP Srpske republike Bosne i Hercegovine, CJB – SM Rogatica, radnika koji su tokom mjeseca oktobra 1992. godine obavljali poslove u ovoj SM i kojima je isplaćena akonotacija za ovaj mjesec
T-69	Jedinstveni matični karton vojnih obveznika za osumnjičenog Božidara Perišića, akt Odjeljenja za opštu upravu Rogatica broj: 03/1-10-835-2-Tajno od 26.01.2009. godine
T-70	Jedinstveni matični karton vojnih obveznika za osumnjičenog Vinka Zoranovića, akt Odjeljenja za opštu upravu Rogatica broj: 03/1-9-835-1-6/15 od 19.02.2015. godine
T-71	Akt općine Rogatica, Odjeljenje za opću upravu vojne evidencije, broj: 03/1-9-835-1-25/14 od 06.03.2014. godine - pojašnjenje oznake VP 7084
T-72	Akt Instituta za nestala lica, broj: 02/1-40-1-66-2/11 od 25.07.2011. godine
T-73	Akt Instituta za nestala lica, broj: 03/1-40-2-376/15 od 10.03.2015. godine
T-74	Izvod iz kaznene evidencije za osobu Božidar Perišić, MUP RS, Policijska stanica Rogatica, broj: 11-4/01-235-275/10 od 21.12.2010. godine
T-75	Akt SJB Istočno Sarajevo, PS Rogatica – evidencija registriranog oružija za lica Salem Sijerčić i Mustafa Sijerčić, broj: 13-3/01-279/15 od 05.11.2015. godine

T-76	Akt Instituta za nestale osobe, broj: 03/1-40-2-9/12 od 23.05.2012. godine - kopija tablice sa popisom imena osoba koje se još vode kao nestala za područje općine Rogatica (original dokument priložen Sudu BiH u okviru predmeta T20 0 KTRZ 0006755 13 Radomir Marković i drugi)
T-77	Izvod iz Matične knjige umrlih, Muris Garagić, broj 03/1-5-202-508/15 od 25.11.2015. godine
T-78	Izvod iz Matične knjige umrlih, Latifa Čaušević, broj 03/1-5-202-510/15 od 25.11.2015. godine
T-79	Izvod iz Matične knjige umrlih, Salim Sijerčić, broj 03/1-5-202-509/15 od 25.11.2015. godine
T-80	Izvod iz Matične knjige umrlih, Elvedin Cuplov, broj 06-18-202-1183/15 od 26.11.2015. godine
T-81	Izvod iz Matične knjige umrlih, Semiz Krašić, broj 06-18-202-1184/15 od 26.11.2015. godine
T-82	Službeni izvještaj Sektora kriminalističke policije, MUP FBiH sačinjen povodom izvršenog fotodokumentovanja skice lica mjesta i video zapis Crkvenog doma u mjestu Rogatica, broj 11/3-59 od 24.03.2015. godine
T-83	Zapisnik Državne agencije za istrage i zaštitu o saslušanju svjedoka „R-2“, broj: 16-16/3-255/14 od 20.10.2014. godine (neredigovan + redigovana kopija), povjerljivo!
T-84	Zapisnik Tužilaštva Bosne i Hercegovine o saslušanju svjedoka „R-2“, broj: T20 0 KTRZ 0000784 06 od 22.10.2015. godine (neredigovan + redigovana kopija), povjerljivo!
T-85 <i>dokaz replike</i>	Četiri fotografije (od kojih su dvije uvećane fotografije) optuženog Božidara Perišića iz službenih evidencija CIPS- a

B. ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI OPTUŽENOG BOŽIDARA PERIŠIĆA

Broj dokaza	Sadržaj dokaza
01-1	Zapisnik R BiH, MUP, CSB, Sektor službe državne bezbjednosti Sarajevo o saslušanju svjedoka Asima Durmiševića, bez broja, 20.10.1994. godine
01-2	Izjava R.S. od 03.10.2001. godine, Ern broj od 6612001950 do 6612001957
01-3	Zapisnik Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova o saslušanju svjedoka R.S. broj: 11/8-1-214 od 13.10.2011. godine
01-4	Zapisnik Tužilaštva Bosne i Hercegovine o saslušanju svjedoka R.S. broj: T20 0 KTRZ 0000784 06 od 18.03.2014. godine;
01-5	Zapisnik Državne agencije za istrage i zaštitu o saslušanju svjedoka R.S. broj: 17-04/2-04-2-586/06 od 11.10.2006. godine
01-6	Zapisnik Centra službi bezbjednosti Sarajevo, Sektor SDB o davanju izjavu Mensudije Cuplov od 20.09.1992. godine (Ern od 00237246 do 00237258);
01-7	Zapisnik Centra službi bezbjednosti Sarajevo, Sektor SDB o davanju izjavu Fatime Sijerčić od 26.06.1992. godine (Ern od 6612001938 do 6612001941)
01-8	Uvjerenje Srpske demokratske stranke, Opštinski odbor Rogatica broj: 01-07/19 od 18.03.2019. godine
01-9	Kopija dvije fotografije prvooptuženog (koje je odbrana koristila u toku postupka)

C. ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI OPTUŽENOG VINKA ZORANOVIĆA

Broj dokaza	Sadržaj dokaza
O2-1	Zapisnik Državne agencije za istrage i zaštitu o prikupljanju izjava od lica - svjedoka R1, broj: 17-14/3-1-278/08 od 10.11.2008. godine
O2-2	Ugovor o zamjeni nekretnina zaključen dana 12.09.2003. godine u Sarajevu između ... i Rac (Dragomir) Ljubiše
O2-3	Akt odjeljenja za opštu upravu opštine Rogatica broj: 03/1-9-835-1-54/19 od 17.10.2019. godine- odgovor na zahtjev odbrane za dostavljanje podataka, učešće u ratu, za lica Rac Ljubiša, Despotović Milorad, Zoranović Miroslav, Zoranović (Jovo) Dragomir, Zoranović (Miloš) Dragomir
O2-4	Ugovor o zamjeni nekretnina od 12.09.2003. godine zaključen između... i Ljubiše Raca
O2-5	Potvrda akcionarskog društva „Nova tvornica prečištača“ Rogatica broj: 57-1/19 od 02.12.2019. godine; povjerljivo!
O2-6	Potvrda JU Osnovna škola „Sveti Sava“ Rogatica broj: 01-0405-237 od 22.07.2019. godine; povjerljivo!
O2-7	Akt odjeljenja za opštu upravu opštine Rogatica broj: 03/1-9-835-1-53/19 od 17.10.2019. godine - odgovor na zahtjev odbrane za dostavljanje podataka, učešće u ratu za lice Nedić Novak
O2-8	Akt Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, Filijala Istočno Sarajevo, Poslovnica Rogatica, broj: 877/19 od 18.10.2019. godine
O2-9	Uvjerenje Srpske demokratske stranke, Opštinski odbor Rogatica broj: 01-08/19 od 20.03.2019. godine
D-1	Kopija ovjerenog prevoda odgovora Mehanizma za međunarodne krivične sudove (MMKS) od 14.09.2020. godine, u vezi molbe branioca optuženog Vinka Zoranovića, advokata Zorane Čarkić, od 28.07.2020. godine; <u>povjerljivo!</u>

D. ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI SUDA BIH

Broj dokaza	NAZIV DOKAZA
S-1	Nalaz i mišljenje vještaka Omera Ćemalovića od 07.09.2018. godine za svjedoka Silviju Brusin i dopunski nalaz i mišljenje vještaka Ćemalovića od 25.09.2018. godine;
S-2	Nalaz i mišljenje vještaka Omera Ćemalovića od 08.05.2018. godine za svjedoka Fatimu Sijerčić i dopunski nalaz i mišljenje vještaka Ćemalovića od 25.09.2018. godine;
S-3	Nalaz i mišljenje vještaka Omera Ćemalovića od 23.05.2018. godine za svjedoka Šahsenu Sijerčić i dopunski nalaz i mišljenje vještaka Ćemalovića od 29.11.2018. godine;

IX. ANEKS II

A. RJEŠENJE O PRIHVATANJU UTVRĐENIH ČINJENICA

Broj: S1 1 K 018441 16 Kri

Sarajevo, 21.10.2016. godine

Sud Bosne i Hercegovine, Odjela I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Davorin Jukić, kao predsjednik vijeća, te sudija Lejla Konjić i Sead Đikić, kao članovi vijeća, u krivičnom predmetu protiv optuženih Božidara Perišića i dr., zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu KZ BiH), u vezi sa tačkama a), e), g) i k), u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. KZ BiH, odlučujući po prijedlogu Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 000784 06 od 04.03.2016. godine kojim se predlaže prihvatanje kao utvrđenih činjenica presuđenih u predmetima *Tužilac protiv Duška Tadića*, *Tužilac protiv Krajišnik Momčila* i *Tužilac protiv Mitra Vasijevića* Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ), na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ-a u postupcima pred sudovima u BiH, dana 21.10.2016. godine, donio je slijedeće:

RJEŠENJE

Usvaja se, prijedlog Tužilaštva za prihvatanje utvrđenih činjenica broj T20 0 KTRZ 000784 06 od 04.03.2016. godine.

Slijedeće činjenice utvrđene od strane pretresnog vijeća u predmetima MKSJ-a i to: *Tužilac protiv Duška Tadića* br. IT-94-1-T (presuda pretresnog vijeća od 07. maja 1997. godine) *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* br. IT-00-39-T (presuda pretresnog vijeća od 27. septembra 2006. godine) i *Tužilac protiv Mitra Vasijevića* br. IT-98-32-T (presuda pretresnog vijeća od 27. novembra 2002. godine), prihvataju se kao utvrđene u opsegu i redosljedom kojim su nabrojane u daljem tekstu:

1. *"U Bosni i Hercegovini Skupština je 15. oktobra 1991. objavila suverenost republike, nakon čega su srpski skupštinski delegati 24. oktobra 1991. proglasili zasebnu Skupštinu srpskog naroda."* **Ipak. 78. presude pretresnog vijeća u predmetu "Tadić"- T1/;**

2. *"Bosna i Hercegovina je u martu 1992. proglasila svjcu nezavisnost nakon referendumu u februaru pod pokroviteljstvom bosanskih Muslimana i uz izvjesnu saradnju bosanskih Hrvata. Bosanski Srbi su se protivili održavanju referendumu i u velikoj većini su se uzdržali od glasanja..." **Ipar. 78. presude pretresnog vijeća u predmetu "Tadić"-T2/***
3. *"Evropska zajednica i Sjedinjene Države priznale su nezavisnost Bosne i Hercegovine u aprilu 1992 [...]" **Ipar. 78. presude pretresnog vijeća u predmetu "Tadić"-T3/***
4. *"U međuvremenu je, 9. januara 1992, proglašena Republika Srpskog naroda Bosne i Hercegovine, kcja je trebala stupiti na snagu ako Bosna i Hercegovina bude međunarodno priznata. Kasnije je taj entitet postao Republika Srpska." **Ipar. 78. presude pretresnog vijeća u predmetu "Tadić"-T4/***
5. *"U aprilu 1991. nekoliko zajednica udružilo se u srpsku zajednicu opština. Takve strukture formirane su u područjima nastarjenim uglavnom bosanskim Srbima, i to uglavnom glasanjem pretežno srpskih lokalnih skupština.... Međutim, ubrzo su se razvile nezavisne milicijske snage i odvcjene skupštine..." **Ipar. 97. presude pretresnog vijeća u predmetu "Tadić"-T5/***
6. *"U septembru 1991. objavljeno je proglašenje nekoliko srpskih autonomnih oblasti u Bosni i Hercegovini, između ostalih Krajina, Romanija i Stara Hercegovina, kcjima je cij bio odvajanje od republičkih državnih organa u Sarajevu i stvaranje Velike Srbije." **Ipar. 97. presude pretresnog vijeća u predmetu "Tadić"-T6/***
7. *"U martu 1992. Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini proglasila je Ustav Srpske republike Bosne i Hercegovine i svjcu republiku." **Ipar. 102. presude pretresnog vijeća u predmetu "Tadić"-T7/***
8. *"Krajem marta 1992., iz gada Rogatice je otišla većina stanovnika srpske nacionalnosti. Po njihovom odlasku , na grad je , radi provokacije , otvorena vatra iz pušaka i protivavionskih mitrajeza postavljenih u selima Pješevica i Krmčiči..." **Ipar. 677. presude pretresnog vjeća u predmetu "Krajišnik" -T8/***
9. *"...Vcjnici u uniformama JNA, među kcjima je bio i jedan rezervni kapetan JNA ,*

tražili su od muslimanskog stanovništva da potpišu izjavu o lojalnosti, predaju se i presele u srednju školu "Veško Vlahović", prijeteci da će ih ubiti ako to ne učine..." **Ipar. 678. presude pretresnog vjeća u predmetu "Krajišnik"-T9/**

10. "...Loklani Srbi su kasnije, s ovlaštenjem dobjenim od Rajka Kušića, u toj srednjoj školi zatočili do 1100 rogatičkih Muslimana. Oko srednje škole su postavljeni stražari i mitrajeska grjezda, a zatočenicima je saopšteno da su oko škole postavljene mine (...) Stražari su tukli, silovali i mučili zatočene Muslimane..." **Ipar. 679. presude pretresnog vjeća u predmetu "Krajišnik"-T10/**

11. "...srpske vlasti su 1992 godine u toj opštini civile pretežno muslimanske nacionalnosti držale zatočene u sjedeća četiri zatočenička centra: na poljoprivrednom dobru "Rogatica", u školi u Rogatici, na ergeli korja na Borikama i u Crkvenom domu." **Ipar. 683. presude pretresnog vjeća u predmetu "Krajišnik"-T11/**

12. "Do kraja 1992. minirano je više od deset džamija u toj opštini. To su, između ostalog, bile rogatička gradska džamija, džamija Arnaudija i tri džamije na području Vragolova, zapadno od grada Rogatice, uključujući džamiju u Vragolovima." **Ipar. 684. presude pretresnog vjeća u predmetu "Krajišnik"-T12/**

13. "Nestajanje ljudi vrhunac je doseglo u junu i julu 1992.godine (...) Većina, ako ne i svi nestali bili su civili. Obrazac i dinamika nestajanja ljudi u Višegradu odgovarali su obrascu i dinamici u susjednim opštinama koje danas pripadaju Republici Srpskoj. Nestanci ljudi u tim raznim susjednim opštinama odvijali su se približno u isto vrijeme." **Ipar. 53. presude pretresnog vjeća u predmetu "Vasiljević"-T13/**

O b r a z l o ž e n j e

Sud BiH je dana 04.03.2016. godine, u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH (Zakon o ustupanju predmeta), zaprimio prijedlog Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 000784 06 za prihvatanje činjenica utvrđenih u presudama MKSJ u predmetima *Tužitelj protiv Duška Tadića* broj: IT-94-1-T, *Tužitelj protiv*

Momčila Krajišnika broj: IT-00-39-T i Tužitelj protiv Mitra Vasijevića broj: IT-98-32-T.

Tužilaštvo BiH svoj prijedlog zasniva na navedenoj odredbi Zakona o ustupanju predmeta, koja omogućava da Sud formalno primi na znanje činjenice koje su utvrđene pravomoćnim presudama MKSJ, a da se te činjenice ne moraju uvoditi preko svjedoka ili drugih dokaznih sredstava, a koji zakon je donesen kao *lex specialis* u odnosu na ZKP BiH. Osnovna svrha predmetnog prijedloga jeste postizanje sudske ekonomičnosti i osiguranje ekspeditivnosti postupka, kao i sprječavanje opterećenja postupka izvođenjem prevelikog broja dokaza koji se direktno ne odnose na događaje navedene u optužnici. Tužilaštvo ističe i da je formalno primanje na znanje presuđenih činjenica promoviše pravo optuženog zagarantovano članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) i članom 13. ZKP BiH.

Obrazlažući podneseni prijedlog Tužilaštvo navodi da su u praksi Suda BiH utvrđeni konkretni kriteriji za prihvatanje koji regulišu vršenje diskrecionog prava od strane Suda prilikom formalnog primanja na znanje činjenica o kojima je već presuđeno. Ti kriteriji oslikavaju kriterije koje je uvrдио MKSJ, naročito u navedenim pravosnažnim presudama MKSJ. Tužilaštvo smatra da svaka od navedenih činjenica ispunjava kriterije za prihvatanje kao utvrđenih, te da ispunjava sve konkretne kriterije utvrđene praksom sudova. Dalje se navodi da Tužilaštvo neće značajno smanjiti broj svjedoka ili materijalnih dokaza koje je planiralo provesti do kraja postupka, ali da će se prihvatanjem predloženih činjenica nesporno postići ekonomičnost postupka u ovom suđenju. Zbog navedenog, Tužilaštvo smatra da je prijedlog osnovan i stavlja prijedlog da Sud prihvati kao dokazane utvrđene činjenice taksativno navedene u Dodatku ovog prijedloga pod brojevima od 1 do 13.

Na pomenuti prijedlog Tužilaštva, odbrane optuženih Vinka Zoranovića¹⁸⁵ i Božidara Perišića¹⁸⁶ dostavila su svoja izjašnjenja.

Branilac optuženog Vinka Zoranovića, advokat Zorana Čarkić prvenstveno navodi da je po stavu odbrane, najvažniji kriterij onaj da je činjenica koja može biti prihvaćena ograničena na činjenične zaključke i ne uključuje niti može sadržavati u sebi pravne kvalifikacije, a da većina činjenica iz prijedloga Tužilaštva ne ispunjava upravo ovaj kriterij.

¹⁸⁵ Dana 23.03.2016. godine

Stoga je po stavu odbrane prihvatanjem kao utvrđenih činjenica koje je Tužilaštvo dužno dokazati na glavnom pretresu, krši član 6. stav 2. EKLJP i član 3. ZKP BiH, te da bi ovakvim postupkom Sud odbranu doveo u neravnopravan položaj u odnosu na Tužilaštvo. Posebno se ističe da je presumpcija nevinosti kao princip krivičnog postupka ovakvim prijedlogom u opasnosti, te da se odbrana dovodi u situaciji da mora da izvodi dokaze kojima predložene činjenice dovodi u razumnu sumnju. Takođe, kako odbrana nema pravo žalbe na procesna rješenja koja se donose u konkretnim slučajevima, optuženom nije data mogućnost da osporava niti pobija dokaze koji su izvođeni, zbog toga je izneseno mišljenje da bi Sud trebao obezbijediti mogućnost pobijanja predmetne odluke/rješenja pred Vijećem apelacionog odjeljenja Suda BiH. Dalje se navodi da su određene činjenice u predmetima MKSJ koje se predlažu kao utvrđene, takve prirode da su možda za odbranu Krajišnika i dr. bile zanemarljive, dok se iz ugla ovog optuženog pojavljuju kao bitne, dok se predmeti u istima za Tadića i Vasiljevića ne odnose na zbijanje u opštini Rogaića. Tužilaštvo u prijedlogu izbjeglo obavezu da činjenica mora biti konkretna, zbog čega odbrana nema mogućnost da detaljnije obrazloži razloge za prihvatanje. Konačno, odbrana je istakla da zadržava pravo da sve činjenice koje Sud eventualno prihvati, osporava tokom glavnog pretresa. Zbog svega navedenog, odbrana optuženog Vinka Zoranovića predlaže da se predmetni prijedlog odbije, osim činjenica navedenih pod rednim brojevima 1., 2., 3. i 4., koje je odbrana spremna prihvatiti alternativno, te da se odbrani dozvoli pravo žalbe na odluku Suda.

Branilac optuženog Božidara Perišića, advokat Milana Bulić Borovčanin, u svom prvobitnom izjašnjenju navodi da odbrana čini nespornim listu činjenica navedenih pod rednim brojevima od 1. do 5. i 7., a da ostale činjenice odbrana optuženog ne može učiniti nespornim.

U drugom dostavljenom izjašnjenju, kojim usklađuje predmetni podnesak, odbrana navodi jednake prigovore kao i odbrana optuženog Vinka Zoranovića, odnosno da većina činjenica iz prijedloga uključuje pravnu kvalifikaciju, što je suprotno utvrđenim kriterijima, na koji način se krši prava optuženog zajamčena članom 6. stav 2. EKLJP i članom 3. ZKP BiH. Zatim se navodi da je Sud BiH u obavezi postupati u skladu sa odredbama ZKP BiH, među kojima je i odredba člana 15. ZKP kojom je predviđeno načelo slobodne ocjene

¹⁸⁶ Dana 21.03.2016. godine I dopuna 29.03.2016. godine

dokaza. Polazeći od ovog temeljnog načela, nije predviđena obaveza Suda da u toku postupka prihvati određene činjenice kao utvrđene, niti je Sud vezan presudama MKSJ. Posebno se ističe da Zakon o ustupanju nikako ne može imati prvenstvo u primjenu u odnosu na ZKP BiH, obzirom da je isti izrađen temeljem Pravilnika o postupku i dokazima, kao akta po kojem postupka MKSJ, a koji nije usklađen sa odredbama ZKP niti EKLJP. Dalje se navodi da je nesporno da ukoliko Sud prihvati neku činjenicu, da odmah stvara određeni stav o događajima iz optužnice, što bi se na neki način moglo smatrati prejudiciranjem sudske odluke ili određenih zaključaka. Iako ovaj postupak osigurava učinkovitost i ekonomičnost postupka, on ne smije ići na štetu osnovnih garancija i prava optuženog u postupku. Odbrana optuženog takođe osporava činjenicu da optuženom nije data mogućnost žalbe na odluku Suda BiH, zbog čega bi položaj optuženog bio doveo u neravnan položaj u odnosu na Tužilaštvo. Pored toga se navodi da kada su u pitanju činjenice navedene u predmetima Tadić i Vasiljević, da se iste ne odnose na zbivanja u opštini Rogatica, te su irelevantne u ovom postupku, dok su one u predmetu Krajišnik i dr. prilikom unakrsnog ispitivanja tretirane kao sporedne, suprotno njihovom značaju za optuženog Božidara Perišića obzirom na činjenicu da se konkretnom predmetu radilo o visoko pozicioniranom dužnosniku. Konačno, i odbrana optuženog Perišića zadržava pravo da sve činjenice koje se eventualno prihvate kao utvrđene, budu osporavane tokom glavnog pretresa. Na kraju, odbrana predlaže da se prijedlog Tužilaštva BiH odbije, osim činjenica navedenih pod rednim brojevima 1., 2., 3., 4., 5. i 7., koje je odbrana spremna prihvatiti alternativno, te da se odbrani dozvoli pravo žalbe na odluku Suda.

Nakon što je razmotrio podneseni prijedlog Tužilaštva, te navode odbrane optuženog, Sud je donio odluku kao u dispozitivu iz slijedećih razloga.

Član 4. Zakona o ustupanju predmeta propisuje: „Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku “.

Pravilo 94. (B) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ navodi da: “ Na zahtjev jedne od strana ili *proprio motu* pretresno vijeće može, nakon što je saslušalo strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili pismeni dokazni materijal iz

drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja od važnosti za tekuće suđenje “.

Prije svega, saslušanjem stranaka u postupku, odnosno davanjem mogućnosti odbrani da se pismeno izjasni na prijedlog Tužilaštva, ispunjena je prva formalna pretpostavka citiranog propisa za odlučivanje o prihvatanju utvrđenih činjenica dokazanim.

Zakon o ustupanju predmeta je *lex specialis* i kao takav primjenjiv je u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini. Osnovna svrha člana 4. Zakona o ustupanju predmeta jeste ostvarenje principa efikasnost i ekonomičnost sudskog postupka. Efikasnost postupka podrazumjeva njegovu usmjerenost na ono što je za postupak suštinski bitno, za izvođenje dokaza strana u postupku i što eliminiše potrebu ponovnog dokazivanja činjenica koje su već ranije utvrđene u prethodnim postupcima.

Davanje diskrecionog prava sudu da prihvati “kao dokazane” utvrđene činjenice u svrhu ekonomičnost postupka, obuhvata i promovisanje prava optuženih na suđenje u razumnom roku.

Međutim, vijeće je svakako imalo na umu da se korišćenje datim mu diskrecionim pravom, u ostvarivanju cilja ekonomičnosti postupka mogu ugroziti prava optuženog na pravično suđenje i pretpostavka nevinosti. S tim u vezi, navedeni ciljevi se mogu promovisati samo na način koji garantuje poštivanje tih prava, a dole navedeni kriteriji osmišljeni su upravo za tu svrhu. U korišćenju diskrecionog prava iz člana 4. Zakona o ustupanju i donošenju odluke o konkretnom pitanju, vijeće je imalo u vidu i sa posebnom pažnjom cijenilo prava optuženog u svijetlu člana 6. Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, te i odredbe članova 3., 13., i člana 15. ZKP.

U smislu odredbe člana 15. ZKP BiH Sudu je jasno da nije u obavezi svoju presudu zasnovati na bilo kojoj činjenici koja je prihvaćena kao dokazana budući da će sve one nakon okončanja krivičnog postupka biti predmetom pojedinačne ocjene i ocjene u kontekstu svih provedenih dokaza na glavnom pretresu koja će za rezultat imati odgovarajuću presudu sa ocjenom svih provedenih dokaza.

Proceduralni i pravni učinak formalnog primanja na znanje utvrđene činjenice sastoji se u tome da se teret dokazivanja u osporavanju činjenice prenosi sa optužbe na odbranu.¹⁸⁷ U slučaju da optuženi, u toku suđenja, želi da ospori utvrđenu činjenicu koju je sud formalno primio na znanje, optuženi ima pravo (kao garanciju pravičnosti postupka) da izvodi dokaze kojima se osporava vjerodostojnost presuđenih činjenica.¹⁸⁸

Imajući u vidu da ni Zakon o ustupanju, niti ZKP BiH ne sadrže kriterije koji moraju biti ispunjeni da bi se određene činjenice prihvatile kao utvrđene od strane MKSJ, vođen svojom obavezom poštivanja prava na pravično suđenje koje garantuje Evropska konvencija i ZKP BiH, Sud je primjenjivao kriterije koje je MKSJ utvrdio u predmetu *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih* (predmet br. IT-05-88-T) i *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* (predmet br. IT-00-39-T).

Sud je prilikom razmatranja činjenica imao u vidu da su utvrđeni kriteriji u predmetima Krajišnik i Popović, veoma slični, uočavajući tendenciju da su kriteriji u predmetu Popović još dalje razrađeni. Navedeni kriteriji su: činjenica mora biti jasna, konkretna, da se može identifikovati, odnosno da je precizna, relevantna za neko pitanje u postupku koji je u toku, ograničena na činjenični nalaz i ne smije sadržavati karakterizaciju pravne prirode, da je dijelom presude koja nije osporavana žalbom, odnosno koja je utvrđena pravosnažnom odlukom u žalbenom postupku, pobijana u postupku i čini dio presude koja se trenutno osporava po žalbi, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna. Takođe, činjenica ne smije potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog, odnosno, ne smije se odnositi na djela, postupke, ili duševno stanje optuženog, te se ne može zasnivati na sporazumu o priznanju krivnje u ranijim predmetima i uticati na pravo optuženog na pravično suđenje, činjenica nije predmetom racionalnog spora između strana u postupku.

Navedeni kriteriji nadopunjuju pravilo 94. stav b (formalno primanje na znanje) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ. Pored navedenog, isti kriteriji su već prihvaćeni i od strane Apelacionog vijeća Suda (presuda u predmetu Samardžić Nedo broj:X-KRŽ-05/49 od

¹⁸⁷ Praksa Suda BiH: rješenje u predmetu protiv Momčila Mandića br. X-KR-05/58 od 5.2.2007; rješenje u predmetu protiv Kreše Lučića br. X-KR-06/298 od 27.3.2007.

Praksa MKSJ: Odluka o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih br. IT-05-88-T od 26.9.2006. kojom se dalje razrađuju kriteriji navedeni u dvjema odlukama MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Momčila Krajišnika br. IT-00-39-T od 28.2.2003. i 24.3.2005. godine.

¹⁸⁸ Član 6. stav 2. ZKP BiH i član 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije.

13.12.2006 godine). Shodno navedenom, Sud je prilikom donošenja odluke kao u izreci rješenja imao u vidu gore navedne kriterije.

Nakon što je vijeće utvrdilo da svaka od činjenica navednih u dispozitivu rješenja, pojedinačno zadovoljava određene kriterije, Vijeće je također uzelo u obzir da se prihvatanjem navedenih činjenica postigne balans između ekonomičnosti sudskog postupka s jedne, i prava optuženih na pravično suđenje s druge strane. S tim u vezi Vijeće je stava da i one činjenice koje su zadovoljile sve navedene kriterije, mogu biti odbijene prema diskrecionoj odluci vijeća ako one, kao cjelina, narušavaju pravo optuženog na pravično suđenje.

Na kraju, vijeće napominje da se radi o procesnoj odluci vijeća, koja se prema članu 239. stav 4. ZKP BiH, „uvijek objavljuje i uz kraće obrazloženje relevantnih činjenica unosi na zapisnik o glavnom pretresu“, i može se pobijati samo u žalbi na presudu. Ipak, Sud se opredijelio da ovo rješenje donese u pisanoj formi, stoga na ovaj način i optuženi i javnost mogu biti bolje informirani o toku ovog krivičnog postupka.